

Norut Samfunn

NORUT Samfunnsforskning AS
Rapport nr 14/2006

EN KARTLEGGING AV BEHOV FOR ET "NORDOMRÅDEFOND" FOR NÆRINGSLIVET

En kartlegging av utvalgte finansielle foretak og virkemiddelordninger som har betydning for Nord-Trøndelag, Nordland, Troms og Finnmark

Gro Alteren

NORUT Samfunnsforskning AS
oktober 2006

Prosjektnavn En kartlegging av behov for et "nordområdefond" for næringslivet i de fire nordligste fylkene		Prosjektnr 4531
Oppdragsgiver(e) Landsdelsutvalget		Oppdragsgivers ref v/Karstein Bye
Dokumentnr SF 14/06	Dokumenttype Rapport	Status Åpen
ISSN 0805-6069	ISBN 82-7697-230-6	Ant sider 96
Prosjektleder Gro Alteren	Signatur	Dato 6.10.2006
Forfatter (e) Gro Alteren		
Tittel En kartlegging av behov for et "nordområdefond" for næringslivet. En kartlegging av utvalgte finansielle foretak og virkemiddelordninger som har betydning for Nord-Trøndelag, Nordland, Troms og Finnmark		
Resyme` Rapporten gir en oversikt over utvalgte finansielle foretak og virkemiddelordninger som har betydning for Nord-Trøndelag, Nordland, Troms og Finnmark. Fokuset er på offentlige institusjoner og egenkapitalfond/investeringsselskap. Det har vært gjennomført intervju med utvalgte personer for hvert av fylkene for å få deres perspektiv på hvordan finansieringsordningen som finnes i dag fungerer. Avslutningsvis presenteres noen problemstillinger som kan brukes som et utgangspunkt til å drøfte hvorvidt de fire nordligste fylkene trenger et "nordområde" fond, eventuelt at etablerte finansieringsordninger utvides.		
Emneord Finansieringsordninger, virkemiddelordninger, egenkapitalfond/investeringsselskap		
Noter		
Postadresse: Norut Samfunnsforskning as Postboks 6434 Forskningsparken 9294 Tromsø		
Telefon: 77 62 94 00	Telefaks: 77 62 94 61	E-post: admin@samf.norut.no

FORORD

På oppdrag fra Landsdelsutvalget har NORUT Samfunnsforskning AS ved Gro Alteren gjort en kartlegging av utvalgte finansieringskilder som næringslivet i Nord-Norge og Nord-Trøndelag har tilgang på, og da med et spesielt fokus på aktører som bidrar med finansiering som tilskudd, lån og egenkapital innskudd i kombinasjon med kompetanseutvikling og rådgivning. Formålet med kartleggingen er å få en oversikt over hvilke finansieringskilder som finnes per i dag. Fokus er på offentlige institusjoner og private, halvoffentlige og offentlig eide egenkapitalfond/investerings- og utviklingsselskap. Kartleggingen baserer seg på sekundærdata som årsberetninger og søk på internett. Det har også blitt foretatt intervju med fem personer som representerer ulike institusjoner i hvert av de fire fylkene. Formålet med intervjuene har vært å få noen perspektiver på hvordan finansieringsordningene fungerer. Avslutningsvis presenteres noen problemstillinger som kan brukes som et utgangspunkt til å drøfte hvorvidt Nord-Norge og Nord-Trøndelag trenger et ”nordområdefond”, eventuelt at etablerte finansieringsordninger utvides. Tre problemstillinger løftes frem og er som følger: 1. Omfanget av egenkapitalfond/investeringselskap og lokalisering; 2. Virkemiddelaktørers rolle på regionalt nivå, og; 3. Finnmark og Nordvest Russland.

Gro Alteren
TROMSØ oktober 2006

INNHOLDSFORTEGNELSE

FORORD.....	V
INNHOLDSFORTEGNELSE	VII
1 SAMMENDRAG.....	1
2 INNLEDNING.....	3
3 METODE.....	6
4 SENTRALE VIRKEMIDDELAKTØRER OG OFFENTLIGE FOND	7
4.1 Fylkeskommunene og regional utvikling	7
4.2 Norges forskningsråd.....	9
4.2.1 Fondet for forskning og nyskaping	10
4.2.2 Sentre for forskningsdrevet innovasjon (SFI).....	11
4.2.3 SkatteFUNN-ordningen	12
4.2.4 Virkemidler for regional FoU og innovasjon (VRI).....	12
4.3 SIVA Selskapet for industrivekst SF.....	13
4.3.1 SIVAS investeringer i de fire fylkene.....	15
4.4 Innovasjon Norge.....	17
4.4.1 Entreprenørskap/nyetablerere	20
4.4.2 Innovasjon i etablerte bedrifter	22
4.4.3 Næringsmiljøer og innovasjonssystemer	24
4.4.4 Nord-Trøndelag.....	25
4.4.5 Nordland.....	26
4.4.6 Troms	27
4.4.7 Finnmark	27
4.5 Investeringsfond for Nordvest Russland, Investeringsfond for Russland og SUS-landene, og tilskuddsfond for nærings samarbeid med Nordvest Russland.....	28
4.5.1 Investeringsfond for Nordvest Russland.....	28
4.5.2 Tilskuddsfond for nærings samarbeid med Nordvest Russland	29
4.5.3 Investeringsfondene for Russland (de deler som ikke er inkludert i Nordvest Russland fondet) og SUS-landene	30
4.6 Fiskeri- og havbruksnæringens forskningsfond (FHF)	30
4.7 Landbrukets utviklingsfond (LUF).....	31
5 FINANSKAPITAL.....	34
5.1 Ventureforetak	36
5.2 Argentum fondsinvesteringer AS	37
5.3 Fond/investerings selskap lokalisert i Nord-Trøndelag, evt. har betydning for fylket	39
5.4 Fond/investerings selskap lokalisert i Nordland.....	40
5.5 Fond/investerings selskap lokalisert i Troms	43

5.6	Fond/investeringselskap lokalisert i Finnmark	45
5.7	Annet	47
6	OPPSUMMERING: FINANSIERINGSKILDER I NORD-NORGE OG NORD-TRØNDELAG	48
6.1	Offentlige organ og fond som har betydning for næringsrettet virksomhet	48
6.2	Egenkapitalfond/investeringselskap	49
7	SENTRALE AKTØRERS PERSPEKTIV PÅ FINANSIERINGSKILDER I NORD-NORGE OG NORD-TRØNDELAG	61
7.1	Nord-Trøndelag	61
7.2	Nordland	62
7.3	Troms	63
7.4	Finnmark	66
8	”NORDOMRÅDEFOND”; TRENGER VI ET NYTT FOND, EVENTUELT UTVIDE FINANSIERINGSKAPASITETEN TIL ETABLERTE FOND?	69
8.1	Nord-Trøndelag	69
8.2	Nordland	69
8.3	Troms	70
8.4	Finnmark og Nordvest Russland	71
9	AVSLUTTENDE KOMMENTARER	72
9.1	Omfanget av egenkapitalfond/investeringselskap og lokalisering	72
9.2	Virkemiddelaktørers rolle på regionalt nivå	73
9.3	Finnmark og Nordvest Russland	73
10	REFERANSER	76
11	VEDLEGG	78
12	FORKORTELSER	88

1 SAMMENDRAG

Kartleggingen som starter i kapittel 4 presenterer sentrale virkemiddelaktører og offentlige fond, og aktørene er som følger: Fylkeskommunene og regional utvikling, Norges forskningsråd, og fondet for forskning og nyskaping, SIVA selskapet for industrivekst, og Innovasjon Norge. Når det gjelder Innovasjon Norge er noen utvalgte ordninger presentert, og er de ordningene som skal bidra til å øke innovasjon i næringslivet. Størrelsen på Innovasjon Norges bevilgninger til hvert av fylkene er presentert, og hvordan disse fordeler seg på programmer og næringer er presentert i grafer i vedlegg. Noen utvalgte ordninger som har spesiell betydning for næringsrettet virksomhet er også presentert: sentre for forskningsdrevet innovasjon, skatteFUNN ordningen, og virkemidler for regional FoU og innovasjon (VRI). Så følger en presentasjon av tre fond som retter seg mot næringsaktivitet i Russland og som Innovasjon Norge sentralt forvalter. Tilsist er fiskeri- og havbruksnæringens forskningsfond (FHF), og landbrukets utviklingsfond (LUF) presentert.

Kapittel 5 starter med en introduksjon av finanskapital, inklusive hva som kjennetegner denne type kapital. Det gis også en kort beskrivelse av trekk ved det norske finansmarkedet. Argentum fondsinvesteringer AS som er et statlig selskap og investerer i fond er presentert. Fond/investeringsselskap som har forretningsadresse i de fire nordligste fylkene er presentert. Kapittel 6 gir en oppsummering av finansieringskilder som har betydning for de fire nordligste fylkene. Tabell 5 til og med tabell 10 presenterer de ulike aktørene med hensyn til en rekke egenskaper som etableringsår, størrelse på kapitalbase, og formål for å nevne noe. Figur 15 presenterer egenkapitalfondene i henhold til hvilken fase i en bedriftssyklus fondet gjør investeringer i. I tabell 11 gis en ytterligere oversikt med hensyn til fondenes profil og størrelse.

Kapittel 7 presenterer noen hovedpunkter som kom frem i intervjuene som ble gjennomført. Det er lagt vekt på å få frem synspunkter på virkemiddelaktørens rolle, tilgang på privat kapital, og flaskehalser i dagens finansieringssystem. I kapittel 8 gis en kort oppsummering om situasjonen i hvert av de fire fylkene. I kapittel 9 løftes tre problemstillinger frem, og er som følger:

1. Omfanget av egenkapitalfond/investeringsselskap og lokalisering
2. Virkemiddelaktørers rolle på regionalt nivå
3. Finnmark og Nordvest Russland

Disse tre punktene kan danne et grunnlag for å drøfte hvorvidt det bør etableres et ”nordområde” fond, eventuelt utvide/videreutvikle den finansieringskapasiteten som allerede er etablert.

2 INNLEDNING

Det finnes en rekke finansieringskilder med ulike formål. I en rapport utarbeidet av Jakobsen et al. (2004), og som gjør en analyse av de næringsrettede programmene og satsingene i regional- og distriktspolitikken, skilles det mellom to typer kapitaltilførsel. Den ene er *kapitaltilførsel* som tilskudd, lån, stipender eller garantier som anvendes for å realisere forretningsideer, og for å sikre vekst/markedsposisjonering av nyetablerte eller veletablerte bedrifter. Her inkluderes økonomisk bistand til etablering eller leie av lokaler og fasiliteter, og næringsrettet forskning. Den andre hovedtypen er den ”*myke*” *støtten*, det vil si støtte til kompetanseheving, nettverksbygging og til utvikling av kompetanse- og læringsmiljøer, blant annet gjennom å etablere møteplasser og arenaer for felles læring. Det er primært den første type kapital form denne rapporten fokuserer på. Dog, ulike varianter av kapitaltilførsel er gjerne kombinert med en vektlegging av kompetanseutvikling, nettverksbygging og rådgivning. Og det er noen ”gråsoner” som for eksempel Sentre for forskningsdrevet innovasjon (SFI). Denne rapporten kartlegger primært finansieringsordninger som retter seg direkte mot bedriften.

I henhold til Statistisk sentralbyrås kategoriseringer kan finansielle foretak presenteres i henhold til 16 hovedgrupper, deriblant: Sentralbankvirksomhet, statlige låneinstitutter, forretningsbanker, sparebanker, kredittforetak, finansieringsselskaper, verdipapirfond, og andre finansielle foretak som blant annet inkluderer fond som investerer i fond, og investerings- og utviklingselskap. Når det gjelder kartleggingen av finanskapital så er det foretak som kan klassifiseres innen den sistnevnte kategorien som primært presenteres her. I tillegg til finansielle foretak kanaliseres finansiering til næringsrettet virksomhet gjennom offentlige forvaltningsorganer. Tre sentrale virkemiddelaktører er Innovasjon Norge, SIVA og Norges forskningsråd som forvalter finansiering med utgangspunkt i satsinger og programmer skissert av de departementene som bevilger midlene.

Finansielle foretak og offentlige forvaltningsorgan tilhører ulike institusjonelle sektorer som skiller seg fra hverandre på en rekke områder. Finansielle foretak er juridiske personer som produserer varer og tjenester for salg i et marked. Videre så kjennetegnes de gjerne ved at ”foretaket kan få driftsoverskudd som kan tilfalle eierne, samt at eierne kan få gevinst eller tap på innskutt kapital”. Offentlige forvaltningsorganer er juridiske personer som er stiftet ved en politisk prosess og har lovgivende, rettslig eller utøvende makt over andre institusjonelle enheter innenfor et avgrenset område. Offentlige forvaltningsorgan kjennetegnes gjerne ved at de ”skaffer til veie varer og tjenester til samfunnet eller til husholdninger hovedsakelig finansiert ved hjelp av skatter og avgifter”, og ”omfordeler inntekt og formue” (Statistisk sentralbyrå 2006).

Tre aktører som har en indirekte betydning for næringsrettet virksomhet er på grunn av deres sentrale rolle for næringsutvikling i Norge presentert i denne rapporten og er: Argentum fondsinvesteringer AS, Norges forskningsråd og SIVA selskapet for industrivekst SF. Disse tre aktørene har blitt etablert på bakgrunn av regjeringens politikk på tre ulike områder. Formålet med Argentum fondsinvesteringer AS er å bidra til å utvikle forvaltermiljø samt styrke privat eierskap i Norge. Formålet med Norges forskningsråd er å bidra med langsiktig finansiering av grunnleggende forskning, samt å styrke næringsrettet forskning og innovasjon. Formålet med SIVA er å tilrettelegge infrastruktur som bidrar til verdiskaping og innovasjon. SIVA finansierer også indirekte næringsrettede aktiviteter gjennom sine eierandeler i en rekke investerings- og utviklingselskap.

Formålet med denne rapporten er å gi en best mulig status med hensyn til foretak som bidrar med å finansiere næringsaktivitet i Nord-Trøndelag, Nordland, Troms og Finnmark. Aktører som bidrar med kapital direkte til bedrifter kan deles inn i henhold til følgende tre kategorier: 1. Offentlige institusjoner, 2. Private, halvoffentlige og offentlig eide egenkapitalfond/investerings- og utviklingselskap, og 3. Bank. Det er aktørene innen de to første kategoriene denne rapporten presenterer. De ulike foretakenes profil med hensyn til formål, betingelser som er knyttet til finansiering (kapitalform) og hvilke typer næringer og aktiviteter som gis prioritet er beskrevet. Omfanget av kommunale næringsfond innenfor de fire fylkene er ikke tatt med i kartleggingen. Støtteordningen med overføring fra statsbudsjettet til kommunale næringsfond ble avvirket fra og med budsjettåret 2002. Det er opp til hver enkelt fylkeskommune om en ønsker å tildele kommuner midler til kommunale næringsfond. I 2003 ble det gitt til sammen 63,9 mill kroner til kommunale næringsfond (Kap. 551, post 60 Tilskot til fylkeskommunar for regional utvikling). EU finansiering er heller ikke tatt med i kartleggingen.

En liste fra Statistisk sentralbyrå, oppdatert per 31. desember 2005 har blitt brukt som utgangspunkt til å identifisere relevante finansielle foretak som egenkapitalfond/investerings- og utviklingselskap, og da primært foretak som er lokalisert i de fire fylkene. Denne listen er ikke fullstendig mht hvilke egenkapitalfond/investerings- og utviklingselskap som er operative. "Nøstemetoden" er derfor også brukt for å få en best mulig oversikt med hensyn til egenkapitalfond/investerings- og utviklingselskap som har blitt etablert etter 31. desember 2005, samt fond som er etablert for å betjene bestemte næringer, og ordninger administrert av offentlige forvaltningsorganer. Viktige kilder for innhenting av informasjon har vært ODINs hjemmeside, årsrapporter, og hjemmesider til fylkeskommuner, og aktuelle foretaks hjemmesider og generell søking på Google. Fordi det ikke finnes register som gir en fullstendig oversikt

over aktuelle foretak, kan det hende at en eller flere aktuelle foretak ikke er inkludert i kartleggingen.

Det har vært holdt et møte med den rådgivende gruppen som har bestått av to personer, seniorrådgiver Karstein Bye ved Landsdelsutvalget og administrerende direktør Wiktor Sørensen ved NORUT Gruppen. Disse to personene har også blitt kontaktet etter behov for å drøfte relevante problemstillinger.

Rapporten er organisert som følger: Kapittel 3 gir en kort beskrivelse av den metodiske tilnærmingen. Kapittel 4 presenterer virkemiddelaktører og fond/finansieringskilder som staten disponerer. Kapittel 5 beskriver finansielle foretak som baserer sin virksomhet i henhold til kommersielle prinsipper. Kapittel 6 gir en oppsummering og beskrivelse av virkemiddelaktører og offentlige finansieringsordninger, og finansielle foretaks profil. Kapittel 7 presenterer noen utvalgte aktørers synspunkter på finansieringsordninger i Nord-Trøndelag og Nord-Norge. Kapittel 8 gir en drøfting av status per i dag, og skisserer opp noen problemstillinger knyttet til kapitaltilgangen i de fire fylkene. Kapittel 9 presenterer noen avsluttende kommentarer.

3 METODE

Hovedformålet med denne rapporten er å kartlegge aktører lokalisert i de fire nordligste fylkene som bidrar med kapital direkte til en bedrift (person), som har som formål å realisere en idé, en nyetablering, eller bidra til å videreutvikle en etablert bedrift. Fordi det ikke finnes noen register som gir en fullstendig oversikt over aktuelle aktører har ”nøstemetoden” blitt brukt. En redegjørelse som Næringskomiteen i Stortinget ga i mai 2003 ble brukt å identifisere næringsrettede fond og virkemidler som staten disponerer. Det ble da gitt en redegjørelse for samtlige næringsrettede fond som staten disponerer, eller har initiert og disponeres av offentlige organer/bransjeorganisasjoner. Det er de operative fond som er aktuelle i forhold til behandlingen av Stortingsproposisjon nr. 51 (2002-2003) *Virkemidler for et innovativt og nyskapende næringsliv* som presenteres, og inkluderer fond som støtter opp om næringsrettede tiltak, som fokuserer på forskningsstadiet og nyetableringer, og etablerte bedrifter.

En liste fra Statistisk sentralbyrå, oppdatert per 31. desember 2005 har blitt brukt som utgangspunkt til å identifisere relevante finansielle foretak som egenkapitalfond/investerings- og utviklingsselskap, og da primært foretak som er lokalisert i de fire nordligste fylkene. Aktører som operer innen privat kapital markedet er av Statistisk sentralbyrå presentert i kategorien definert som sektor 390, *Andre finansielle foretak, ekskl. hjelpeforetak*. Viktige internett sider som har blitt brukt er ODIN, Statistisk sentralbyrå, Brønnøysundregistrene, og SIVA. En rekke av foretakene som er presentert har egne hjemmesider med god informasjon om virksomheten. Aktører har også blitt kontaktet per telefon for å be om å få tilsendt årsberetningen for 2005. Informasjon om de ulike fondene baserer seg på årsberetning for 2005, selskapets hjemmeside, og informasjon hentet fra Brønnøysund registrene og Telefonkatalogen 1880/Proff Forvalt, og samtale per telefon, og kommunikasjon på elektronisk post.

Noen utvalgte aktører i hver av de fire fylkene ble kontaktet for å få deres perspektiv på hvordan finansieringsordningene fungerer. De intervjuede representerer fylkeskommunen, NHO, innovasjonsselskap, bedriftsrådgivningsbransjen og industriklynge. Fem personer ble intervjuet.

4 SENTRALE VIRKEMIDDELAKTØRER OG OFFENTLIGE FOND

Følgende kapitler presenterer offentlige virkemiddelaktører og offentlige fond som har en sentral rolle med hensyn til å tilrettelegge for, samt bidra med finansiering av næringsrettet virksomhet.

4.1 Fylkeskommunene og regional utvikling

Regjeringens visjon med hensyn til regionalpolitikken er å ivareta hovedtrekkene i bosetningsmønsteret. Dette innebærer at det må tilrettelegges for verdiskaping i alle deler av landet. Regionalpolitikken omfatter hele landet, både storbyer og bygder, noe som krever en rekke politiske virkemidler. Distriktpolitikken utgjør et spesielt regionalpolitisk innsatsområde. Regjeringen har som mål å styrke grunnlaget for bosetting og verdiskaping i områder med særlige utfordringer knyttet til lavt folketall, tynne næringsmiljø og lange avstander til større senter både for innbyggere og næringslivet. Distriktpolitiske virkemiddel skal fremme sysselsetting og utvikling av lønnsomme virksomheter og gi grunnlag for gode tjenestetilbud og attraktive steder for næringsliv og innbyggere. Regjeringens perspektiv er at tilgang på kapital gjennom virkemiddelapparatet spiller ei viktig rolle i det distriktpolitiske virkeområdet, og er et supplement til kapital som man kan skaffe seg på det private markedet (St. meld. nr 25 (2004-2005)).

I statsbudsjettet for 2003 ble det gjennomført en delegering av de regionalpolitiske virkemidlene fra staten til fylkeskommunene, med det formål å styrke fylkenes rolle som regional utviklingsaktør. Desentraliseringen er også et ledd i å modernisere offentlig forvaltning og et ønske om fornyelse av regional- og distriktpolitikken (Utkast til retningslinjer for kap. 551, post 60 "Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling"). Fylkeskommunene har fra og med 2003 fått et samlet statstilskudd kalt "Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling" fra Kommunal- og regionaldepartementet, og erstatter følgende tidligere budsjettposter:

- kommunale næringsfond
- kompensasjon for økt arbeidsgiveravgift
- tilrettelegging for næringsutvikling
- etablererstipend
- tilskudd til Interreg IIIa
- regionale samordningstiltak
- program for vannforsyning
- omstilling og nyskaping
- bedriftsrettet distriktpolitiske virkemidler forvaltet av Innovasjon Norge og fylkeskommunene

Det er fortsatt mulig for fylkene å bruke midlene på samme måte som før, som å gi støtte til kommuner, overføre midler til Innovasjon Norge som skal brukes til bedriftsrettede tiltak, i tillegg til å bruke midlene i henhold til egne regionale utviklingsprogram. Det er fylkenes ansvar å prioritere bruken av midlene. Fylkene disponerer 77 % av det samlede budsjettet til regional- og distriktspolitikk, mens det resterende er det staten som disponerer. Kommunene må henvende seg til fylkene for å søke om midler. Den differensierte arbeidsgiveravgifta, og alternativene til denne (næringsretta utviklingstiltak og transportstøtte), og midlene til regional utvikling over budsjettet til Kommunal- og regionaldepartementet, blir i all hovedsak brukt til distriktspolitiske formål (Globalisering, regionalisering og distriktspolitikk, august 2003). Som regional utviklingsaktør skal fylkeskommunene forvalte virkemidlene i forpliktende partnerskap med næringslivet, virkemiddelaktører, private organisasjoner, utdanningsinstitusjoner og kommuner. Det er lagt opp til at fylkeskommunene fritt kan velge operatør for sine ordninger (KRD: Regional og distriktspolitikken).

Fylker med områder innenfor distriktspolitiske virkeområder blir sterkt prioritert når midlene skal fordeles. Tabell 1 viser fordelingen av midlene i 2003 i de fire nordligste fylkene, og hvordan midlene ble fordelt på de ulike virkemiddelaktører. Rapporteringen fra fylkene i 2003 viser at fylkene prioriterer kommunale næringsfond. Også bedriftsrettede virkemidler, som blir kanalisert til Innovasjon Norge, ble høyt prioritert. Som tabellen viser så ble 21 til 44 % av de samlede midlene i 2003 forvaltet av fylkeskommunene, og fordelt til ulike satsingsområder nedfelt i fylkenes regionale utviklingsprogram. Størstedelen av midlene som Innovasjon Norge fikk tildelt fra fylkeskommunene i 2003 ble brukt i mindre sentrale regioner. Det ble gitt et totalt tilsagn på 1041 mill kroner i 2003.

Tabell 1. Fordeling av midler over kapittel 551, post 60, mellom ulike virkemiddelaktører i prosent i de fire nordligste fylkene

	Fylkes-kommune	Interreg	Kommunal næringsfond	LU	Innovasjon Norge	Totalt %	Totalt gitte Tilsagn (mill. kr)
Nord-Trøndelag	24	3	9	6	58	100	78
Nordland	32	2	3	3	60	100	200,1
Troms	21	1	9	4	65	100	116,3
Finnmark	44	5	12	3	36	100	112
Totalt (mill kr)	156,43	13,1	36,93	18,69	281,22		506,4

De geografiske grensene for tilrettelegging av næringsutvikling har blitt ytterligere redusert. Støtte til næringsrettet kompetanseheving og tilrettelegging for kunnskapsoppbygging for å fremme omstilling, innovasjon og nyetablering kan nå bli gitt i hele fylket. Videre så ble det tillatt fra og med 2006 å støtte næringsrettede fysiske investeringer samt støtte utvikling av steder også utenfor tradisjonelle virkemiddelområder. Dette begrunnes med at mellomstore og små

byområder også utenfor virkeområder må benyttes som motorer for regional utvikling. Direkte bedriftsstøtte, med unntak av etablererstipend og støtte til regional utvikling, skal i utgangspunktet bare brukes innenfor områdene A, B, og C i det distriktpolitiske virkeområde. Bruk av direkte bedriftsstøtte må være i samsvar med statsstøttereguleringen i EØS-avtalen. Det arbeides med å utarbeide nye retningslinjer for regionalpolitisk statsstøtte som skal gjelde fra 1. januar 2007 (Globalisering, regionalisering og distriktpolitikk, august 2003).

I tillegg kommer næringsrettede utviklingstiltak som kompensasjon for økt arbeidsgiveravgift (kap. 551, post 61). Fra 1. januar 2004 ble ordningen med differensiert arbeidsgiveravgift endret etter pålegg fra overvåkingsorganet i EFTA, ESA. Tiltakssonene i Finnmark og Nord-Troms, landbruk og fiskeri er ikke omfattet av omleggingen av den differensierte arbeidsgiveravgiften. Til sammen utgjør videreføring av ordningen og kompenserende tiltak ca 8,9 mrd kroner i 2005. De økte inntektene fra avgifta, som et resultat av ordningen, skal tilbakeføres til de områdene som endringene får virkninger for (Globalisering, regionalisering og distriktpolitikk, august 2003).

4.2 Norges forskningsråd

Norges forskningsråd gir råd i forskningspolitiske spørsmål, forvalter årlig over 5 milliarder kroner til forskningsformål og skaper møteplasser der forskere, finansierer og brukerne av forskningen møtes. Forskningsrådet peker ut satsingsområder, tildeler forskningsmidler og vurderer forskningen som utføres. Rådet er myndighetens sentrale rådgiver i forskningspolitiske spørsmål og fungerer som møteplass og nettverksbygger for norsk forskning. Forskningsrådet har tre fagdivisjoner, en administrativ divisjon og en internasjonal enhet organisert direkte under administrerende direktør.

Divisjon for vitenskap har som hovedoppgave å bidra til utvikling av den grunnleggende forskningen innenfor alle fag og disipliner, og til utvikling av tverr- og flerfaglig forskning. Divisjonen skal stimulere til faglig fornying og ny vitenskapelig erkjennelse, og arbeide for bedre rammevilkår for norsk forskning.

Divisjon for store satsinger skal identifisere og utrede nasjonale strategiske forskningsbehov, og arbeide for å bygge opp kunnskap og forskningskapasitet på prioriterte områder. Divisjonen har ansvar for å operasjonalisere overordnede forskningspolitiske satsinger, i samarbeid med offentlig sektor, forskningsmiljøene og næringslivet. Det nye virkemidlet «Store programmer» er forankret i denne divisjonen.

Divisjon for innovasjon skal være en viktig partner for næringslivet og offentlig sektor innen områdene forskning, utvikling og innovasjon. Innovasjonsdivisjonen skal være en sentral operativ og strategisk aktør på innovasjonsfeltet og ha

virkemidler som stimulerer til å utvikle innovasjonskapasitet. Divisjonen skal også bidra til å omsette forskningsresultater til kommersiell forretningsvirksomhet.

Internasjonal enhet skal bidra til økt forståelse for nødvendigheten av internasjonalt forskningssamarbeid og gi råd, yte støtte og være kompetansearena overfor departementer, forskningssystemet, FoU-miljøene og Forskningsrådets administrasjon i spørsmål knyttet til internasjonalisering av norsk forskning. Enheten skal også gi utenlandske forskere informasjon om hvilke muligheter som finnes innenfor norsk forskning (Norges forskningsråds hjemmeside). I tillegg til forskningsmidler som bevilges av departementene, bevilges det også midler fra *fondet for forskning og nyskaping*.

4.2.1 Fondet for forskning og nyskaping

Fondet for forskning og nyskaping ble opprettet i 1999 med en fondskapital på 3 mrd. I 2005 var fondet på 36 mrd kroner. Stortinget har i 2006 med utgangspunkt i St. meld. nr. 20 (2004-2005) Vilje til forskning, økt kapitalen i fondet til 50 mrd kroner. Fondet skal bidra til å styrke nyskaping gjennom langsiktig og sektorovergripende forskning. Tematiske satsingsområden i forskningsmeldingen skal prioriteres og er som følger: marin forskning, IKT, medisin og helsefaglig forskning og forskning i skjæringsfeltet mellom energi og miljø. Deler av den årlige avkastningen fordeles direkte til universiteter og høyskoler. Norges forskningsråd disponerer størstedelen av avkastningen etter retningslinjer fastlagt av Stortinget. Forskningsrådets andel av fondet var i 2005 på 635 mill kroner.

Fordelingen av forskningsrådets andel av fondsmidlene blir vedtatt i forskningsrådets hovedstyre. Fondet er ikke et direkte tiltak for næringslivet, men mye av den fondsfinansierte forskningen forventes å være av betydning for næringslivet på mellomlang og lang sikt (St.prp.nr.51). Fondsmidlene har i stor grad blitt brukt til grunnforskning, men i den senere tid har fondsmidlene også blitt kanalisert til forskningsaktiviteter som retter seg mot næringsrettet virksomhet.

Forskningsrådets ambisjon er at store deler av fondsmidlene skal benyttes til tiltak slik som Sentre for fremragende forskning (SFF), store frittstående prosjekter (StorForsk), og Sentre for forskningsdrevet innovasjon (SFI). I 2005 ble fondsmidlene fordelt som følger: Sentre for fremragende forskning fikk tilført 161 mill kroner, store frittstående prosjekter fikk 2-5 mill kroner, 50 mill kroner ble avsatt til tiltaket sentre for forskningsdrevet innovasjon (SFI), 193 mill kroner gikk til store programmer som FUGE, PETROMAKS, NANOMAT, HAVBRUK, RENERGI, NORKLIMA, og VERDIKT. Kompetansefelt for næringsutvikling på utvalgte fagfelt som bioteknologi, materialteknologi, IKT,

energi og petroleum, produktivitet, markedsføring og kompetanseledelse, bioproduksjon, prosessteknologi, marin teknologi og bygg- og miljøteknologi, mottok til sammen 48 mill kroner. Andre langsiktige satsinger fikk 80 mill kroner og var: bioprospektering, språkvitenskap og teknologi, fornyelse i offentlig/helsesektoren og grunnleggende sykdomsmekanismer.

I dokumentet *Store satsinger 2007* (Norges forskningsråd) påpekes det at fondsmidler bør anvendes i et større spekter av prosjekter enn tidligere, og for å styrke prioriteringene i Forskningsmeldingen. Det påpekes blant annet at det er et behov for å styrke næringsrettet forskning og innovasjon, ”dels gjennom en bred satsing på brukerstyrt forskning utenfor temaområdene og dels gjennom brukerstyrt forskning via de tematiske og teknologiske satsingene”. Med utgangspunkt i et vekstforslag i fondet, påpekes det at *Brukerstyrt innovasjonsarena (BIA)*, som er et nytt virkemiddel på tvers av bransjer og teknologiområder, bør styrkes. Det påpekes videre at programmer som *MAROFF*, *Climit*, og *Areal*, som retter seg mot henholdsvis det maritime, gasskraftproduksjon og naturbaserte næringer bør gis prioritet. Andre programmer som det foreslås en styrking av med økte fondsavkastninger er: *HAVBRUK*, *FUGE*, *NANOMAT*, *VERDIKT*, *Matprogrammet*, *Havet og Kysten*, *Helse*, *Velferds- og samfunnsutfordringer*.

Med utgangspunkt i et nullvekstforslag påpekes det at midler som frigjøres fordi en rekke programmer avsluttes, vil blant annet bli benyttet til å utvide SFF-ordningen og til å etablere nye sentre under Sentre for forskningsdrevet innovasjon (SFI)-ordningen.

4.2.2 Sentre for forskningsdrevet innovasjon (SFI)

SFI-ordningen, iverksatt i 2006, er et eksempel på et program som er etablert med finansiering av fondets avkastning. SFI-ordningens formål er å styrke nyskaping innen norsk næringsliv. 14 av 58 søkergrupper ble valgt ut av Forskningsrådets hovedstyre. SFI skal ivareta nyskapingdelen av fondsavkastningen. Ordningen skal støtte opp om langsiktig forskning på et høyt internasjonalt nivå på områder som har eller kan få stor betydning for innovasjon og nyskaping i det norske samfunn. Satsingen retter seg spesielt mot den forskningsintensive delen av norsk næringsliv og offentlig sektor. Det forventes at ordningen vil bidra til økt forskningsinnsats i næringslivet, og til at bedriftene investerer mer langsiktig. Et viktig element i ordningen er at den vil styrke kontakten mellom forskningsmiljøer og næringslivet. SFI ordningen legger vekt på å styrke samarbeidet mellom allerede forskningsaktive og nyskapende bedrifter og forskningsmiljø (Kunnskapsdepartementet, Odin).

Hver av SFI konsortiene vil årlig ha et samlet budsjett på om lag 20 mill kroner. Bevilgningene gis for 5 år, med mulighet for støtte ytterligere i tre år etter en midtveisevaluering. Forskningsrådet bidrar med 50 % av midlene, mens vertsinstitusjonene og brukerpartnerne i SFI-konsortiene må bidra med et minst like stort bidrag til budsjettet som Forskningsrådets bevilgning. Ved utvelgelsen av SFIene har det blitt lagt vekt på vitenskapelig kvalitet, og potensialet for innovasjon og verdiskaping, samt tematisk profil på porteføljen. Av 14 SFIer er nord-norske aktører med i tre av dem. I prosjektet med tittel *Information Access Disruptions – iAd*, inngår Universitetet i Tromsø som en av forskningspartnerne. Vertsinstitusjon er FAST asa. Prosjektet med tittel *MabCent – Centre on marine bioactives and drug discovery*, er Universitetet i Tromsø vertsinstitusjon med professor Trond Ø. Jørgensen ved Norges fiskerihøgskole som leder. Forskningspartner er Fiskeriforskning, og bedrifter lokalisert i Tromsø regionen. Prosjektet med tittel *Tromsø Telemedicine Laboratory* har Universitetssykehuset som sin vertsinstitusjon, med professor Gunnar Hartvigsen som leder. Forskningspartnerne er lokalisert i Tromsø som er Universitetet i Tromsø og NORUT IT, mens bedriftspartnerne er lokalisert i Tromsø, Bodø, og andre steder i Norge (utenfor Nord-Norge).

4.2.3 SkatteFUNN-ordningen

Skattefradrag for kostnader til forskning og utvikling (SkatteFUNN) ble innført for små og mellomstore foretak fra 1. januar 2002, og for alle foretak fra 1. januar 2003. Det er en rettighetsbasert ordning for skatteyttere i Norge, og gjelder uavhengig om foretaket er i skatteposisjon eller ikke. Forskningsrådet administrerer SkatteFUNN-ordningen på vegne av Nærings- og handelsdepartementet, og forskningsrådet samarbeider med Innovasjon Norge. Innovasjon Norge gir innstillinger om prosjektsøknader til Forskningsrådet som har ansvar for videre oppfølging av søker og prosjektframdrift. Ordningen gir skattefradrag for prosjekter godkjent av Forskningsrådet. For små og mellomstore foretak utgjør fradraget inntil 20 % av dokumenterte kostnader, mens større foretak kan trekke fra inntil 18 %. Fradraggrunnlaget kan ikke overstige fire millioner kroner per foretak per år eller åtte millioner kroner ved kjøp av tjenester fra en godkjent FoU-institusjon. Prosjektene kan gå over flere år.

4.2.4 Virkemidler for regional FoU og innovasjon (VRI)

På bakgrunn av politiske signaler om styrket regionalt FoU-fokus uttrykt i forskningsmeldinga, regionalmeldinga og i Soria Moria-erklæringen har forskningsrådet nå en gjennomgang av følgende syv ordninger: forskningsmidler som retter seg mot statlige høgskoler (SHP), forskningsmidler rettet mot

regionale forskningsinstitutt (SIP), verdiskaping 2010, næringsrettet høgskolesatsing, kompetansemegling, universitetspiloter og kunnskapsgrunnlagsprosjekter. De to førstnevnte ordningene er per i dag underlagt vitenskapsdivisjonen og utgjør en total finansiering på ca 45 mill kroner. Resterende ordninger er underlagt innovasjonsdivisjonen, og bidrar med en finansiering på totalt ca 65 mill kroner. Formålet med gjennomgangen av disse ordningene er å utvikle et nytt program (VRI) som skal samordne forskningsrådets forsknings- og innovasjonsinnsats rettet mot det regionale nivået. Det er ønskelig å stimulere til en mer aktiv bruk av virkemidlene i regionale utviklingsstrategier og regionale innovasjonssystemer hvor FoU-miljø, bedrifter og det offentlige samarbeider. Det er også ønskelig å styrke samarbeidet mellom et VRI program, Innovasjon Norge og SIVA. Det forventes at innholdet av programmet, og organiseringen av programmet vil være klarlagt i løpet av høsten 2006. Det planlegges også at et nytt programstyre vil være operativt i løpet av høsten 2006, med utlysning desember 2006 og søknadsfrist i april 2007.

4.3 SIVA Selskapet for industrivekst SF

SIVA ble etablert i 1968 som et eget aksjeselskap under det daværende Kommunal- og arbeidsdepartementet med det formål å utvikle industrivekstanlegg i utpekte områder i distrikts-Norge. Siden da har myndighetene revurdert innretningen på virkemidlene innenfor distrikts- og regionalpolitikken en rekke ganger. SIVA har blant annet beveget seg inn i andre typer virksomhet enn industri. I slutten av 1980-tallet ble det bestemt at SIVA i tillegg til å tilrettelegge fysiske anlegg, også skulle ha ansvar for å utvikle næringsmiljøer. I 1993 ble SIVA organisert etter lov om statsforetak. Med dette fulgte at SIVA skulle bidra til oppbygging av gode nettverk mellom bedrift, kompetansemiljø/FoU og finansiering (St.meld. nr.46 2003-2004). Fra 1998 fikk SIVA ansvar for næringshagesatsingen, og fra 2000 for inkubatorprogrammet. Aktivitetene er finansiert gjennom en egen utviklingsbevilgning fra Kommunal- og regionaldepartementet. Fra og med 2002 ble eieransvaret for SIVA overført til Nærings- og handelsdepartementet. SIVAs overordnede mål er å bidra til regjeringens regional- og distriktpolitiske mål, med et sterkt fokus på innovasjon og utvikling av miljøer for verdiskaping gjennom eierskap, kunnskap og nettverksbygging (St.meld. nr.46 2003-2004; NHD: SIVA videreføres som innovasjonsselskap). SIVA er organisert som et nettverksselskap med 32 ansatte (Årsrapporten 2005).

SIVA er tillagt rollen som nasjonal pådriver for innovasjon, nyskaping og nye arbeidsplasser over hele landet. SIVAs primære rolle er å ha ansvar for eierskap både i fysisk og annen tilretteleggende infrastruktur for innovasjon. SIVA er en del av det næringsrettede virkemiddelapparat, og skal ha et tett samarbeid med

Innovasjon Norge, forskningsrådet, fylkekommunene, regionale høyskoler, og andre regionale og offentlige og private miljøer for å stimulere bedrifters innovasjonsevne (St.meld. nr.46 2003-2004).

SIVAs virksomheter er organisert i hovedområdene som følger: Eiendom, Innovasjon og Internasjonal, mens spesielle oppdrag er organisert separat (Årsrapport 2005). Eiendomsutvikling og utleievirksomhet var SIVAs opprinnelige virksomhetsområde. Største delen av eiendomsvirksomheten er lagt ut i et eget holdingsselskap, SIVA Eiendom Holding AS. SIVA Eiendom består i dag av følgende aktiviteter: Tradisjonelle, heleide industrianlegg der SIVA både har stått for bygging og utleievirksomhet; Eiendomsselskaper hvor SIVA sammen med andre aktører eier bygg, oftest relatert til forsknings-, kunnskaps- og næringsparker. Totalt har SIVA-konsernet eierskap i 150 selskaper, og omfatter datterselskaper og tilknyttede selskap. Ved utgangen av 2005 hadde SIVA investert i industri- og innovasjonsmiljø på 112 steder i Norge. Det deltar nærmere 1500 medeiere i SIVA-nettverket, og ca 1800 bedrifter er samlokalisert. SIVAS investerer i infrastruktur og næringsbygg på kommersielle vilkår.

Innovasjon er et virksomhetsområde som er relatert til aktiviteter i forskningsparkene, kunnskapsparkene, næringshagene og inkubatorene. Disse miljøene etablerer egne innovasjonsselskaper. Eierne i disse innovasjonsselskapene har en viktig oppgave med å få anleggene til å fungere så godt som mulig for gründerne og bedriftene som holder til der. SIVA bidrar med kompetanse i innovasjonsselskapene, og eierposten gir innflytelse gjennom styreposisjon. SIVA vektlegger nettverksbygging innen og mellom de ulike innovasjonsarenaene, slik at erfaringer og kompetanse overføres mellom miljøene. I arbeidet med utvikling av innovative miljøer opererer SIVA i samarbeid med bedrifter, private investorer, industrielle og finansielle partnere og forskningsinstitusjoner samt statlige og regionale myndigheter.

Det heleide selskapet SIVA Tech AS har ansvar for SIVAs aktiviteter utenfor landets grenser. Deriblant er SIVA tildelt en sentral rolle i forbindelse med utvikling av bedriftsmiljø rettet mot olje- og gassaktivitetene i nordområdene.

SIVA har også ansvar for investering. SIVAs investeringer skjer indirekte gjennom såkorn-/venturefond og som deleier i forskningsparker/utviklingsselskaper som investerer i enkeltbedrifter. Samlet har fondene og forskningsparkene investert ca 380 mill kroner i mer enn 200 enkeltbedrifter. De fleste investeringene er relativt små. I mer enn halvparten av selskapene er det investert mindre enn 500.000 kroner (St.meld. nr.46 2003-2004).

I 2006 ble seks steder utpekt som Norwegian Centres of Expertise (NCE). SIVA har hovedansvaret for oppfølgingen av sentrene. Norges forskningsråd har ansvar for programmet men samarbeider med forskningsrådet og Innovasjon Norge som er hovedoperatør. Programmet har som mål å bidra til økt verdiskaping gjennom å skape og forsterke samarbeidsbaserte innovasjons- og internasjonaliseringsprosesser i næringsklynger med tydelige ambisjoner og stort potensial for vekst. Programmet er landsdekkende og har et 10-års perspektiv. NCE tilbyr faglig og finansiell støtte til grunnleggende utviklingsaktiviteter og er som følger: Prosessledelse, strategiutvikling, nettverksbygging, kommunikasjon, idé- og prosjektutvikling. Programmet finansierer ikke konkrete innovasjonsprosjekter. Prosjekter som realiseres undervegs skal kanaliseres til ordinære finansieringsordninger i virkemiddelapparatet, deriblant Innovasjon Norge (Innovasjon Norges hjemmeside). NCE prosjektene skal kunne gjøre bruk av andre nasjonale programmer for entreprenørskap, kompetanseutvikling, etc. De tre institusjonene har etablert et felles programsekretariat. Det ble for 2006 bevilget 35 mill kroner til programmet.

4.3.1 SIVAS investeringer i de fire fylkene

Bygg og anlegg som SIVA investerer i kan deles inn i følgende kategorier: inkubatorer, kunnskapsparker, næringshager, industri-inkubatorer og forskningsparker. Følgende informasjon er hentet fra SIVAs hjemmesider august 2006 og årsrapporten 2005.

Inkubator kan beskrives som å bestå av kunnskap og nettverk, rom og viktige kontortjenester som stilles til disposisjon til en person som skal realisere ideer og utvikle en bedrift. Erfaringer viser at et godt tilbud som kompetent rådgivning, oppfølging og nettverk til kompetanse, bedriftspartnere og investeringsmiljøer er av stor betydning for å lykkes.

Kunnskapspark er et navn som beskriver et innovasjonsselskap med fysisk og/eller eiermessig tilknytning til en av de regionale høgskolene. Ideen er å utnytte kunnskapsproduksjonen i undervisnings- og forskningsmiljøet bedre. Formålet er å knytte denne kunnskapen opp mot forretningskompetansen til det regionale næringslivet, og dermed gi grunnlag for nyskaping og økt verdiskaping.

Næringshagekonseptet innebærer å samlokalisere virksomheter som ikke bare driver innen kunnskapsintensive næringer, men også tradisjonelle næringer som ønsker å videreutvikle seg. Næringshagekonseptet er et resultat av innspill fra bedrifter i distriktene og lokalsamfunn. Ved å etablere et miljø som består av flere små virksomheter kan det dannes et grunnlag for samarbeid og et faglig og sosialt miljø. Et kommersielt innovasjonsselskap eiet av personer og bedrifter tilknyttet næringshagen vil utgjøre den strategiske kjernen i næringshagen.

Industriinkubator er knyttet opp mot en tung industribedrift, eller en samling av industribedrifter, også kalt ModerBedrift (MB). MB ønsker knoppskyting eller utvikling av nye bedrifter i nærmiljøet. **Industriinkubatoren** er organisert som et AS, der MB, SIVA og lokale investorer er eiere. Det er i dag ca 8 slike industriinkubatorer, og SIVA planlegger å etablere ca 40 slike inkubatorer i tillegg til disse.

Forsknings- og kunnskapspark er en del av et nasjonalt innovasjonsnettverk for å utvikle gode forretningsideer og unike forskningsbaserte resultater til næringsvirksomhet. Disse miljøene er tilknyttet universitets- og høyskolemiljø, og driver med forretningsutvikling på et høyt nivå.

Nord-Trøndelag

Det er etablert en kunnskapspark i Nord-Trøndelag, nærmere bestemt i Steinkjer. Det er etablert en næringshage med beliggenhet i Namsdalen, og det er etablert en industriinkubator (IndPro) i Verdal.

Et av seks Norwegian Center of Excellence (NCE) er etablert i Trøndelag: NCE Instrumentering Trøndelag. Instrumenteringsklyngen i Trøndelag er en kompetanseintensiv bransje som i hovedsak er utviklet over en 20 års periode med utgangspunkt i FoU-miljøet i Trondheim, ved NTNU og SINTEF. Disse bedriftene har betjent kunder innfor maritime og offshore. Klyngen består av ca 100 bedrifter. Hovedtyngden av klyngen er lokalisert i Trondheimsregionen. Men viktige bedrifter befinner seg fra Røros/Oppdal i sør til Levanger/Steinkjer (Nord-Trøndelag) i nord. Noen av bedriftene har hovedkontor andre deler av Norge eller i andre land. Det er utviklingspotensial innenfor gasstransport og prosessering, undervanns/dyphavsutbygginger, offshore havbruk og alternativ energiproduksjon (SIVA Årsrapport 2005).

Nordland

Det er etablert 4 næringshager (Lofoten, Sandnessjøen, Sortland, og Brønnøysund), to kunnskapspark (Mo i Rana og Bodø) og en næringspark (Narvik) i Nordland. Det skal nå etableres et pilotprosjekt med tanke på å etablere en industriinkubator i Mosjøen.

Troms

Det er etablert to inkubatorer, en i Tromsø i Forskningsparken og en i kunnskapsparken i Harstad. Det er etablert 6 næringshager (Storslett, Bardufoss, Målselv, Senja, Nordreisa og Finnsnes), en forsknings- og kunnskapspark (NorInnova AS i Tromsø), og en kunnskapspark i Harstad.

Finnmark

Det er etablert 3 næringshager (Kirkenes, Vadsø og Hammerfest), og det er etablert en industri-inkubator (Arctic InnoMar AS, Hammerfest). I Alta er det igangsatt byggearbeider for kunnskapsparken i Alta som er planlagt ferdigstilt ved utgangen av 2006. Origo i Alta har samme funksjon som en næringspark. Inkubator Nord er en desentralisert inkubator. Det er et femårig prosjekt basert på et samarbeid mellom følgende partnere: Kirkenes Næringshage, Hammerfest Næringshage, Linken Kompetanse (Båtsfjord), Hermetikken Næringshage (Vadsø), og Origo.

4.3.1.1 SIVAs aktivitet i Nordvest Russland

SIVAs næringspark i Murmansk ble etablert i 1999 for å fremme norsk næringsutvikling i Nordvest Russland. Denne etableringen er et tilbud til små og mellomstore bedrifter som ønsker å etablere seg i denne regionen. SIVAs tilstedeværelse i Murmansk betraktes som et viktig virkemiddel fra norsk side for å oppnå en økt økonomisk og regional utvikling i nord samt at små aktører skal lykkes (UD: Norge – Russland: Økonomisk og regional utvikling i nord). Murmansk er en av Russlands viktigste havnebyer med isfri havn. Murmansk er også en viktig fiskerihavn for den russiske fiskeriflåten (SIVAs hjemmeside, nyheter).

I en pressemelding datert 14. februar 2006 blir det presisert at regjeringen ønsker å styrke SIVAs arbeid med å bevilge 30 mill kroner ekstra, deriblant for å styrke aktivitetene mot Russland. 4 mill kroner av disse skal brukes til å etablere et nytt norsk-russisk innovasjonssenter i Barentsregionen. SIVA har et nært samarbeid med både private og offentlige aktører med det formål å styrke norsk næringslivs muligheter i regionen. Det er blant annet inngått en avtale med Norsk Hydro om utvikling av kompetanse- og innovasjonssentre, og det er et tett samarbeid med Leverandørnett Olje og Gass som organiserer mer enn 500 bedrifter. SIVA samarbeider også med russiske og norske FoU-institusjoner og myndigheter. Utvikling av næringsparken i Murmansk til et innovasjonssenter for olje/gass er i gang. Et innovasjonssenter i Arkhangelsk er under planlegging. Formålet er å styrke norske bedrifters muligheter til å delta som underleverandører på russisk side (Årsrapport 2005).

4.4 Innovasjon Norge

Innovasjon Norge ble opprettet 1. januar 2004 ved at Statens nærings- og distriktsutviklingsfond (SND), Norges Eksportråd (NE), Norges Turistråd (NTR) og Statens veiledningskontor for oppfinnere (SVO) ble slått sammen. Innovasjon Norge har en sentral rolle med hensyn til å forvalte mange av virkemidlene som

staten disponerer. Innovasjon Norge har kontor i alle fylkene, og i mer enn 30 land. Norges forskningsråd har representanter ved åtte av kontorene i Norge, deriblant Troms og Nordland. Nærings- og handelsdepartementet er Innovasjon Norges eier. Etter at en stor del av de regional- og distriktpolitiske virkemidlene ble desentralisert til fylkeskommunene i 2003 (se kapittel 4.1), har Innovasjon Norge fått en todelt rolle. Den ene er å være en aktiv samarbeidspartner og premissleverandør i det regionale partnerskapet. Den andre er å være virkemiddeloperatør for å realisere mål og delmål for næringsutvikling i fylkeskommunene (Årsrapport 2005 Innovasjon Norge, Innovasjon Norges hjemmeside; Utkast til retningslinjer for kap. 551, post 60 "Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling", vedlegg II).

Tabell 2. Innovasjon Norges bevilgninger i 2005

Kilde	Type kapital	Totalt innvilget	Formål
NHD	Lavrisikolån	1.500.054.500	Ordinære, fiskeri- og Landbruksformål
NHD	Distriktsrettet låneordning	98.955.300	
NHD	Risikolån, garanti og tilskudd	154.370.200	Innovasjonsprosjekter
NHD	Tilskudd	62.924.780	Internasjonalisering, profilering, innovasjonsprogrammer
NHD	OFU, IFU	181.211.600	Forsknings- og utviklingskontrakter
NHD	Tilskudd	3.428.495	Svensk/norsk næringslivssamarbeid
Totalt NHD		2.000.944.900	
KRD	Lån, tilskudd	712.723.800	Tilskudd til fylkeskommunen, Regional utvikling
KRD	Tilskudd	207.106.497	Kompensasjon for økt arb.g.avgift
KRD	Tilskudd	93.837.362	Transportstøtte
KRD	Tilskudd og tiltak for Finnmark	139.025.200	Nasjonale tiltak for regional utvikling
Totalt KRD		1.152.692.900	
LMD	Tilskudd	91.830.573	Verdiskapingsprogrammet mat
LMD	Tilskudd sentralt	25.763.350	BU-midler
LMD	Tilskudd	14.000.000	Strategier for norsk mat
LMD	Tilskudd	19.326.300	Bioenergiprogrammet
LMD	Tilskudd	7.500.000	Administrasjon under LUF
LMD	Tilskudd	39.327.825	Verdiskapingsprogram skog
LMD	Tilskudd fylkesvis, rentestøtte	994.029.300	BU-midler
LMD	Tilskudd	4.340.500	Verdiskapingsprogram rein
LMD	Tilskudd	1.023.850	Konflikt forebyggende tiltak rein
Totalt LMD		1.197.141.800	
FKD	Tilskudd	12.842.000	Marint innovasjonsprogram
FKD	Tilskudd	51.026.046	Strukturiltak kapasitetstilpasning
FKD	Tilskudd	4.681.500	Nyskapning og omstilling kapasitets-Tilpasning fiskeri
Totalt FKD		68.549.600	
Totalt alle Departement		4.419.300.000	

Kilde: Årsrapport 2005 Innovasjon Norge

Innovasjon Norge bevilget ca 4,4 mrd kroner i lån, garantier og tilskudd i 2005. Tabell 2 viser en grov oversikt over hvilke type kapital som er bevilget, hvilke departement som har bevilget, og hvilke formål/programmer bevilgede midler rettet seg mot i 2005. Av de totalt bevilgede midlene gikk ca 10 % til etablerere,

8 % til ung bedrift, 18 % til SMB med vekstambisjoner og potensial, 2 % til knoppskyting/spin-off/reetablering etter konkurs, og 62 % til annet. 83 % av bevilgede midler gikk til små bedrifter: 0 til 19 ansatte. 35 % av midlene gikk til jordbruk og skogbruk, 15 % gikk til fiske/oppdrett, 20 % gikk til industri, og 10 % gikk til bedrifter som tilbyr forretningstjenester. Bransjer som bergverk/utvinning, kraft/vann, bygg og anlegg, varehandel, hotell/restaurant, og transport fikk mellom 1 til 3 % av de totale midlene som ble bevilget i 2005. 2 % (84,4 mill kroner) av det totale bevilgede beløpet var definert som risikolån. 38 % (1,68 mrd kroner) av midlene ble bevilget som tilskudd, mens 34 % (1,5 mrd kroner) ble bevilget som lavrisikolån (Årsrapport 2005 Innovasjon Norge, Innovasjon Norges hjemmeside).

Landbruks- og matdepartementet overfører bygdeutviklingsmidlene (BU-midler) til Fylkesmannen, landbruksavdelingen, som tildeler en bevilgningsramme for bedriftsrettede BU-midler (tilskudd). Fylkesmannen kan skissere opp hvilke områder som skal gis prioritet.

Kommunal- og regionaldepartementet overfører de distriktpolitiske virkemidlene til fylkeskommunene, og fylkeskommunene skal i samråd med de regionale partnerskapene fordele disse midlene og blant annet fastsette hvor mye som skal gå til bedriftsrettede tiltak i regi av Innovasjon Norge. Fylkeskommunen kan stille noen krav til virkemiddelbruken.

Landsdekkende utviklingstilskudd og lån kan brukes til nyetableringer og nyskapingstiltak i små og mellomstore bedrifter i kommuner utenom det distriktpolitiske virkemiddelområdet. Lavrisikolåneordningen kan benyttes i hele fylket. Det er en selvfinansierende låneordning med markedsrente og høye krav til sikkerhet.

I årsrapporten 2005 presiseres det at Innovasjon Norges overordnede mål er som følger: Innovasjon Norge tilbyr produkter og tjenester som skal bidra til å øke innovasjonen i næringslivet over hele landet, utvikle distriktene, og profilere norsk næringsliv og Norge som reisemål. Det påpekes videre at Innovasjon Norge skal være en pådriver og en utviklingsaktør overfor etablerere, nyetablerte og små og mellomstore bedrifter som ønsker å vokse, gjerne i et internasjonalt marked. Organisasjonens rolle er å bidra med, koble og utløse finansiering, kompetanse og nettverk til innovasjonsprosjekter i bedriftene.

Innovasjon Norge har etablert fire delmål og er som følger:

- bidra til økt innovasjon i næringslivet i hele landet
- bidra til økt internasjonalisering i næringslivet i hele landet

- styrke profileringen av Norge og norsk næringsliv internasjonalt
- bidra til næringsutvikling basert på regionale forutsetninger

Det er primært utvalgte programmer og tiltak skissert under delmål en – bidra til økt innovasjon i næringslivet i hele landet – som er presentert i denne rapporten. Under dette delmålet er det skissert tre områder som følger: entreprenørskap, innovasjon i etablerte bedrifter og næringsmiljøer og innovasjonssystemer.

4.4.1 Entreprenørskap/nyetablerere

Etablerere er definert som nystartede bedrifter i idé- og etableringsfasen og inntil to år etter etablering. Innovasjon Norge bidrar med kompetanse, nettverk og finansiering, og det er en felles kjerne av tjenester som tilbys i alle fylker. Men hvert kontor er fri til lage et tilbud med utgangspunkt i tilgjengelige ressurser og prioriteringer i det enkelte fylke. Fem programmer innen dette området har som formål å finansiere etablerere slik at de kan realisere sin idé til å bli en bedrift, og er som følger:

- Etablererstipend
- Inkubatorstipend
- Fylkesvise BU-midler
- FORNY-programmet
- NT-programmet

De fire første programmene tilbys hele landet, mens NT-programmet tilbys kun i de tre nordligste fylkene.

Etablererstipend: Formålet med stipendet er å stimulere til økt etableringsvirksomhet for å skape lønnsomme arbeidsplasser. Stipendet innebærer økonomiske tilskudd til planlegging og etablering av egen virksomhet. Stipendet gjelder for alle næringer unntatt offentlig virksomhet og landbruk. Etableringsprosessen deles i to faser:

1. Utviklingsfasen (utvikling av forretningsidé og planlegging av selve etableringen).
2. Etablererfasen (forretningsplan realiseres og virksomheten starter opp).

Det kan ikke søkes om stipend til begge fasene samtidig. Dersom det er innvilget stipend til utviklingsfasen, må den være avsluttet før det kan søkes om stipend til etableringsfasen. Det kan søkes om stipend for hver av fasene. Høyeste stipendbeløp er vanligvis 400.000 kroner per prosjekt, dvs. samlet for de to fasene. Stipendet er ment å kunne dekke levekostnader (delvis), konsulentoppdrag, reiseutgifter, fadderordninger og andre oppfølgingstilbud, mindre investeringer, markedsundersøkelser, og andre kostnader knyttet til

oppstart av en virksomhet. Hvert fylke kan gjøre sine prioriteringer med hensyn til hvilke prosjekter som skal innvilges støtte. I 2005 ble det bevilget totalt 102,4 mill kroner fordelt på 718 etablerere.

Inkubatorstipend: Formålet er å stimulere til økt etablering av konkurransedyktige, fremtidsrettede og nyskapende virksomheter med høyt kunnskaps- og/eller teknologinivå, som vurderes å ha et stort verdiskapingspotensial og høy risiko. Det legges også vekt på hvorvidt tjenester/produkter kan ha et potensial i internasjonale markeder. Inkubatorstipendet kan gis til utviklingsfasen, perioden forut for bedriftsetableringen hvor man utvikler forretningsideen og planlegger etableringen, eller til selve etableringen (tidlig fase). Det kan ikke søkes om stipend til begge fasene samtidig. Dersom det er innvilget stipend til utviklingsfasen, må den være avsluttet før det kan søkes om stipend til etableringsfasen.

Inkubatorstipend kan kun gis til personer/bedrifter som er lokalisert i en inkubator. Satsingen skal skje i samarbeid med SIVAs inkubatorprogram, men stipendet kan også benyttes i sammenheng med offentlige og private inkubatorer. Stipendbeløpet er avhengig av prosjektets størrelse og potensial og vurderes i hvert enkelt tilfelle. Maksimalsatsen er kr 800.000 per prosjekt over 2 år (samlet for utviklings- og etableringsfasen). Normalt er høyeste stipendbeløp på kr 400.000 per år, og det kan gis stipend i maksimalt 2 år. I 2005 ble det bevilget totalt 20 mill kroner til inkubatorstipend.

Fylkesvise BU-midler: Formålet med BU-midlene er å stimulere til næringsutvikling som kan bidra til lønnsom verdiskaping og desentralisert bosetting med utgangspunkt i landbrukets ressurser og landbrukseiendommer. De bedriftsrettede BU-midlene er landsdekkende og inkluderer tilskudd til etablererstipend, tilskudd til bedriftsutvikling, tilskudd og rentestøtte til investeringer, samt tilskudd til mindre investeringer i forbindelser med generasjonsskifte og til andre tiltak. En del endringer av ordningen ble innført fra 2005 som innebar en større regional handlefrihet. Det er ingen maksimalbeløp for tilskudd og rentestøtte, som betyr at større prosjekter kan gis støtte, spesielt innenfor tradisjonelle investeringer. Det ble i 2005 innvilget totalt 335 mill kroner i BU-tilskudd, og det ble gitt rentestøtte til en låneramme på 659 mill kroner. Av dette har 236,9 mill kroner av tilskuddene, og 573,3 mill kroner av lånerammen for rentestøtte gått til tradisjonelt jord- og hagebruk. Det ble i 2005 innvilget 288 etablererstipend fra BU-midlene på til sammen 21,6 mill kroner.

FORNY-programmet: Programmet ble etablert i 1994. Formålet er å øke verdiskapingen i Norge ved å kommersialisere kunnskapsintensive

forretningsidéer (forskningsresultater) med stort markedspotensial. Dette skal skje ved etablering av nye bedrifter eller gjennom lisensavtale med eksisterende bedrifter. Programmet skal bidra til at gode ideer som oppstår i Undervisnings- og FoU-institusjoner som har et potensial kan bli realisert. FORNY gir hjelp til å utvikle ideene frem til kommersialisering (finansiering i oppstartfasen, 5-7 år), dvs salgbart produkt/konsept. Programmet er en felles satsing mellom Norges forskningsråd og Innovasjon Norge, og gjennomføres i samarbeid med regionale aktører. Programperioden er 2004-2009. Budsjettet for 2005 var på 96,6 mill kroner, og 97 % av disse midlene ble benyttet. Programmet finansieres av Nærings- og handelsdepartementet, og Kommunal- og regionaldepartementet. I 2005 ble det registrert 33 etableringer, 14 lisensieringer, 104 patentsøknader og 31 patenter under FORNY-programmet. Søknadsinformasjon fås ved universitetene (TTO eller kommersialiseringsaktører).

NT-programmet: NT-programmet ble etablert i 1987. Formålet med programmet er å fremme nye teknologiprojekter i Nord-Norge (Nordland, Troms og Finnmark), deriblant å bidra til å koble forskningsmiljøer med næringslivet. Programmet kan yte økonomisk og faglig bistand til utvikling av produkter og/eller produksjonsmetoder, fra idéstadiet til introduksjon i markedet. Målgruppen er eksisterende og nystartede teknologibedrifter og nyetablerte med gründeregenskaper. Satsingsområdene er marin sektor, informasjons- og kommunikasjonsteknologi, telemedisin og rom- og satellitteknologi. Prosjektene deles inn i forprosjekt og utviklingsprosjekt. Forprosjektene kan omfatte utvikling av forretningsplan, markedsanalyse, søking etter samarbeidspartnere, identifisering av pilotkunder, etc. Utviklingsprosjektet kan omfatte aktiviteter fra forprosjektnivå frem til ferdig prototyp, samt uttesting av produksjonsprosess. Bedrifter kan også søke om fadderstipend som kan brukes til samarbeid med forskere/eksterne kompetansemiljøer.

Prosjektene skal være teknologisk avansert og ha stort markedspotensial. 4 personer er ansatt i lokaler i Forskningsparken i Tromsø, men er operativt underlagt Innovasjon Norge. Bevilgningene som kommer fra Kommunal og regional departementet og er for 2006 på 22 mill kroner. I forprosjektet gis det maks 300.000 mill. kroner (normalt 50 %). I utviklingsprosjekt gis det maks 2,5 mill kroner (normalt 40 %). Størrelsen på fadderstipendet er på maks 100.000 kroner (inntil 50 %).

4.4.2 Innovasjon i etablerte bedrifter

En fjerdedel av Innovasjon Norges midler, 1,1 mrd kroner, ble bevilget til innovasjonstiltak i etablerte bedrifter. Dette utgjorde ca 1800

innovasjonsprosjekter. Programmer som tilhører satsingsområdet innovasjon i etablerte bedrifter er som følger:

- BIT-programmet (Bransjeorientert IT program)
- VSP-Mat (Matprogrammet)
- VSP-Tre (Treprogrammet)
- Bioenergiprogrammet
- Marint innovasjonsprogram

Tre av disse programmene – VSP-Mat, VSP-Tre og bioenergiprogrammet - finansieres av Landbruk og matdepartementet.

BIT-programmet: Programmet ble satt i gang i 1997, og baserer seg på et samarbeid mellom bransjeorganisasjoner, leverandører og bedrifter. Formålet er å bidra til å øke konkurransekraften og innovasjonsevnen i små og mellomstore bedrifter gjennom utvikling, spredning og mer effektiv anvendelse av IKT og elektronisk forretningsdrift. Arbeidet organiseres gjennom samarbeid i bransjer og næringssektorer. Resultatene av prosjektene blir stilt til disposisjon for alle bedriftene i en bransje med utgangspunkt i kommersielle vilkår for IKT-løsninger. Ca 3000 bedrifter i ca 25 bransjer har fått fordeler av programmet. Programmet har i dag 252 pilotbedrifter og av disse ligger 158 bedrifter i distriktskommuner. De viktigste sektorene i 2005 var fisk, bygg/tre, reiseliv, møbel, næringsmiddel og grafisk. Det ble i 2005 brukt 27 mill kroner på programmet.

VSP-Mat: Programmet startet i 2001 og skal vare i 10 år. Hovedmålet er å øke verdiskaping innenfor primærproduksjon og foredling. Programmet retter seg mot personer og bedrifter som ønsker å utvikle sin virksomhet. Programmet har en årlig ramme på i underkant av 100 mill kroner og er et virkemiddel for å sikre arbeidsplasser i norsk landbruk. Det innbefatter også reiselivsbedrifter med matproduksjon og næringsmiddelbedrifter. Viktige satsingsområder er produktutvikling og markedsadgang. Det oppfordres til at primærprodusenter går sammen og/eller samarbeider med næringsmiddelindustrien.

VSP-Tre: Formålet med programmet er å stimulere til økt bruk og foredling av tre, samt bidra til økt lønnsomhet i bedriftene. Det vil bli satset på å bidra til å øke verdiskapingen i skogbruk og foredlingsvirksomhet, samt bidra til å øke skogsektorens bidrag til mer bærekraftig produksjon og forbruk. I dette inngår verdikjedeutvikling, nyskaping og produktutvikling. Programmet viderefører de store felles satsingene innen tresektoren som Tre-Und ved NTNU, TreFokus og Tresenteret i Trondheim. I 2005 har kompetanseprosjekter innen handelsleddet og designsatsing vært prioriterte områder. Det er også igangsatt prosjekter for

bruk av IKT i planlegging, produksjon og logistikk i forbindelse med større byggeprosjekter. I 2005 ble 39,5 mill kroner fordelt på 73 prosjekter.

Bioenergiprogrammet: Formålet med programmet er å stimulere jord- og skogbrukere til å produsere, bruke og levere bioenergi i form av brensel eller ferdig varme. Hovedmålgruppa for programmet er eier av landbrukseiendom (på til sammen større enn 100 dekar, Finnmark er unntatt fra denne regelen) – det vil si bønder og skogeiere som ønsker å selge biobrensel eller varme basert på biobrensel. Foretak som søker må være i landbruket eller tilknyttet virksomhet som skogsentreprenører, mindre trebedrifter, og bygdeservice. Programmet gir tilskudd til investering i anlegg bygd for varmesalg, gårdsvarmeanlegg, veksthus, anlegg for produksjon av salg og brensel, og til biodrivstoff og biogass anlegg. Det gis også tilskudd til utrednings- og kompetansetiltak. I 2005 ble det bevilget 19,3 mill kroner til 92 prosjekter, de fleste lokalisert i Oppland, Hedmark og Telemark.

Marint innovasjonsprogram: Programmet ble etablert i 2003, programmets overordnede formål er å styrke innovasjonsevnen og markedsorienteringen hos aktørene i fiskerinæringen gjennom kompetanseoppbygging og nettverk. Flere av prosjektene er også finansiert med midler fra Fiskeri- og havbruksnæringens forskningsfond (FHF, se kapittel 4.6). I 2006 ble det bevilget 40 mill kroner til programmet fra Fiskeri og kystdepartementet med det formål å styrke denne satsingen. Ca 40 prosjekter er så langt slutført, og flere av disse er banebrytende, blant annet sykdomsforebyggende tiltak innen torskeoppdrett, reorganisering av norsk skjellnæring og rensing av giftige blåskjell. Andre områder som er prioritert er rømningssikring, kjemikaliebruk innen havbruksnæringen, smitteforebyggende tiltak, nye arter og mattrygghet.

4.4.3 Næringsmiljøer og innovasjonssystemer

Innovasjon Norge har ansvar for to programmer som fokuserer på næringsmiljøer og innovasjonssystemer og er som følger:

- ARENA-programmet
- Norwegian Centres of Expertise (NCE)

ARENA-programmet: ARENA-programmet skal bidra til å øke verdiskapingen i regionale næringsmiljøer gjennom å styrke samspillet mellom næringsaktører, kunnskapsaktører og det offentlige. Programmet ble etablert i 2003 og er en felles satsing mellom Norges forskningsråd, SIVA og Innovasjon Norge. Programmet er landsdekkende og Innovasjon Norge er operatør for programmet. Formålet med programmet er som følgende:

- Styrke bedriftenes innovasjonsevne.

- Utvikle kunnskapsaktørene til å bli mer aktive samarbeidspartnere for næringslivet.
- Bidra til at offentlige myndigheter og virkemiddelaktører utvikler et mer aktivt og samordnet engasjement for å styrke næringsmiljøets innovasjonsevne.
- Bidra til systematisk læring om innovasjonsprosesser og utvikling av næringsmiljøer.

De regionale prosjektene skal være forankret i fylkeskommunenes regionale utviklingsstrategier, og fylkeskommunene deltar i styrings- og referansegrupper for prosjektene. I noen av prosjektene bidrar fylkeskommunene med delfinansiering. Programmet hadde i 2005 et budsjett på 35,4 mill kroner. Av totalt 23 prosjekter var 2 nasjonale (Trådløs fremtid, og Innovasjon Bil), 7 er lokalisert i Nord-Norge (Sjømatklynge Nord, Bioklynge Nord, Arena Innovasjon Havbruk, Romklynge (SIREN), og Reiselivsarena Finnmark) og et er lokalisert i Midt-Norge (Medisinsk Teknologi – Go to Market og Innovasjon Midt-Norge).

Programmet Norwegian Centres of Expertice (NCE) er et samarbeid mellom Innovasjon Norge, SIVA og Norges forskningsråd, med Innovasjon Norge som hovedoperatør. De tre institusjonene har etablert et felles programsekretariat. Det ble for 2006 bevilget 35 mill kroner til programmet (Se beskrivelse av programmet i kapittel 4.3).

Som en oppsummering kan man si at virkemidlene kan deles inn i tre kategorier i henhold til hvilke departement de kommer fra og er som følger:

- Distriktpolitiske virkemidler som kommer fra Kommunal- og regionaldepartementet
- Bygdeutviklingsvirkemidlene (BU) og verdiskapningsprogrammene som kommer fra Landbruksdepartementet
- Ulike landsdekkende ordninger som kommer fra Nærings- og handelsdepartementet

4.4.4 Nord-Trøndelag

Innovasjon Norge i Nord-Trøndelag tildelte i 2005 totalt ca 240 mill kroner. Av dette ble 52 % tildelt jord og skogbruk. Annen nærings- og nytelsesindustri fikk tildelt 15 %. Resterende kategorier næringer fikk tildelt 8,4 mill kroner eller mindre (fra 3,5 % og mindre av den totalt tildelte summen). Fordelinger av totalt tildelte midler på næring i 2005 er presentert ved hjelp av figur 1 i vedlegg A. Figur 2 i vedlegg A viser hvordan tilsagn er fordelt på programmer og satsinger i 2005. Fylkesvise BU-midler, fylkesvise BU-midler rentestøtte og landbrukslån utgjorde totalt 122, 1 mill kroner, ca 50 % av totalt tildelte midler.

Innovasjon Norge i Nord-Trøndelag opplevde en stor pågang fra landbrukssektoren. Samlet tildeling over bygdeutviklingsmidlene, inkludert tilskuddsvirkningen av rentestøtte, var ca 38 mill kroner. I tillegg kommer lån til landbruket på mer enn 30 mill kroner. Det ble også tildelt midler til landbruksrelatert industri. Det har vært en rekordstor etterspørsel etter innovasjonsvirkemidler fra landbruket. Landbruksnæringen betraktes som å ha en sentral betydning for bosetting og sysselsetting i fylket.

I 2005 ble det overført en bevilgningsramme for bedriftsrettede BU-midler (tilskudd) på 23,2 mill kroner samt en låneramme for rentestøtte på 66,9 mill kroner. 96 % av tilsagnet ble innvilget til investeringer innenfor melke- og storfekjøttprogrammet. Denne tildelingen samsvarer med Strategi for landbruksrelatert næringsutvikling, som presiserer at melke- og storfekjøttproduksjon er et spesielt satsingsområde. Denne prioriteringen begrunnes med at dette er en næring med stort investeringsbehov og svak lønnsomhet. Ringvirkningen av denne næringen som sysselsetting og kulturlandskap er også vektlagt.

Figur 3a og b i vedlegg A viser hvordan bruttonasjonalproduktet fordelte seg på ulike næringer i 2003. Tallene er hentet fra Statistisk sentralbyrå. Det totale bruttonasjonale produkt generert i Nord-Trøndelag var i 2003 på 23556 mill kroner (løpende). Jord og skogbruk produserte 1198 mill kroner i 2003, og utgjorde en andel på ca 5,1 % av den totale verdiskapingen i fylket.

4.4.5 Nordland

Innovasjon Norge i Nordland ga i 2005 et samlet tilsagn på ca 394 mill kroner, hvorav ca 135 millioner kroner var lån. Etterspørselen etter lån har vært relativ lav de siste årene. Dette skyldes primært at investeringsaktiviteten generelt sett har vært lav, samt at det har vært få større utbyggingsprosjekter blant de primære målgruppene.

Figur 4 i vedlegg B viser hvordan tilsagn fordelte seg på næring i 2005, og figur 5 viser hvordan tilsagn fordelte seg på de ulike programmer og satsinger samme året. I Nordland er det to næringer som dominerer med hensyn til tildeling av tilsagn. Jord og skogbruk fikk tildelt ca 23 % av totale tilsagn, mens hav og kystfiske fikk tildelt ca 21 % av de totale tilsagnene.

Det totale bruttonasjonale produktet for Nordland var i 2003 på 41946 mill kroner (løpende). Jordbruk og skogbruk genererte 570 mill kroner (1,4 % av den totale verdiskapingen i fylket). Fiske og fiskeoppdrett genererte 1298 (3,1 % av den

totale verdiskapingen). Bruttonasjonalprodukt fordelt på næring i 2003 er presentert i figur 6a og b vedlegg B.

4.4.6 Troms

I 2005 tilførte Innovasjon Norge 365 mill kroner til næringslivet i fylket. Det var en økning på ca 77 mill kroner fra 2004 til 2005, og forklares primært med en kraftig økning i utlån til fiskeflåten. Videre var det en økning på 34 mill kroner på tilskudd. Figur 7 i vedlegg C viser hvordan totalt tilsagn fordeler seg på næring. Jordbruk og skogbruk fikk ca 102 mill kroner (28 % av det totale tilsagnet). Hav- og kystfiske fikk tilnærmevis det samme, ca 101 mill kroner (ca 28 % av det totale tilsagnet). Figur 8 i vedlegg C viser hvordan det totale tilsagnet av midler fordelte seg på programmer og satsinger i Troms i 2005. GFL-flåte har fått tildelt den største andelen på 93,9 mill kroner (ca 28 %).

Figur 9a og b viser hvordan verdiskapingen i 2003 fordelte seg på næring i Troms. Jordbruk og skogbruk genererte 222 mill kroner som utgjør i underkant av 1 % av den totale verdiskapingen. Den totale verdiskapingen var på 32982 mill kroner (løpende) i 2003.

4.4.7 Finnmark

Innovasjon Norge i Finnmark tilførte næringslivet ca 261 mill kroner i 2005. Finnmark ble gitt en ekstraordinær bevilgning på 75 mill kroner i 2005, og Innovasjon Norge fikk i oppdrag å forvalte ca 60 mill kroner. Målet med midlene var å skape nye arbeidsplasser i 11 kommuner (Vardø, Hasvik, Kautokeino, Porsanger, Loppa, Måsøy, Lebesby, Gamvik, Båtsfjord, Berlevåg og Nordkapp). Utpekte satsingsområder er marin sektor, reiseliv/kultur og kompetanse og infrastruktur. I samarbeid med Høgskolen i Finnmark er det etablert et brukerdrevet nettverk for sjømat som setter fokus på marked. Innovasjon Norge gir 11 mill kroner til dette i 3 år. Det er også etablert en reiselivsarena NORD, som inkluderer ca 250 bedrifter. Formålet er å utvikle tilbudet til turister. Innovasjon Norge gir vel 7,2 mill kroner i 3 år til dette prosjektet. Et tredje nettverk som er etablert er petroleumsarena NORD, og som Innovasjon Norge gir 0,5 mill kroner til. Formålet med dette nettverket er å styrke samarbeidet mellom lokale/regionale leverandørbedrifter og operatørbedrifter innen bygg- og anleggsbransjen, transport, privat tjenesteyting, FoU og virkemiddelapparat slik at man er forberedt på mulighetene som nå er i ferd med å åpne seg østover, spesielt med hensyn til oppdrag relatert til olje og gass.

Figur 10a og b i vedlegg D viser hvordan totale tilsagn fordelte seg på de ulike næringene, og figur 11a og b viser hvordan tilsagn fordelte seg på programmer

og satsinger i 2005. Jordbruk og skogbruk fikk ca 84 mill kroner, og utgjorde ca 32 % av det totale tilsagnet. Hav- og kystfiske fikk ca 65 mill kroner som utgjorde ca 25 %. Figur 12a og b i vedlegg D viser hvordan bruttonasjonalproduktet fordelte seg på de ulike næringene i 2003. Det totale bruttonasjonalproduktet i Finnmark var på 13115 mill kroner i 2003. Jordbruk og skogbruk genererte til sammen 103 mill kroner, som er i underkant av 1 % av den totale verdiskapingen.

4.5 Investeringsfond for Nordvest Russland, Investeringsfond for Russland og SUS-landene, og tilskuddsfond for næringssamarbeid med Nordvest Russland

Alle tre fondene – investeringsfond for Nordvest Russland, investeringsfond for Russland, SUS-landene og Balkan, og tilskuddsfond for næringssamarbeid med Nord-Vest Russland - administreres av Fondsforvaltningsavdelingen (6 medarbeidere) ved Innovasjon Norge sentralt. Disse fondene består av to investeringsfond og et tilskuddsfond. Fondene er egenkapitalfond som kan brukes til å investere i norske bedrifter i fondenes geografiske virkeområder. Fondene er et tilbud til norske bedrifter og investorer som ønsker å etablere seg i disse områdene. Fondene skulle opprinnelig dekke behovet for statlig medvirkning i investeringer i det øvrige Russland og Sentral- og Øst-Europa.

Investeringsfond for Nordvest Russland og Investeringsfond for Russland og SUS-landene foretar sine investeringer på markedsmessige betingelser¹, i hovedsak minst lik gjennomsnittlig rente de siste 12 måneder på norske statsobligasjoner (UD – Norge: Økonomisk og regional utvikling i nord). Beslutninger i investeringssaker på over 5 mill kroner fattes av Innovasjon Norges styre. Innovasjon Norge tilbyr i tillegg til kapital også kompetanse og tilgang på et nettverk i de respektive landene.

4.5.1 Investeringsfond for Nordvest Russland

Som et ledd i en overordnet politisk målsetning om å øke økonomisk og regional utvikling i nord mellom Norge og Russland, ble *Investeringsfond for Nordvest Russland* opprettet i 1996 med en kapitalbase på 150 mill kroner. Fondet dekker Murmansk oblast, Arkhangelsk oblast og republikken Karelen (ikke St. Petersburg). Per 27. februar 2006 var det gjort 9 investeringer, og prosjektene omfavner bakerivirksomhet i Murmansk, fisk, elektronikkproduksjon, turisme, salgsselskap, transport og distribusjon til et eiendomsselskap som skal operere i Arkhangelsk by og Severodvinsk der det er verft som bygger skip for norske

¹ I henhold til EUs regelverk er ordningene uten subsidieelementer, er ikke konkurransevridende og trenger således ikke notifiseres til European Surveillance Authority (ESA).

oppdragsgivere. Eiendomsselskapet skal tilrettelegge infrastruktur for norske og andre vestlige bedrifter som har oppdrag i tilknytning til skipsutbygging (eksportaktuelt.no, nr. 2- 2006).

Det har siden fondet ble etablert vært begrenset interesse fra norsk næringslivs side for å gjøre investeringer i Nordvest Russland, blant annet på grunn av vanskelig investeringsklima og mangel på kommersielt bærekraftige prosjekter. Interessen for etableringer i Nordvest Russland har vært størst blant bedrifter i Øst-Finnmark.

4.5.2 Tilskuddsfond for nærings samarbeid med Nordvest Russland

Fondet ble opprettet med en bevilgning på 30 mill kroner i 1996. Fondets geografiske virkeområde er: Murmansk fylke, Arkhangelsk fylke, Republikken Karelen, og det autonome området Nenets. Tilskudd fra fondet skal primært anvendes sammen med norsk industriell partner til finansiering av forprosjekter i en sen fase før en selskapsetablering i Nordvest Russland. Søknader må komme fra den norske industrielle partner. Begge disse fondene, investeringsfondet og tilskuddsfondet, ble opprettet som en følge av de næringsmessige omstillingene i Sør-Varanger kommune. Per 30. november 2005 var det utbetalt 17,5 mill kroner, og det var gitt tilsagn til 3,9 mill kroner. 20 av tilskuddsprosjektene har ført til bedriftsetableringer. Investeringsfondet for Nordvest Russland har investert i 7 av disse prosjektene.

Investeringsfondet og tilskuddsfondet for Nordvest Russland prioriterer i økende grad bedrifter i underleverandørsindustrien til olje og gass. Fondets ansatte holder seg også orientert om fiskeribransjen. Det stilles krav om at bedrifter som det investeres i må ha tilstrekkelig med ressurser og kompetanse, deriblant erfaring med næringsrettet virksomhet i Russland. Kompetanse om Russland betraktes som kritisk for å kunne lykkes med etablering i Russland. Det krever både tid og penger for å kunne etablere seg der. Det er blant annet krevende å håndtere lovverket i Russland, samt å forstå samspillet mellom ulike lover. Bedrifter som betraktes som relevante er de som ønsker å videreutvikle/ekspandere sin virksomhet gjennom etablering i Russland. Det har så langt vært en utfordring å finne de gode prosjektene. Det er knyttet stor usikkerhet med det å etablere seg i Russland.

4.5.3 Investeringsfondene for Russland (de deler som ikke er inkludert i Nordvest Russland fondet) og SUS-landene²

Fondet ble opprettet i 1997 og har en kapitalbase på 120 mill kroner. Fondets geografiske virkeområde omfatter: De deler av Russland som ikke er dekket av Nord-Vest Russland fondet, Ukraina og Hviterussland, Kaukasus (Georgia, Armenia, Azerbaijan), og Sentral Asia (Kasakhstan, Usbekistan, Kirgisistan, Tadsjikistan, Turkmenistan).

Betingelser for fondene er:

- Fondene skal drives på forretningsmessig grunnlag
- Prosjektet må ha norsk medinvestor
- Fondene kan benyttes til egenkapitalinnskudd i næringsvirksomhet i de respektive regionene, under forutsetning av minst like stor deltakelse fra norsk næringslivs side ved tegning
- Fondenes eierandel i et prosjekt ligger vanligvis omkring 35 %

Innovasjon Norge tilbyr kompetanse i lokal forretningspraksis og språk, herunder russisk. Innovasjon Norge følger opp noen av investeringene med styrerepresentasjon. Når tiden er moden vil Innovasjon Norge søke å selge sin andel i prosjektet. En rekke av investeringene gjort av disse fondene er foretatt i samarbeid med norske, nordiske og europeiske finansinstitusjoner (Innovasjon Norges hjemmesider; st.prp.nr.51 (2002-2003); eksportaktuelt.no, nr. 2- 2006; UD: Norge – Russland: Økonomisk og regional utvikling i nord).

4.6 Fiskeri- og havbruksnæringens forskningsfond (FHF)

FHF er ikke et fond som staten disponerer, men fondet er finansiert av en lovhjemlet avgift. Forskningsfondet ble stiftet 1. februar 2001 og er hjemlet i lov av 7. juli 2000 nr. 68 og forskrift av 11. oktober 2000 om avgift til forskning og utvikling i fiskeri- og havbruksnæringen. Fondet administreres av Eksportutvalget for fisk da det innkreves en avgift på fiskeeksport. Avgiften er på 3 promille av verdien av eksport av fisk og fiskeprodukter. Samlet for FHF's aktiviteter (eksklusiv administrasjon) er for 2005 på 107 mill. kroner, hvorav 99,5 mill. kroner går til forskningsaktiviteter.

Fondet forvaltes av et styre med representanter fra næringen. Næringens egne behov og interesser skal ligge til grunn for prioriteringer som blir gjort. Formålet med FHF er å legge til rette for økt verdiskaping, miljøtilpasning, omstilling og nyskaping i fiskeri- og havbruksnæringen. Avgiftsmidlene skal brukes til

² Dette fondet rettet seg tidligere også mot Balkan. Fondet har solgt seg ut av de prosjektene som det hadde på Balkan.

næringsrettet forskning og utvikling til nytte for hele eller deler av næringen. Fondets primære oppgave er å identifisere forskningsoppgaver som næringen har interesse av å få løst og vurdere hvordan dette best kan gjøres. I handlingsplanen for 2005 er følgende innsatsområder beskrevet (Handlingsplan 2006):

- Fellestiltak for hele fiskeri- og havbruksnæringen, deriblant miljø og ressursforvaltning
- Fiske og fangst, deriblant bedre utnyttelse av ressursene og fartøyutvikling og energiøkonomisering
- Industri/foredling, deriblant filetsektoren og tørrfisknæringen
- Havbruk, deriblant foredling og genetikk/avl
- Særskilt avsetning som skal brukes til utvalgte samarbeidsprosjekter
- Forprosjekt og strategiarbeid, som involverer å trekke næringen aktivt inn i strategiarbeid og valg av forskningstema
- Informasjonsformidling som blant annet innebærer å formidle FHF's virksomhet gjennom konferanser og messer
- Evaluering som innebærer å få vurdert fondets innretning, resultater og nytteverdi for næringen

Midlene fordeles ved tilskudd til forskningsprogrammer og større prosjekter. Norges forskningsråd og Innovasjon Norge er viktige samarbeidspartnere. Prioritering av forskningsinnsats for det enkelte år nedfelles i årlige handlingsplaner som også kan innbefatte aktiviteter over en lengre periode. Det er et nært samarbeid mellom fondet og næringens organisasjoner i plan- og informasjonsprosesser. En annen sentral del av virksomheten er å evaluere aktivitetene, både for å lære av erfaringer og for å vurdere kvaliteten på forskningsinnsatsen. Fiskeri- og havbruksnæringens forskningsfond rapporterer til Fiskeri- og kystdepartementet gjennom årsmeldinger (Handlingsplan 2005).

4.7 Landbrukets utviklingsfond (LUF)

Rammer og forutsetninger for tilskudd og/eller lån fra fondet blir fastsatt i de årlige jordbruksoppgjørene og i samarbeid med Stortingets behandling av proposisjonen om jordbruksoppjøret (Vedtekter for Landbrukets utviklingsfond, Landbruksdepartementet, ODIN). Fondsmidlene kan brukes til tiltak som tar sikte på å styrke samt bygge ut næringsgrunnlaget på landbrukseiendommer. Fondsmidler kan også brukes til aktivitetsfremmende tiltak innen eller tilknyttet landbruksnæringen. Fondskapitalen er plassert på rentebærende konto i statskassen og rentene går inn i fondet. Tilskudd og lån som blir betalt tilbake går også inn i fondet. Statens landbruksforvaltning (SLF) er forvalter av fondet, og utbetaler fra fondet til de ulike tilskuddsforvalterne. SLF rapporterer til Landbruks- og matdepartementet.

Det forhandles frem en innvilgningsramme til LUF innenfor jordbruksavtalen og en utenfor. I 2005 var innvilgningsrammen på 863,7 mill kroner, hvorav 548,1 mill kroner var forhandlet frem innenfor denne avtalen. LUF finansierer en rekke ordninger og programmer, deriblant fylkesvise bygdeutviklingsmidler (BU-midler) som utgjorde den største posten på 241 mill kroner i 2005. BU-midlene skal bidra til å fremme lønnsom næringsutvikling på bygdene innen og i tilknytning til landbruket. Forvaltningen av de fylkesvise BU-midlene er delt mellom Fylkesmannens landbruksavdeling (FMLA) og Innovasjon Norge.

LUF-midler utenfor Jordbruksavtalen blir primært brukt til bransjerettede tiltak og samarbeidsprosjekt. Deriblant har det blitt gjennomført offentlige strategier for å satse på profilerende og salgsfremmende tiltak for norsk mat nasjonalt og internasjonalt. Bevilgninger til skogbruk har primært blitt brukt til tilskudd til nærings- og miljøtiltak i skogbruket og skogbruksplanlegging med miljøregistrering. Skogbruket får også tilført midler over statsbudsjettet til Utviklingsfondet for skogbruk. Satsingen på bioenergi vektlegger utvikling av forretningsmessige konsepter for biobrenselleveranser og leveranse av ferdig varme med utgangspunkt i landbrukets ressurser (St. prp. nr. 69 (2004-2005)).

Tabell 3. Oversikt over innvilgningsrammene for næringsutvikling i 2004 (mill kroner)

Ordninger for næringsutvikling i landbruket	
Kompetansetiltak (KIL)	6,0
Kvalitetssystemer i landbruket (KSL)	20,0
Fylkesvise bygdeutviklingsmidler	286,0
<i>Sum innenfor jordbruksavtalen</i>	<i>312,0</i>
Overføring til Samisk utviklingsfond (SUF)	2,0
Verdiskapingsprogram for matproduksjon	95,0
Konkurransestrategier for norsk mat (inkl. merkeordninger og off.strategier)	23,5
Sentrale bygdeutviklingsmidler	36,0
Skogbruk (nærings- og miljøtiltak, landsdekkende tiltak)	112,0
Bioenergi	18,0
Oppfølging av Landbruk Pluss	7,0
<i>Sum utenfor jordbruksavtalen</i>	<i>293,5</i>
<i>Sum totalt til næringsutvikling</i>	<i>605,5</i>

Kilde: St.prp.nr.69 (2004-2005)

I sluttforhandlingene i 2005 ble det enighet om å etablere en risikolåneordning, samt et rentestøttefond, for å finansiere prosjekter i og i tilknytning til primærproduksjon i landbruket. Innovasjon Norge ble utpekt til å ha ansvar for å administrere ordningen. Midler til taps- og rentestøttefond kan finansieres løpende fra de fylkesvise BU-midlene (Jordbruksforhandlingene 2005 Sluttprotokoll fra forhandlingsmøte 13. mai). Tabell 3 gir en oversikt over hvilke programmer og ordninger som skulle bidra til næringsutvikling i jord- og skogbruk i 2004. I tillegg kunne det i 2004 gis rentestøtte til lån innenfor en låneramme på 700 mill kroner. Det ble i 2004 gitt tilsagn på i alt 493 mill kroner.

Tabell 4. Fylkesvise BU-midler ekskl. rentestøtte. Fordeling av innvilgning på ulike formål og kvinnetiltak i 2004.

Ordning	Antall tiltak	Innvilget mill kroner	Andel av midlene i %	Kvinnetiltak % av tiltak
Utredning/tilrettelegging/onnebarnehager	682	59	19,2 %	6 %
Praktikantordning	144	8,8	2,9 %	22 %
Etablererstipend	304	23,2	7,5 %	63 %
Bedriftsutvikling	204	18,4	6 %	40 %
Investeringer, nye næringer	310	35,7	11,6 %	52 %
Investeringer, tradisjonelt landbruk	1145	136,9	44,6 %	22 %
Andre tiltak	170	25,1	8,2 %	15 %

Kilde: St. prp.nr. 69 (2004-2005)

I budsjettet for 2007 foreslår regjeringen å styrke skogbruk og bioenergi. Bioenergi foreslås å få et budsjett på 25 mill kroner, og det er foreslått å gi skogbruk et budsjett på 144,2 mill kroner. Skog- og utmarksressursene representerer et stort potensial for verdiskaping og velferd, ikke minst i distriktene. Det er derfor viktig å legge til rette for økt næringsaktivitet på dette området. Bruk av skogvirke til bioenergiformål er CO₂ –nøytralt, og opprettholder et åpent kulturlandskap (Tilleggsproposisjonen 2006 – Budsjett fra A-Å).

Av 2199 bedriftsrettede tiltak i 2004 er 754 registrert som kvinnetiltak. Dette utgjør 34 %, en økning på 8 % fra 2003. Av disse midlene har kvinnelige søkere mottatt 30 %. 24 % av midlene til tradisjonelt jord- og hagebruk gikk til kvinner i 2004. Tiltak som fører til at flere næringsutøvere samarbeider er ett av resultatmålene. Det er registrert en markert økning både hva gjelder søknadsinngang og tilsagn for saker som gjelder samdrift. 68 % av BU-midlene gikk til tiltak innenfor det distriktpolitiske virkeområdet i 2004. Av midlene til tradisjonelt jord- og hagebruk er tildelingen til kommuner med distriktpolitisk status 68 %.

5 FINANSKAPITAL

Man kan skille mellom to hovedtyper av finanskapital: Risikokapital og fremmedkapital. Fremmedkapital som tilbys av bankvirksomhet har prioritet ved tap og konkurs. Men fremmedkapital har ikke beslutningsrett i foretaket, og får heller ingen avkastning ut over renter. Risikokapital kan grupperes i egenkapitalinstrumenter som aksjer og grunnfondsbevis, og hybridinstrumenter som representerer mellomformer av egenkapital og fremmedkapital. I dette kapitlet vil finansielle foretak som har som formål å formidle risikokapital, ofte referert til som private equity (PE), venture kapital og aktiv eierkapital og som tilhører det uorganiserte markedet, bli presentert. Majoriteten av små- og mellomstore bedrifter (SMB) får risikoinvestering i PE-markedet. Det er kun de største SMBer som vil kunne finansiere sin virksomhet i det organiserte markedet (Oslo Børs).

Et effektivt kapitalmarked kanalisere kapital til de prosjekter som har den beste avkastnings- og risikoprofilen. PE-markedet preges i stor grad av asymmetrisk informasjon og dårlig likviditet. I børsmarkedet er informasjons- og likviditetsproblemene av mindre omfang. Investorer i PE-markedet kan redusere problemet med asymmetrisk informasjon ved å kanalisere kapitalen via foretak spesialisert på prosjektvurderinger og prosjektoppfølgning (ventureforetak), eller ved å involvere seg direkte i foretaket som aktive eiere. Informasjonsproblemet antas å være større jo tidligere et prosjekt/foretak er i livsløpet. Informasjons- og likviditetsproblemer i PE-markedet kan bidra til at investorer velger å ikke investere i dette markedet, men heller deltar i børsmarkedet (NHD: Kapitalmarkedet for nyetablerte foretak).

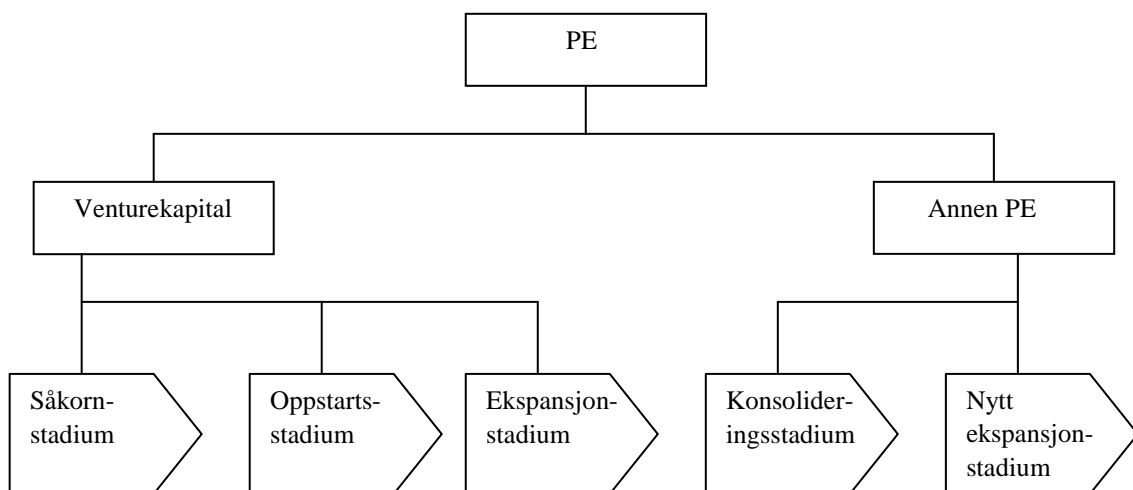
Aktiv eierkapital i Norge har tradisjonelt vært utøvd gjennom familieeide selskaper som har drevet med investeringsvirksomhet. Det er først de siste 10-15 årene at en mer profesjonell forvaltningsnæring basert på institusjonell kapital har utviklet seg. Historisk er det aktive eierkapitalmarkedet organisert rundt industriklustere som olje og gass, shipping og fiskerier, teknologi, media og telekom. Forvaltningsbransjen er fortsatt liten og fragmentert i Norge sammenlignet med andre europeiske land. Hvis man sammenligner investeringer i PE i forhold til BNP kommer Norge dårligere ut enn alle de nordiske landene og det europeiske gjennomsnittet. Kapitaltilgangen i norske fond skiller seg ut sammenlignet med andre land. Mens bransjen internasjonalt domineres av institusjonell kapital, har den i Norge vært mer fragmentert med staten og formuende privatpersoner som de store aktørene. Frem til midten av 1980 tallet ble en stor del av risikokapitaltilgangen styrt gjennom innvilgningsrammene for tilskudd og risikolån fra Innovasjon Norges forgjengere i det offentlige virkemiddelapparatet, som Industrifondet, Småbedriftsfondet m.fl. Det

offentliges engasjement i risikokapitalmarkedet er styrket de siste årene gjennom såkornfond og fond-i-fond-virksomheten Argentum fondsinvesteringer AS.

Videre så er private institusjonelle investorer som pensjonsfond og livsforsikringselskaper nesten helt fraværende i det norske PE-markedet. Utenlandske finansieringskilder er også nesten fraværende i dette markedet. Andelen sen-fase-investeringer (buy-out) er betraktelig mye mindre i Norge sammenlignet med andre land. I det norske markedet er det en overvekt av tidligfase-investeringer (venture). Den aller tidligste fasen (utviklingsfasen), såkorn, er også liten i Norge. Totalt sett kan PE-markedet og forvalterindustrien i Norge beskrives som relativ svak, med det resultat at en rekke muligheter til effektivisering og økt lønnsomhet i næringslivet ikke utnyttes (Argentum ASs hjemmeside; ECON Analyse: Private Equity i Norge).

PE kan beskrives i henhold til to kategorier: venturekapital og annen PE. Venturekapital referer til kapital som retter seg mot såkorn-, oppstarts- og ekspansjonsfasen i en bedrifts utvikling. Annen PE (som buy-out) referer til kapital rettet mot konsolideringsstadiet, og et eventuelt nytt ekspansjonsstadium. Dette er beskrevet ved hjelp av følgende figur (ECON Analse: Private equity i Norge).

Figur 13. Private equity (kilde: ECON Analyse: Private Equity i Norge)

Som figur 13 viser så referer de første tre stadiene til nyetablering, mens de to siste fasene referer til et etablert foretak. **Såkornstadium** omfatter forskning og utvikling av et forretningskonsept, analyser av marked og konkurrerende teknologi, og utarbeidelse av forretningsplan og prototyp. **Oppstartstadiet** omfatter videre produkt/tjenesteutvikling. Produksjonskapasiteten bygges opp og det startes innledende markedsføringsaktiviteter, men foretaket har ennå ikke gjennomført kommersielt salg. **Ekspansjonsstadiet** omfatter

markedsintroduksjon og videre oppbygging av produksjonskapasitet og økte markedsføringsaktiviteter. Ekspansjonsfinansiering kan deles inn i to faser: en tidlig og en sen ekspansjonsfinansiering. **Konsolideringsstadiet** omfatter befesting av foretakets posisjon i markedet, og eventuell restrukturering av foretaket (Kapitalmarkedet for nyetablerte foretak, 2002). **Annen PE** omfatter blant annet kapital som kan brukes som følgende (Kapitalmarkedet for nyetablerte foretak, 2002):

Management buyout (MBO): Investor kjøper ut eiere i foretakets ledelse, ofte entreprenøren(e), for å kunne innsette nytt lederteam.

Management buyin (MBI): Å ”kjøpe” inn en eller flere utenforstående ledere som kan ta over foretaket, fordi investor mener sittende ledelse mangler nødvendig kompetanse.

Leverage buyout (LBO): Et kjøp som finansieres med høy låneandel. Ved LBO er formålet primært at det oppkjøpte foretakets midler i etterkant kan dekke rentekostnader og avdrag.

I Norge brukes den største andelen av PE på stadium 2 og 3 (oppstart og ekspansjon, og i mindre grad til såkorn fasen og buy-out (ECON Analyse Private Equity i Norge).

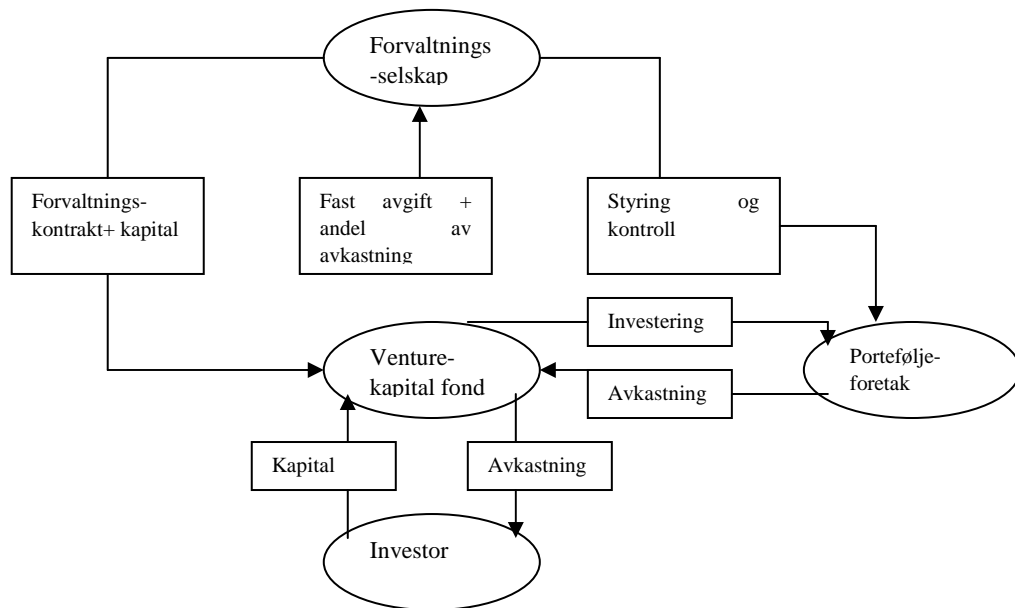
5.1 Ventureforetak

Institusjonelle investorer, industriforetak og privatpersoner kanalisere ofte kapital via ventureforetak. To viktige årsaker til at investorer investerer via et ventureforetak er som følger (Kapitalmarkedet for nyetablerte foretak, 2002):

1. Ved å plassere kapitalen hos et ventureforetak er det mulig å oppnå en høyere grad av diversifisering til en lavere kostnad enn om man selv diversifiserer porteføljen.
2. Et ventureforetak gjør analyser av foretakets ledelse, fremtidsutsikter og risiko, og følger opp med en viss kontroll av ledelsen (styrerepresentasjon), noe som er kostnadsbesparende sammenlignet med at man gjør det selv.

Per 2003 var det etablert ca 50 PE-foretak i Norge. Noen av disse er store med hensyn til forvaltningskapital, mens andre er små og spesialisert mot en nisje eller et geografisk område.

Figur 14. Organisering av ventureforetak

Kilde: Kapitalmarkedet for nyetablerte foretak, 2002, refererer til Isaksson 2000

Et ventureforetak består av et forvaltningsselskap som etablerer ett eller flere fond hvor eksterne investorer kan plassere sin kapital, som forvaltningsselskapet investerer i porteføljeforetak. Forvaltningsselskapet forvalter fond(ene) og er ansvarlig for all kontakt med porteføljeforetakene, fra prosjektutvelgelse til exit. Fondene kan organiseres med begrenset varighet, eller de kan være uten angitt levetid. De kan ha en definert kapitalramme som ligger fast over tid, eller de kan være åpne for nye kapitalinnskudd (Kapitalmarkedet for nyetablerte foretak, 2002). Organisering av ventureforetak kan beskrives ved hjelp av figur 14.

Neste kapittel presenterer Argentum fondsinvesteringer AS som investerer i fond. Deretter presenteres fond/investeringsselskap i henhold til hvilke fylke de er lokalisert i. Det er en del variasjon med hensyn til hvordan de ulike fondene og respektive investeringsselskap er organisert. Noen er 100 % privat eid, mens andre er halvoffentlig eller offentlig eid. Videre så forvaltes noen av fondene av et forvaltningsselskap med en eller flere personer ansatt på fulltid, noen av selskapene som forvalter et fond betegner seg som et investerings- og utviklings-selskap, mens forvaltningen av andre fond primært er ivaretatt av et styre. SIVA har eierandeler i flere av disse fondene.

5.2 Argentum fondsinvesteringer AS

Selskapet Argentum fondsinvesteringer AS bidrar ikke med kapital direkte til bedrifter, men via ulike fond som det investerer i. Investerings-selskapet presenteres fordi det har en sentral rolle med hensyn til å iverksette regjeringens

mål om å utvikle forvaltningsmiljøer i Norge. Regjeringens overordnede mål med etableringen av Argentum er at det ”skal utvikles til å bli en sterk aktør som skal tilføre venturekapital til bransjer og prosjekter med høyt verdiskapingspotensial, bidra til å styrke aktivt privat eierskap i Norge, bidra til å bygge opp kompetente forvaltningsmiljøer i Norge, og trekke utenlandsk kapital til norsk næringsliv” (St.prp.nr.51). Argentum skal fungere som en signalinvestor og mobilisere kapital til nye forvaltere og prosjekter i Norge og Norden.

Argentum ble formelt stiftet 1. oktober 2001 og ble da eiet av SIVA og SND med lik andel. Eierskapet ble senere overført til Nærings- og handelsdepartementet, nærmere bestemt eierskapsavdelingen. Argentum forvalter totalt 2,45 mrd kroner (Stortingsproposisjon nr. 51 (2002-2003)). Argentum skal investere i private fond, skal delta som minoritetseier og den nedre grensen på fondene det investeres i må være 300 mill kroner. Ved behandlingen av St. meld. Nr. 38 (2000-2001) ble følgende investeringsområder definert som viktige for etablering av investeringsfond: Teknologi/IKT, marin, bioteknologi, energi, miljø, maritim og helse/medisin (St.prp.nr.51).

Argentums hovedkontor er i Bergen, og det har et avdelingskontor i Oslo. Argentums investeringsfokus er på venture og ekspansjonsfasen (ikke såkorn). Selskapet har et datterselskap, Bradbenken Partner AS, et selskap som omfatter liknende investeringsvirksomhet som morselskapet. Fokuset er på næringer der Norge står sterkt, og hvor forutsetningene for betydelig nasjonal og internasjonal vekst er til stede. Forventet avkastning er på rf+10%. Argentum har gått inn i mer enn 15 fond. Per 17. februar 2005 reflekterer Argentums investeringsportefølje følgende bransjer: energi, life science, IKT og generalister.

Argentums fond-i-fond modell kan beskrives som følgende:

- Indirekte statlig eierskap basert på forretningsmessige kriterier sikrer armlengdes avstand til enkeltprosjekter
- Deltar som minoritetsaksjonær i private equity-fond og investeringsselskap
- Kommersielt fokus og privat majoritet i investeringsfondene
- Tidsavgrensede engasjementer, 4-8 år, deretter er engasjementene gjenstand for evaluering og eventuelt nytt engasjement

Argentum har fire investeringsområder:

Nye prosjekter (fondsscreening): Forvaltermiljøer og investeringsselskaper som søker kapital til nye fond blir vurdert.

Fondsforvaltning: Argentum deltar vanligvis i styrende organer.

Markedsovervåking og annenhåndsmarkedet: Argentum søker hele tiden etter nye prosjekter, samt god likviditet i annenhåndsmarkedet for andeler i Private-Equity-fond i Norden.

Analyse og strategi: Argentum vurderer blant annet utviklingen i ulike bransjer (som energi og teknologi) og ulike faser (for eksempel tidlig venture, sen-venture eller buy-out) i sin søken etter forhold som kan indikere gode investeringsmuligheter. Analytikerne gir også råd til de fondene som selskapet har investert i.

Argentum fondsinvestering AS har så langt investert i et fond med forretningsadresse i et av de nordligste fylkene, Nordland, og er Viking Venture AS.

5.3 Fond/investeringselskap lokalisert i Nord-Trøndelag, evt. har betydning for fylket

Viking Venture AS og Viking Venture II AS (Viking Venture Mangement AS): Viking Venture AS ble etablert i 2000 og har forretningsadresse i Bodø. Viking Venture II AS som har forretningsadresse i Trondheim ble etablert i 2004. Hver av fondene har en daglig leder, og kjøper rådgivningstjenester fra/forvaltes av Viking Venture Forvaltning AS som ble etablert i 2001 med forretningsadresse og lokaler i Trondheim. Rådgivningsselskapet har 5 ansatte. SIVA har eierandeler på 4,4 % i Viking Venture AS. Fondene har til sammen en kommitert egenkapital på 590 mill kroner. I henhold til balanseregnskapet har Viking Venture AS en bokført egenkapital på 151 mill kroner, og Viking Venture II AS har en bokført egenkapital på 60,4 mill kroner. Virksomheter innen IT og energi, og teknologibaserte virksomheter prioriteres. Det investeres i fasen etter såkornfasen, når kommersialiseringen av produktene starter (tidlig venture fase). Det bidras med kompetanse gjennom styrerepresentasjon. Selskapet ønsker en betydelig eierandel, men det investeres maksimalt 15 % av fondet i en enkelt bedrift over tid. Viking Venture II har en levetid på 7 år, og tidshorizonten på en investering er vanligvis 3-5 år. Det er gjennomført 11 investeringer i Viking Venture AS og 5 investeringer i Viking Venture II.

Viking Venture AS fokuserer primært på selskaper lokalisert i Midt- og Nord-Norge. Inntil nå er det kun gjennomført en investering i et av disse fire fylkene som er Nord-Trøndelag (Aqualyng, avsaltningsanlegg). Viking Venture II AS har hele Norge og Norden som sitt geografiske nedslagsfelt.

Trøndelag Vekst AS: Selskapet ble etablert i 1990, og har en egenkapital på 76,3 mill kroner. SIVA har en eierandel på 12,6 % i selskapet. Selskapet er i ferd med å avslutte fondets virksomhet.

Så Korninvest Midt-Norge AS (SIM) (Leiv Eriksson Nyskaping AS (LEN): SIM ble stiftet i 1998 og er et regionalt såkorn investeringselskap for Midt-Norge (Møre og Romsdal, Sør-Trøndelag og Nord-Trøndelag). Den daglige drift ivaretas gjennom managementavtale med LEN som består av 15 årsverk, hvorav ca 3,5 årsverk betjener SIMs virksomhet. Investeringskapasiteten i selskapet inklusiv statlig såkorn låneordning utgjør 126 mill kr. Per 31. desember 2005 hadde ingen av investeringene i porteføljen forretningsadresse i Nord-Trøndelag.

Så Kornfond Midt-Norge AS (Midt-Norge Forvaltning AS): Det er i ferd med å bli etablert et fond som skal ha en total kapitalbase på 250 mill kroner fordelt med 75 mill kroner fra private aksjonærer og 175 mill kroner i ansvarlig lån fra Innovasjon Norge. Fondet er et regionalt fond som skal investere i distriktskommuner og omfatter Nord-Trøndelag, Sør-Trøndelag og Møre og Romsdal. Alle kommuner i Nord-Trøndelag omfattes av ordningen unntatt Stjørdal. Såkornfond Midt-Norge AS skal ha base i Namsos. Såkornfondets midler skal disponeres av forvaltningsselskapet Midt-Norge Forvaltning AS. Hensikten med fondet er å øke tilgangen på kapital i distriktene til små vekstbedrifter og mellomstore bedrifter i en tidlig fase. Fondet skal fremme verdiskapning og bidra til å utvikle flere vekstkraftige bedrifter og styrke miljøer for eier- og lederkompetanse. Fondet har en levetid på 15 år. Fondet kan maksimalt investere 15 % av totalt kommitert kapital i ett enkelt selskap.

Nordenfjeldske Investering AS: Selskapet ble etablert i 1997. Fokuset er i dag konsentrert om å følge opp de selskapene som det er investert i. Fondet er lukket.

5.4 Fond/investeringselskap lokalisert i Nordland

Så Korninvest Nord AS (SINAS) (NorInnova AS):

SINAS ble stiftet i 1998. Fondet har en daglig leder som er lokalisert i Bodø, og kjøper rådgivningstjenester av NorInnova. SINAS er på samme måte som SIM et av seks investeringselskaper i "Såkornkapital-ordningen". Norsk Investorforum, Nærings- og handelsdepartementet og tidligere SND var initiativtagere til denne etableringen. Egenkapitalbasen var ved utgangen av 2005 på 14,6 mill. kroner, og ubenyttet trekkadgang på det statlige lånet er på 12,7 mill kroner. Låneavtalen innebærer at staten dekker en stor del av risikoen ved "feilinvesteringer", mens de private aksjonærene beholder potensialet for avkastning/-verdistigning som følger av investeringer som lykkes.

Formålet er å bidra til nyskapingsevne og kommersialisering ved å tilføre kapital og kompetanse i tidlig fase. SINAS retter seg mot bedrifter i en tidlig utviklings- og etableringsfase med høy risiko og høy potensiell avkastning. Men det kreves at det er flere eiere med finansiell styrke for at en virksomhet betraktes

som aktuell. SINAS tilbyr kompetanse til bedriftene i sin portefølje gjennom sitt nettverk. SINAS søker eierandeler på mellom 20-40 % slik at styrerepresentasjon sikres. SINAS retter seg mot virksomheter lokalisert i Nordland, Troms og Finnmark. Det investeres i selskaper i ulike bransjer. Investeringsbeløp er på mellom 500.000 og 1,5 mill kroner. Det investeres maximum 3 mill kroner i en bedrift. Det settes av oppfølgingsinvesteringer. Totalt vil det ikke overstige 3 mill kroner. Eierperioden er på 3-7 år. Fondet er lukket.

Helgeland Vekst AS: Investeringselskapet ble etablert i 1997, og har en administrasjon på 2 personer. Det er lokalisert i Sandnessjøen nærmere bestemt i næringshagen. SIVA hadde per 31.12.05 14,5 % eierandeler i selskapet. Selskapet investerer primært i Helgelandsregionen, men det har også gjort investeringer utenfor regionen. Selskapet har en egenkapital på 53,5 mill kroner. Det planlegges en kapitalutvidelse på inntil 24,2 mill kroner i løpet av 2006. Selskapet fokuserer primært på havbruk/fiskeri, maritim virksomhet, og bedrifter innen KIFT-segmentet.³

Selskapet investerer primært i selskap som har eksistert en tid/modne selskap, og som har betydelig vekst- og utviklingspotensial. Selskapet jobber med å utvide kapitalbasen slik at fondet på sikt kan gå inn i såkornfasen. Selskapet bidrar med kapital, kompetanse og nettverk til de bedriftene som det investeres i. Investeringer i flere av engasjementene er gjort i samarbeid med andre investeringsselskap. Investeringene følges opp gjennom styrerepresentasjon.

Rana Invest AS: Selskapet ble etablert i 1985 og er lokalisert i Kunnskapsparken i Mo i Rana. Selskapet som har tre ansatte tilbyr kapital og kompetanse til nyetablerte og etablerte bedrifter lokalisert i Helgelandsregionen. Selskapet kan også gå inn med kapital for å bidra med restrukturering som bedriftsoppkjøp, fisjon og fusjon. Selskapet opererer unntaksvis som långiver og garantist. Kompetanse tilføres selskapet i form av styrerepresentasjon og gjennom rådgivning. Eierandeler ligger primært på mellom 10 og 50 %. Selskapet har en total kapitalbase på 132 mill kroner. Det kreves en avkastning på risikolån i forhold til prosjektets omfang og risiko. Viktige samarbeidspartnere er andre investeringsselskap i regionen.

Følgende bransjer betraktes som prioriterte investeringsområder: verksted, marin sektor/havbruk, IKT, miljørelatert virksomhet og infrastruktur. Investeringer i verkstedindustrien ivaretas av datterselskapet Miras AS.

³ KIFT er en forkortelse for kunnskapsintensiv forretningsmessig tjenesteyting.

Narvik Kapital AS: Fondet ble etablert i 2004 og har en egenkapital på 19,6 mill kroner. Selskapet er lokalisert i Narvik næringspark. Narvik Kapital er et lokalt såkornfond som tar sikte på å investere i tidlig fase i nyetablerte bedrifter. Selskapet går inn som aktiv eier i de selskapene som den investerer i, og bidrar på den måten med kompetanse. Det legges vekt på samhandling med regionens utviklingsmiljø innen næringsliv, forskning og utdanning. Selskapet prioriterer bedrifter med høy grad av kunnskap og teknologi. Investeringer skjer med utgangspunkt i vanlige kommersielle betingelser, og skjer gjerne i samarbeid med andre industrielle eller finansielle investorer. Tilbud om konvertible lån kan vurderes.

KapNord Fond AS (ProNord Forvaltning AS): Selskapet er på samme måte som Såkornfond Midt-Norge AS et resultat av et mandat gitt av Nærings- og handelsdepartementet til Innovasjon Norge om å få på plass nye distriktsrettede såkornfond i Norge, totalt fire, og et av dem etableres for å betjene Nord-Norge. Et forvaltningsmiljø i Bodø fikk i november 2005 i oppgave å hente inn 80,4 mill. kroner fra private investorer med det formål å etablere et distriktsrettet såkornfond for Nord-Norge (de andre tre fondene betjener Midt-Norge, Vest/sørlandet og Indre Østland). Selskapet er etablert i Bodø, med en avdeling i Tromsø. Fondet skal øke tilgangen av såkornkapital til distriktsbedrifter gjennom å stimulere private investorer til å delta i et offentlig-privat samarbeidsprosjekt. Fondet har en kapitalbase på 250 mill kroner fordelt med inntil 70 % ansvarlig lån fra Innovasjon Norge og minimum 30 % kapital fra private investorer.

Fondet skal primært gå inn i innovative prosjekter i en tidlig utviklingsfase da det er vanskelig å oppnå ekstern finansiering. Fondet skal investere i små og mellomstore bedrifter innenfor A-, B-, og C- kommuner. Alle kommuner i Finnmark, Troms og Nordland er innenfor en av disse definerte kategoriene. Fondet er godkjent som et venturefond i ESA, noe som innebærer at det kan investeres i senere fase enn såkornfasen (tidlig fase investering).

Salten Invest AS: Selskapet som ble etablert i 2005 eies 100 % av Salten Regionråd som består av 9 kommuner (Sørfold, Saltdal, Beiarn, Gildeskål, Steigen, Fauske, Hamarøy, Bodø og Meløy). Fondet vurderer prosjekter og nyetableringer som er lokalisert i Salten regionen. En prosjektleder har ansvaret for fondet, og selskapet har et styre. Det er regionens RDA-midler som er skutt inn i fondet, og egenkapitalen består i dag av 18,5 mill kroner. Målet er å øke egenkapitalen til 30 mill kroner. Fondet krever kommersiell avkastning på investeringer, og det er primært nyetableringer som gis prioritet. Formålet med fondet er å bidra med nyskaping og innovasjon i Salten regionen.

Kunnskapsfondet Nordland AS (Kunnskapsparken Bodø): Selskapet ble etablert i 2002. Dette fondet avviker fra de andre fordi avkastning på fondet gis som tilskudd til prosjekter som betraktes som støtteverdig. Fondet har en kapitalbase på 52,3 mill kroner (inkludert egenkapital og lån). Selskapet anvender avkastning på innestående kapital samt tilskudd fra Kommunal og regionaldepartementet. Selskapets formål er å fremme utvikling av kompetanse og kunnskap innen næringslivet i Nordland fylke gjennom å støtte prosjekter der aktører innen næringslivet samarbeider med forskningsmiljøer. Bedrifter innen IKT og marin virksomhet gis prioritet.

5.5 Fond/investeringselskap lokalisert i Troms

Nordnorsk Vekst AS: Selskapet ble etablert i 1984. Fondet ble overtatt av selskapet Inge Falck Olsen AS i 2006. Fondets fokus var tidligere på prosjekter innen marin virksomhet. Fondets portefølje er redusert til et minimumsnivå, og selskapet skal mest sannsynlig fusjoneres inn i selskapet Inge Falck Olsen AS, et selskap som driver med investeringsvirksomhet innen ulike bransjer, deriblant eiendom.

NorInnova Såkornfond (NorInnova): Selskapet NorInnova ble etablert i 1990, og SIVA hadde per 31. desember 2005 24,2 % eierandel i selskapet. Selskapet er lokalisert i Forskningsparken i Tromsø. NorInnova som er et kommersialiserings- og investeringselskap for teknologi- og forskningsbaserte innovasjoner i samarbeid med Universitetet i Tromsø og Norut Gruppens selskaper, forvalter et såkornfond. Det geografiske nedslagsfeltet er Nord-Norge. NorInnova har som formål å fremme innovasjoner med hovedfokus på bedriftsetablering ved hjelp av kapital, kompetanse og nettverk. NorInnova har tre virksomhetsområder: nyskaping, investering og innovasjonsarena. Formålet med fondet er å investere i teknologiske og forskningsbaserte nyetableringer i tidlig fase. Såkornfondet har en egenkapital på 58 mill kroner. Fondet har et kapitalfond (lån) på 8,4 mill kroner og kan betraktes som et tapsfond for såkorninvesteringer. NorInnova har et samarbeid med SINAS om investeringer og porteføljeforvaltning av forskningsbaserte etableringer. NorInnova går inn i en tidligere fase enn SINAS.

Som en del av sin aktivitet, skjer nyskaping og kommersialisering av FoU-resultater i all hovedsak gjennom samarbeid med FoU-miljøene gjennom FORNY-programmet, Innovasjon Norge og Norgers forskningsråd. Som nevnt i kapittel 4.4.1 har FORNY-programmet som formål å bidra til kommersialisering av FoU-resultater. NorInnova har siden 2000 hatt ansvar for kommersialiseringsdelen i FORNY Nord-Norge. Videre så har NorInnova ansvar for å administrere MABIT-programmet som har som formål å utvikle marin

bioteknologisk industri. Det har blitt etablert et prosesslaboratorium for oppskalering av bioteknologiske metoder og prosesser fra laboratorienivå til industriell skala. Programmet bidrar i snitt med 40 % av finansieringen av utviklingsprosjektene. Fiskeri- og kystdepartementet er hovedfinansieringskilden og har de siste årene bidratt med 5 mill kroner per år til MABIT programmet. Troms fylkeskommune og Innovasjon Norge Troms bidro med 2 mill kroner i 2005 til dette programmet. Programmet er vedtatt videreført til 2008. NorInnova har også ansvar for drift og oppfølging av inkubatoren som er utviklet i samarbeid med SIVA.

Nytt såkornfond i Tromsø: NorInnova fikk i august 2006 jobben med å skaffe 80,4 mill kroner fra private investorer. Innovasjon Norge bidrar på oppdrag for Nærings- og handelsdepartementet med 175 mill kroner i ansvarlige lån. Kapitalbasen forventes dermed å være på 255,4 mill kroner i midten av 2007. Fondets geografiske nedslagsfelt er Nord-Norge. Fondet retter seg mot innovative prosjekter i en tidlig utviklingsfase når det er vanskelig å oppnå ekstern finansiering. Det skal etableres et forvaltningsselskap for fondet (Nordlys 22.08.06). Det antas at fondet vil få en liknende profil som det såkornfondet NorInnova forvalter i dag.

Måselv Invest AS: Måselv Invest AS ble etablert i 2005. Det er et såkornsselskap som primært investerer i Midt-Troms. Det har som formål å bidra til innovasjon og næringsetablering ved å gå inn med kapital i prosjekter som både er på ide-stadiet og prosjekter som ønskes videreutviklet/ekspansjon i etablerte bedrifter. Selskapet krever styrerepresentasjon i de bedriftene som det investerer i, for på den måten å bidra med kompetanse. Selskapet er lokalisert i næringsshagen i Måselv. Kapitalbasen er på 1 mill kroner.

Hålogaland Kapital Invest AS: Fondet ble etablert i desember i 2005. Det er lokalisert i Kunnskapsparken i Harstad. Kapitalbasen er på 17,5 mill kroner. 10 mill kroner er skutt inn av private aktører, det resterende er RDA midler skutt inn av fylkeskommunen Troms. Selskapet vil prioritere å gå inn med egenkapital i oppstart- og første driftsfase av bedrifter med et vekstpotensial. Styret arbeider for tiden med å utvikle retningslinjer og prosedyrer for forvaltning av kapitalen, organisering av selskapets virksomhet og en ytterligere styrking av kapitalbasen. Det forventes at kapitalbasen vil være på vel 20 mill kroner ved årsskiftet. De første investeringene vil gjennomføres i 2007. Fondet starter ut med å være generalist. Hovedfokuset for investeringene vil være sør Troms og nordre del av Nordland. Selskapet skal være en minoritetseier, men andelen må være stor nok til at det gir styrerepresentasjon. Viktige samarbeidspartnere vil være Kunnskapsparken i Harstad, Helgeland Vekst AS, og andre egenkapitalfond i regionen.

Sparebank 1 Nord-Norge Invest ASA: Fondet ble operativt i 2006 med en kapitalbase på 180 mill kroner. Fondet tar i utgangspunktet sikte på å operere som generalist. Fondet kan gå inn i prosjekter som kan plasseres fra typiske såkorninvesteringer til buyout. Det er ikke definert noen størrelse på den kapitalen som man vil gå inn med, men et viktig kriterium er at eierandelen er stor nok til at det gir innflytelse, gjennom styrerepresentasjon. Nord-Norge betraktes som fondets geografiske nedslagsfelt, og ingen bransjer er utpekt som spesielle satsingsområder. De andre fondene i landsdelen betraktes som de viktigste samarbeidspartnere.

5.6 Fond/investeringselskap lokalisert i Finnmark

Hammerfest Næringsinvest AS: Selskapet ble etablert i 1998. Selskapet er lokalisert i Hammerfest og per 31. desember 2005 eide SIVA 30 % av selskapet. Selskapets fokus er på regionen nær Hammerfest, men dette fokuset kan utvides. Selskapet deltar aktivt i større og mindre utviklings- og utbyggingsprosjekter ved å tilføre kapital, nettverk, kreativitet og kompetanse. Selskapet har til nå engasjert seg innenfor følgende bransjer: fiskeri og havbruk, energi og eiendom. Hovedfokuset for investeringene i bedrifter er primært på ekspansjonsfasen. Bedriften bidrar med rådgivning, og vil primært ha en styreposisjon i de bedrifter/prosjekter som selskapet er engasjert i. Egenkapitalen er på 38,9 mill kroner. Selskapet planlegger å gjennomføre en emisjon i løpet av 2006, for å bedre sitt grunnlag til å delta i utvikling av selskaper og prosjekter som søker forretningsmuligheter i tilknytning til utvikling av blant annet olje- og gassvirksomheten i Barentshavet.

Indre Finnmark Investeringselskap AS (IFI) (Indre Finnmark Utviklingselskap (IFU)): Selskapet IFI er et resultat av at Indre Finnmark Utviklingselskap AS (IFU) ble etablert i 2002. Det er et instrument til å realisere de prosjektene som IFU er engasjert i. IFU ble etablert av kommunene Porsanger, Karasjok, Tana og Nesseby, og er dermed et interkommunalt selskap som har overtatt den bedriftsrettede delen av næringsutviklingsarbeidet som kommunene har hatt. IFU har 3 ansatte. Formålet er å bidra til bedriftsutvikling og innovative prosesser for å øke verdiskaping, sysselsetting og lønnsomhet i indre Finnmark. IFU skal også etablere arenaer og nettverk der bedrifter kan møtes. Bedrifter som har potensialer vil få rådgivning, samt få hjelp til å komme i kontakt med investeringskapital, virkemiddelapparat eller andre som kan bidra.

IFI er et investeringselskap som investerer i kommunene Tana, Nesseby, Karasjok og Porsanger. Formålet er å bidra med kapital til næringslivet i disse kommunene. IFU har gått inn med 10 mill kroner i investeringselskapet, og fylkeskommunen har gått inn med 10 mill kroner. Totalt er kapitalbasen på 20

mill kroner. Selskapets formål er å investere i bedrifter som har et potensial for vekst og lønnsomhet, samt bidra med kapital til nyetableringer som har et utviklingspotensial. Bedrifter som har et markedspotensial utover det lokale og regionale prioriteres. Alle bransjer gis prioritet unntatt detaljister og eiendom. Sistnevnte kan få finansiering hvis det bidrar til å løse problemer som kan relateres til næringsutvikling i regionen. IFU har ansvar for å kartlegge investeringsobjekter, vurdere dem og følge opp investeringer. Oppfølging innebærer styrerepresentasjon enten av administrasjonen i IFU, styremedlem i IFU, eller representant som IFU utnevner.

Origo Kapital AS og (Origo Såkorn AS) (Origo Nord AS): Kunnskapsparken i Alta, Origo Nord AS, har ansvar for å forvalte de to fondene som ble etablert i 2003. Origo Kapital og Origo Såkorn skal fusjonere i løpet av høsten 2006 til Origo Kapital AS. Den totale egenkapitalbasen vil da bli på 82,5 mill kroner. Fondets primære nedslagsfelt vil primært være Vest-Finnmark. Fondet skal bidra med kompetanse, utvikle nettverk og etablere strategiske allianser på vegne av porteføljebedriftene. Origo Kapital AS retter seg mot prosjekter som fokuserer på markedsintroduksjon, markedsetablering og etablerte bedrifter men i tidlig fase. Selskapene investerer fra 0,5 til 1,5 mill kroner. Eierandelen skal ligge på mellom 20 til 49 % slik at styrerepresentasjon sikres. Det legges vekt på aktivt eierskap og en tett dialog med ledelsen med hensyn til utvikling av virksomheten. Selskapet finansierer prosjekter gjerne sammen med andre finansielle aktører. Tidsperspektivet på prosjektene er på 4-7 år. Origo Kapitals portefølje består av følgende bransjer: industri, IT/IKT, sjømat, og reiseliv.

Origo Nord AS har ansvar for forretningsutvikling og inkubatordrift. I samarbeid med næringshagene i Finnmark driver Origo Nord AS Inkubator Nord. Origo Nord tilbyr inkubatorbedrifter følgende: veiledning (bedriftsetablering/forretningsutvikling), nettverk (faglig, bedrifter, Høgskolen, virkemiddelapparatet), kontorlokaler, kompetanseheving/mentor.

Pro Barents AS: Selskapet som ble etablert på bakgrunn av en fusjon av flere selskaper i 2002 er lokalisert i Hammerfest. SIVA har 14,17 % eierandeler i selskapet. Pro Barents tar sikte på å være et regionalt utviklingsselskap for Barents regionen ved å investere i bedrifter og infrastruktur samt etablere strategiske allianser. Selskapet betegnes som et utviklingsselskap. Formålet er å investere i industrirelaterte prosjekter primært knyttet til olje-, gass- og energi relaterte virksomheter. Dette innebærer å realisere avledet industri, utvikling av muligheter innen miljøteknologi/krav, bidra til kompetansehevede aktiviteter og samarbeid med miljø i Nordvest Russland innen nevnte områder. Det vil også bli satset på marin basert industri som oppdrett av smolt knyttet til temperert kjølevann som gassbehandlingsanlegget på Melkøya gir tilgang til. Det er så

langt investert i to bedrifter (Barents NaturGass og Arctic Innomar), og to næringshager og en kunnskapspark. Det er i dag 3 ansatte i selskapet, og det skal ansattes en person til. Selskapet skal bidra med kapital og rådgivning gjennom styrerepresentasjon, eventuelt bidra med kompetanseheving gjennom rådgivning. Selskapet har en egenkapital på 22 mill kroner. Investeringer skjer i tidlig fase i en bedrifts utviklingsløp, og investeringer gjøres med utgangspunkt i kommersielle vurderinger.

5.7 Annet

Marin Vekst ASA (Marin Forvaltning AS) (Nyhetsbrev fra Bergen næringsråd): Fondet ble etablert i 2004 og betegnes som nasjonalt. Per august 2006 var det ikke gjort noen investeringer i Nord-Norge, men denne landsdelen betraktes som interessant for fremtidige investeringer. Det forvaltes av Marin Forvaltning med hovedkontor i Bergen.⁴ En rekke institusjonelle investorer, hvorav de fleste har base i Bergen har skutt inn til sammen 109 mill kroner. Fondet retter seg mot havbruksnæringen, og investerer i etablerte, mellomstore virksomheter innen oppdrett av laks og ørret. Fokuset er på restrukturering (buyout). Marin Vekst skal ha en portefølje på 4 til 6 investeringer i havbruksselskaper som har god drift, gode lokaliteter, sterk ledelse og som har behov for kapital til restrukturering eller ekspansjon. Marin Vekst har en levetid på 7 år, og tidsperspektivet på den enkelte investering er ca 3 år. Beløp per investering er på 10 til 20 mill kroner, og eierandelen ligger på mellom 10 til 40 %.

Det legges vekt på aktivt eierskap, og det taes sikte på å oppnå en årlig avkastning på ca 20 %. Marin Forvaltning tar sikte på å utvide kapitalen i Marin Vekst, eventuelt etablere flere investeringsfond som retter seg mot havbrukssektoren.

⁴ Det var tidligere en avdeling i Tromsø men den er lagt ned.

6 OPPSUMMERING: FINANSIERINGSKILDER I NORD-NORGE OG NORD-TRØNDELAG

Dette gis her en oppsummering av de ulike finansieringskildene presentert i tidligere kapitler. Først presenteres offentlige organ som på ulike måter har en betydningsfull rolle med hensyn til å bidra til å tilrettelegge for næringsrettet virksomhet. Dernest følger en presentasjon av fond som er et resultat av politiske beslutninger, og som allokere finansiering indirekte og direkte til bedrifter. Et av dem, Argentum fondsinvesteringer som investerer i fond, baserer seg på kommersielle avkastningskrav mens de to andre gir tilskudd. Den tredje kategorien er foretak som allokere egenkapitalfinansiering basert på kommersielle prinsipper med hensyn til avkastning på investert kapital.

6.1 Offentlige organ og fond som har betydning for næringsrettet virksomhet

Tabell 5 gir en oppsummering av sentrale offentlige aktører – Norges forskningsråd, Innovasjon Norge, fylkeskommunen, og SIVA – som har en sentral betydning for næringsrettet virksomhet i hele landet. De fire aktørene har høyst ulike roller. Norges forskningsråd har som overordnet målsetting å ikke bare grunnforskning men også forskning som styrker næringsrettet forskning og innovasjon. SIVA skal bidra med fasiliteter som tilrettelegger for næringsrettede aktiviteter. SIVA har også eierskap i en rekke fond som finansierer bedrifters aktiviteter. Selv om SIVA driver sin virksomhet med utgangspunkt i kommersielle prinsipper, har selskapet også en målsetting om å bidra til å realisere regjeringens regional- og distriktpolitiske målsettinger. Fylkeskommunen har ansvar for å forvalte regionalpolitiske virkemidler, og Innovasjon Norge skal forvalte virkemidler i sine respektive regioner på vegne av staten, fylkesmannen og fylkeskommunen via programmer. Fylkeskommunene får overført midler fra Kommunal- og regionaldepartementet, og skal gjennom bruk av disse midlene bidra til å tilrettelegge for verdiskaping i hele landet, også i tynt befolkede deler av landet. Fylkeskommunene har tett samarbeid med Innovasjon Norge, næringslivet, private organisasjoner, utdanningsinstitusjoner og kommuner. Innovasjon Norge er en sentral aktør med hensyn til å realisere regjeringens politikk, og har ansvar for å allokere midler overført fra de ulike departementene slik at programmer og satsinger realiseres. Sentrale samarbeidspartnere er SIVA, Norges forskningsråd og fylkeskommunene.

Tabell 6 presenterer fond som er etablert på bakgrunn av politiske beslutninger. Disse fondene retter seg mot hele Norge. Fiskeri- og havbruksnæringsens forskningsfond (FHF) finansieres av bransjen selv gjennom en eksportavgift. Fondet finansierer forskningsprogrammer som skal bidra til å styrke næringen på utvalgte områder, og har et nært samarbeid med Norges forskningsråd og

Innovasjon Norge. Landbruksutviklingsfondet (LUF) får sine midler fra Landbruks- og matdepartementet. Fondet skal bidra til å realisere departementets politikk med hensyn til å styrke næringsgrunnet på landbrukseiendommer, samt bidra til bosetting i distriktene. Fylkesmannens landbruksavdeling og Innovasjon Norge er viktige samarbeidspartnere. Formålet med fondet for forskning og nyskaping er å finansiere langsiktig og grunnleggende forskning, deriblant styrke næringsrettet forskning og innovasjon. Fondsmidlene forvaltes av Norges forskningsråd og kommer i tillegg til de midlene som bevilges fra departementene. Argentum skiller seg ut fra de to øvrige fondene. Argentum AS har som overordnet formål å bidra til å utvikle risikokapitalmarkedet ved å investere i fond med en nedre grense på 300 mill kroner. Argentum AS skal drive sin virksomhet med utgangspunkt i kommersielle prinsipper.

6.2 Egenkapitalfond/investeringselskap

Kartleggingen viser at det er mangel på egenkapitalfond lokalisert i Midt-Norge, og som har Nord-Trøndelag som geografisk nedslagsfelt. Viking Venture Management AS som forvalter to fond og som er lokalisert i Trondheim, har hele Norge som sitt geografiske område. Selskapet har så langt gjort en investering i Nord-Trøndelag. Sårkorninvest Midt-Norge som forvaltes av Leiv Eriksson Nyskaping AS, har ingen investeringer i sin nåværende portefølje med forretningsadresse i Nord-Trøndelag. Nordenfjeldske Investering AS er lokalisert i Nord-Trøndelag men det er ikke avklart hvor bedriftene i investeringsporteføljen er lokalisert. Fondet er lukket. Det er nå i ferd med å bli etablert et fond med en kapitalbase på 250 mill kroner, Sårkornfond Midt-Norge AS. Fondet er et regionalt fond og omfatter Nord-Trøndelag, Sør-Trøndelag og Møre og Romsdal. På grunn av mangel på aktive fond i dette fylket er det derfor heller ikke utarbeidet en tabell.

Når det gjelder fond med forretningsadresse i Nordland så er 7 fond kartlagt. Seks av disse baserer sin virksomhet med utgangspunkt i kommersielle avkastningskrav på investeringene. Fondene er presentert i tabell 7. Fire av disse fondene har sin forretningsadresse i Bodø, et har forretningsadresse i Sandnessjøen, et i Mo i Rana, og et i Narvik. Tre av disse fondene forvaltes av et management selskap med ansatte som har ansvar for å forvalte investeringsporteføljen, samt selektere nye investeringsobjekter. Et av disse fondene (KapNord Fond AS) investerer i bedrifter som er i utviklingsfasen.⁵ Fem av de seks kommersielle fondene investerer i nyetableringer og tidlig ekspansjon. Kun et av selskapene investerer også i buyout som er Rana Invest. To av de 7 fondene har Nord-Norge som sitt geografiske nedslagsfelt. To har

⁵ Fondet er godkjent som et venturefond i ESA, noe som innebærer at det kan investere i senere fase enn såkornfasen (tidlig fase investering).

Helgelandsregionen som sitt geografiske område, et har Narvik regionen, et har Salten og et har Nordland som sitt geografiske nedslagsfelt.

Tabell 8 presenterer fem egenkapitalfond som har forretningsadresse i Troms. Fire av dem er operative, og et forventes å være operativt i løpet av 2007. To av de fire som er operative har Nord-Norge som sitt geografiske nedslagsfelt. Begge har Tromsø som sin forretningsadresse. Disse to fondene har ulik investeringsprofil. NorInnova AS forvalter et såkornsfond, og prioriterer forskningsresultater som har et potensial til å kommersialiseres. Fondet som forvaltes av Sparebank 1 Nord-Norge Invest ASA har ikke definert noen bestemt fase i en bedrifts livssyklus som sitt hovedfokus for investeringer. Det forventes at det vil bli foretatt investeringer som fordeler seg på alle fasene. Et fond er lokalisert i Målselv og fokuserer på Midt-Troms. Fondet går både inn i prosjekter som er på idé stadiet og ekspansjonsfasen. Et fond er lokalisert i Harstad. Fondet fokuserer på etablering og tidlig ekspansjon, og sør Troms og nordre del av Nordland gis prioritet. Det er i ferd med å etableres et fond med forretningsadresse i Tromsø. Fondet forventes å være operativt i løpet av 2007. Fondet vil ha Nord-Norge som sitt geografiske nedslagsfelt, og det antas at fondet vil ha samme profil som fondet som NorInnova forvalter i dag. Det innebærer at det er høyrisikofasen som prioriteres – utviklingsfasen - og fokuset vil være på teknologiske og FoU-baserte nyetableringer.

Tabell 9 gir en oppsummering av egenkapitalfond/investeringselskap lokalisert i Finnmark. Det er totalt fire fond/investeringselskap i dette fylket. To av fondene er lokalisert i Hammerfest. Pro Barents AS har en uttalt strategi om å engasjere seg i Barentsregionen. Hammerfest Næringsinvest AS har så langt primært fokusert på Hammerfest regionen, men planlegger å utvide fokuset som et resultat av økt aktivitet i Barentsregionen. Et av selskapene som er 100 % offentlig eid er lokalisert i Tana og har Indre Finnmark som sitt geografiske nedslagsfelt. Et fond er lokalisert i Alta og fokuserer på Vest Finnmark. Alle fondene investerer i nyetablering og ekspansjon.

Tabell 10 presenterer tre fond som fokuserer på økonomisk virksomhet i Barentsregionen, Russland og SUS landene. To av fondene baserer sine investeringer med utgangspunkt i krav om kommersiell avkastning mens det tredje gir tilskudd. Den overordnede målsettingen med fondene er å bidra til økt økonomisk og regional utvikling i nord mellom Norge og Russland og SUS landene. Fondene forvaltes av forvaltningsavdelingen ved Innovasjon Norge sentralt.

Tabell 5. Offentlige aktører

Aktør	Etbl. År	Eier/kilde til kapital	Disponible midler	Formål	Prioriterte områder	Aktørs rolle	Kapital form	Samarbeids-partnere
Norges forskningsråd		Forskningsmidlene bevilges av departementene. NFR disponerer midlene gjennom sine programmer	Ca 5 mrd kr	*Finansierer langsiktig og grunnleggende forskning, samt programmer som skal styrke næringsrettet forskning og innovasjon	Uttrykkes via forskningsprogrammer. Prioriterte områder er: marin forskning, IKT, medisin og helse	Allokere/forvalte forskningsmidler	Tilskudd	IN, Universitet, høyskoler
SIVA	1968	NHD		*Være pådriver for innovasjon, nyskaping og nye arbeidsplasser *Realisere regjeringens regional- og distriktpolitiske målsetninger	Utvikle miljøer for verdiskaping gjennom eierskap, kunnskap og nettverksbygging	Eiendomsutvikling Innovasjon Investeringer via såkorn/venture fond	Risikolån (indirekte)	IN, NFR, Fylkeskommunene Regionale høyskoler, regionale og offentlige og private miljøer
Fylkeskommunene og regional utvikling	2003, delegering av regional-politiske virke-Midler	KRD	Et samlet budsjett på 1041 mill kr i 2005	*Å tilrettelegge for verdiskaping i alle deler av landet *Distriktpolitikk	*Fordeles m/utgangspunkt i de utfordringer det enkelte fylke har, rammevilkår	Forvalte regional-politiske virkemidler	Tilskudd	IN, næringslivet, private organisasjoner, utdanningsinstitusjoner, kommuner
Innovasjon Norge	2004	NHD, KRD, LMD, FKD	Tilsagn på 4,4 mrd kr i 2005	*Forvalter virkemidler på vegne av staten via programmer *Noen midler forvaltes på vegne av fylkeskommunen og fylkesmannen	*Programmer som retter seg mot bedrifter: -entreprenørskap ⁶ -innovasjon i etablerte bedrifter -næringsmiljøer og Innovasjonssystemer	Operatør på vegne av staten	Tilskudd, lån, garantier	SIVA, NFR, fylkeskommunene

⁶ Alle programmene, totalt fem, tilbys til hele landet, unntatt NT-programmet som kun tilbys til de tre nordligste fylkene.

Tabell 6. Offentlige fond, retter seg mot hele landet

Fond	Etabl. År	Eier/Kilde til kapital	Formål	Prioritering	Disponible midler	Forvalter	Kapital form	Samarbeids-partnere
Argentum fondsinvesteringer AS	2001	NHD	*Investere i private fond m/ nedre grense på 300 mill. n.kr. *Indirekte statlig eierskap basert på forretningsmessige kriterier	*Investerer i fond som går inn i prosjekter som betegnes som venture og ekspansjonsfasen (ikke såkorn)	Egenkapital på 2,45 mrd kr	Argentum fonds-investering m/ hovedkontor i Bergen og avd. kontor i Oslo	Risikolån	Forvaltningsmiljø i Norge og Norden
Fondet for forskning og nyskaping	1999	Stortinget fastsetter fondets størrelse. NFR disponerer midlene gjennom programmer	Finansierer langsiktig og grunnleggende forskning, deriblant styrke næringsrettet forskning og innovasjon	Uttrykkes i forskningsprogrammer Prioriterte områder: Marin forskning, IKT, medisin og helse	I 2006 var fondet på 50 mrd kr, 635 mill kr ble disponert til forskning samme år	NFR	Tilskudd	IN, Universitet, høyskoler
Fiskeri- og havbruksnæringens forskningsfond (FHF)	2001	Lovhjemlet, avgift på fiskeeksport, 3 promille av verdien	*Forskning og utvikling i fiskeri- og havbruksnæringen	*Bransjespesifikk *Vidt spekter av prioriterte områder nedfelt i handlingsplanen	Fondskapital På 99,5 mill kr i 2005	Et styre m/ representanter fra næringen, rapporterer til FKD	Tilskudd til forskningsprogrammer	NFR, IN
Landbruksutviklingsfond (LUF)	Årlige jordbruksoppgjør og jordbruksforhandlinger	LMD	*Styrke samt bygge ut næringsgrunnlaget på landbruks-eiendommer, og distriktsfremmende tiltak også tilknyttet skog og utmark *Bidra til bosetting i Distriktene	*Bransjespesifikk *Et vidt spekter av formål/programmer	863,7 mill kr i 2005	*Statens landbruksforvaltning, rapporterer til LMD *Forvaltning av virkemidlene skjer sentralt, fylkesvis og lokalt	Tilskudd, lån, risikolån-ordninger, garantier, rentestøtte-ordninger	IN, Fylkesmannens landbruksavdeling

Tabell 7. Egenkapitalfond/investeringselskap lokalisert i Nordland

Fond	Adminstrasjon/ forvalter, ansatte	Etbl. År	Egenkapital/ lån (bokført), 2005	Investerings- Fokus	Bransje	Tilførsel av andre ressurser	Geografisk nedslagsfelt
Så Korninvest Nord AS, SINAS	NorInnovas AS	1998	EK: 14,6 mill kr LÅN: 12,7 mill kr	Tidlig utviklings- fase Samfinansiering	Ulike bransjer	Kompetanse via nettverk, styrerepresentasjon	Nord-Norge
Helgeland Vekst AS	Helgeland Vekst AS, Næringshagen Sandnessjøen, 2 ansatte	1997	EK: 53,5 mill kr Planlegger en kapital utvidelse på 24,2 mill kr	Ekspansjon Vil på sikt gå inn i Så Kornfasen	Havbruk/fiskeri Maritim KIFT-segment	Kompetanse via nettverk, styrerepresentasjon	Helgelands- regionen
Rana Invest AS	Rana Invest AS, Kunnskaps- parken Mo i Rana, 3 ansatte	1985	EK: 132 mill kr	Nyetablering Ekspansjon Buyout	Verksted ⁷ Havbruk/marin sektor IKT Miljørelatert virksomhet Infrastruktur	Rådgivning, og styrerepresentasjon	Helgelands- regionen
Narvik Kapital AS	Narvik næringspark	2004	EK: 19,6 mill kr	Tidlig fase ny- etableringer Samfinansiering	Bedrifter med høy grad av kunnskap og teknologi	Kompetanse via nettverk, styrerepresentasjon	Narvik regionen
Salten Invest AS	Salten Regionråd, Bodø	2005	EK: 18,5 mill kr Målet er en total ramme på 30 mill kr	Nyetableringer			Salten (9 kommuner)
KapNord Fond AS	ProNord Forvaltning AS, Kunnskapsparken Bodø, avd i Tromsø, 2 ansatte	2006	EK: 80,4 mill kr LÅN: 175 mill kr	Tidlig utviklings- Fase		Kompetanse via nettverk, styrerepresentasjon	Nord-Norge
Kunnskapsfondet Nordland AS ⁸	Kunnskapsparken Bodø AS	2002	EK: 3,8 mill kr LÅN: 45,9 mill kr	Infrastruktur, sam- arbeid, utviklings- prosjekter	IKT, marin virksomhet, energi		Nordland

⁷ Verkstedindustrien ivaretas av datterselskapet Miras AS.

⁸ Fondet gir tilskudd, og stiller dermed ikke kommersielle krav.

Tabell 8. Egenkapitalfond/investeringselskap lokalisert i Troms

Fond	Administrasjon/ Forvalter	Etabl. år	Egenkapital/lån (bokført) 2005	Investerings- Fokus	Bransje	Tilførsel av andre ressurser	Geografisk nedslagsfelt
Såkorn NorInnova AS	NorInnova AS Tromsø 8 ansatte	1993	EK: 58 mill kr LÅN: 8,4 mill kr	Utviklingsfase	Teknologiske og Fou baserte ny- etableringer, tidlig fase	Infrastruktur Nettverk Styrerepresentasjon	Nord-Norge
Målselv Invest AS	Næringshagen i Målselv	2005	EK: 1 mill kr	Idé-stadiet, Ekspansjon		Styrerepresentasjon	Midt-Troms
Nytt såkornfond i Tromsø	NorInnova AS Tromsø har ansvar for innhenting av kapital	2007	EK: 80,4 mill kr LÅN: 175 mill kr	Utviklingsfase	Teknologiske og FoU baserte ny- etableringer, tidlig fase	Infrastruktur Nettverk Styrerepresentasjon	Nord-Norge
Hålogaland Kapital Invest AS	Kunnskapsparken i Harstad	2005	EK: 17,5 mill kr	Tidlig etablerings- og ekspansjonsfase	Generalist		Sør Troms, nordre del av Nordland
Sparebank 1 Nord-Norge Invest ASA	Sparebank 1 Nord- Norge Invest ASA	2006	EK: 180 mill kr	Fra idé til buyout	Generalist	Styrerepresentasjon Nettverk	Nord-Norge

Tabell 9. Egenkapitalfond/investeringselskap lokalisert i Finnmark

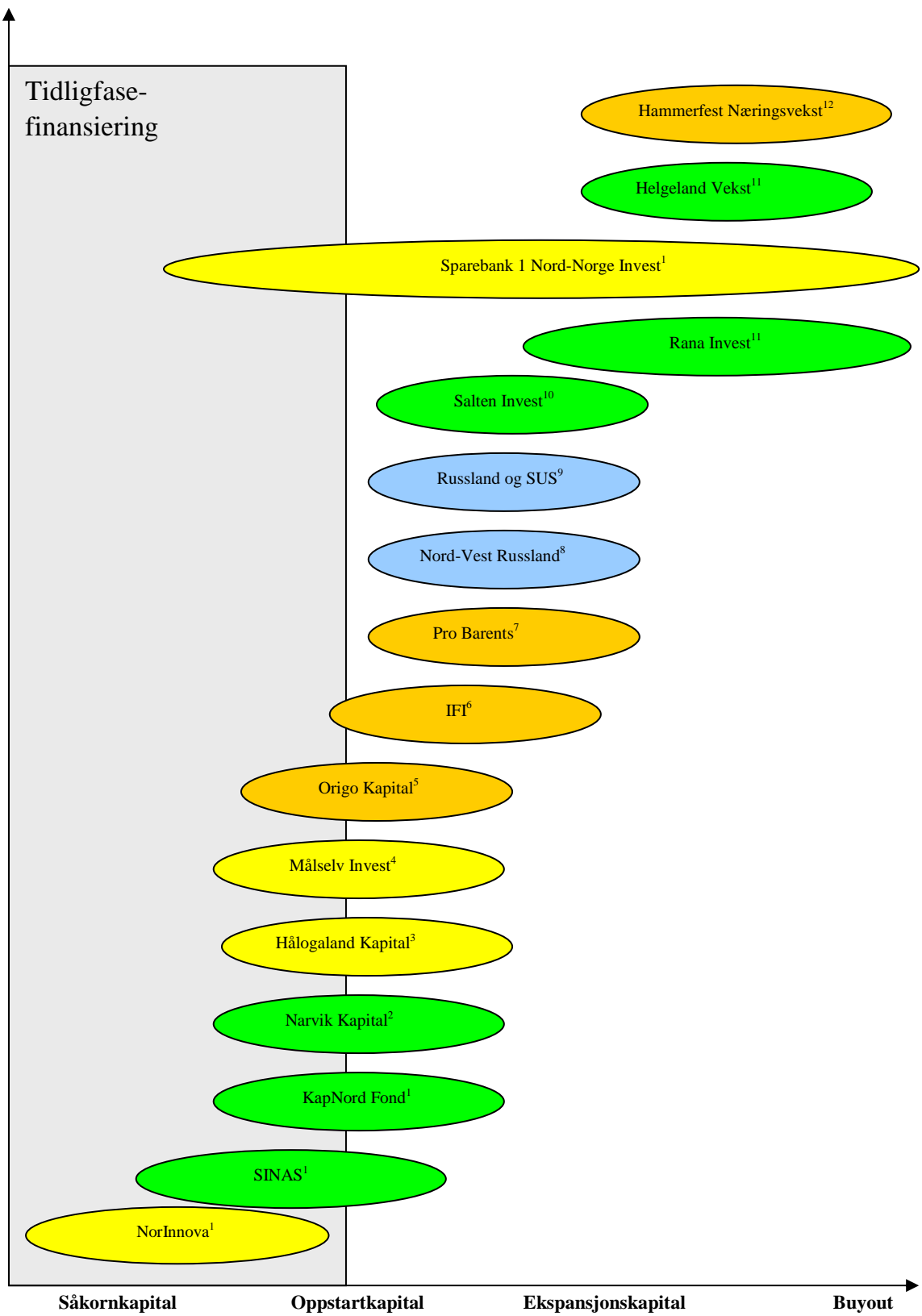
Aktør	Administrasjon/ Forvalter	Etbl. År	Egenkapital/lån (bokført) 2005	Investerings- Fokus	Bransje	Tilførsel av andre ressurser	Geografisk Nedslagsfelt
Hammerfest Næringsinvest AS	Hammerfest Nærings- Invest AS 2 ansatte	1998	38,9 mill kr	Nyetablering Ekspansjon	Havbruk/ Fiskeri Petroleum og energi Eiendom	Nettverk Styrerepresentasjon	Hammerfest regionen (vurderer å inkludere Barentsregionen)
Indre Finnmark Investeringselskap AS	Indre Finnmark Uviklingselskap AS, 2 ansatte	2002	EK: 20 mill kr	Nyetableringer Ekspansjon		Nettverk Styrerepresentasjon	Indre Finnmark
Origo kapital AS ⁹	Origo Nord AS, Kunnskapsparken i Alta	2003	EK: 82,5 mill kr	Nyetableringer Ekspansjon Samfinansiering	Industri IKT Sjømat Reiseliv	Styrerepresentasjon	Vest-Finnmark
Pro Barents AS	Næringshagen i Hammerfest 3 ansatte	2003	EK: 22 mill kr	Nyetablering	Olje-, gass-, og energi- relatert virksomhet Marin virksomhet	Rådgivning Styrerepresentasjon	Barentsregionen (Nordvest Russland)

⁹ Origo Kapital vil bli slått sammen med Origo Sårkorn i løpet av høsten 2006.

Tabell 10. Egenkapitalfond med fokus på Barentsregionen, Russland og SUS landene

Fond	Etabl. År	Forvalter	Kapitalbase innskutt av staten	Formål	Tilførsel av andre ressurser	Geografisk nedslagsfelt
Investeringsfond for Nordvest-Russland	1996	Forvaltningsavdelingen v/ IN sentralt	150 mill kr	Øke økonomisk og regional utvikling i nord mellom Norge og Russland Økt fokus mot bedrifter innen underleverandørindustrien til olje og gass	Samfinansiering m/norsk investor, evt. nordisk investor IN tilbyr kompetanse og styrerepresentasjon	Murmansk, Oblast Arkhangelsk oblast, Republikken Karelen
Tilskuddsfond for nærings-samarbeid med Nordvest-Russland	1996	Forvaltningsavdelingen v/ IN sentralt	30 mill kr	Øke økonomisk og regional utvikling i nord mellom Norge og Russland Øke fokus mot bedrifter innen underleverandørindustrien til olje og gass		Murmansk, Oblast Arkhangelsk oblast, Republikken Karelen
Investeringsfondene for Russland og SUS-landene	1997	Forvaltningsavdelingen v/ IN sentralt	120 mill kr	Øke økonomisk og regional utvikling i nord mellom Norge og det geografiske nedslagsfelt	Samfinansiering m/norsk investor, evt. nordisk/europeisk investor IN tilbyr kompetanse og styrerepresentasjon	De deler av Russland som ikke er dekket av Nordvest-Russland fondet

Figur 15. Tilgang på egenkapital i ulike stadier i Nord-Norge

Egenkapitalfondene/investeringsselskapenes geografiske nedslagsfelt.

1. Nord-Norge
2. Narvik regionen
3. Sør Troms/nordre del av Nordland
4. Midt-Troms
5. Vest Finnmark
6. Indre Finnmark
7. Barentsregionen
8. Investeringsfondet for Nord-Vest Russland kan sees i sammenheng med tilskuddsfondet som fokuserer på samme region. Lokalisering av fondet er ved Innovasjon Norge sentralt.
9. Investeringsfond for Russland og SUS landene. Lokalisering av fondet er ved Innovasjon Norge sentralt.
10. Salten regionen
11. Helgelandsregionen
12. Hammerfest regionen (planlegger å inkludere Barentsregionen)

Figur 15 gir et samlet visuelt bilde av de ulike fondenes fokus med hensyn til hvilke faser de primært investerer i. Hovedtyngden er på nyetablering og ekspansjon i tidlig fase mens et fåtall av fondene bidrar med såkorn kapital. Fondet som NorInnova forvalter er et reint såkorn fond. Det vil si å investere i den fasen hvor idéer og prosjekter skal utvikles. Figuren indikerer også at en marginal andel av tilgjengelig risikokapital fokuserer på buyout. To av fondene fokuserer også på buyout og er Rana Invest Sparebank 1 Nord-Norge Invest. Figuren viser også at fondenes investeringer begrenser seg til geografisk bestemte områder. Fire fond har Nord-Norge som sitt geografiske nedslagsfelt: NorInnova, SINAS, Sparebank1 Nord-Norge Invest ASA og KapNord Fond. De to sistnevnte fondene er nylig etablert med en kapitalbase på henholdsvis 180 og 250 mill kroner (se tabell 11). I tillegg er et fond som forventes å ha samme profil som NorInnovas i ferd med å bli etablert. Det forventes å være operativt i 2007 med en kapitalbase på 255 mill kroner. Nord-Norge vil være det geografiske nedslagsfelt for dette fondet.

De andre fondene har et mer begrenset geografisk fokus. Lokaliseringen av fondene er geografisk spredt. To av fondene har et spesifikt fokus på Nord-Vest Russland og Barentsregionen (investeringsfond for nordvest Russland og Pro Barents), mens et tredje vurderer å utvide sitt geografiske nedslagsfelt fra Hammerfest regionen til også inkludere Barentsregionen (Hammerfest Næringsinvest).

Hvis figuren presenteres i farget versjon, representerer fargene det fylket fondet har forretningsadresse i. Gul farge betyr at fondet har Troms som sin

forretningsadresse. Grønn farge betyr at fondet har Nordland som sin forretningsadresse, og oransje betyr at fondet har Finnmark som sin forretningsadresse. Blå farge betyr at fondet forvaltes av Innovasjon Norge sentralt.

Tabell 11. Egenkapitalfond: Fokus med hensyn til bransje og disponibel kapital¹⁰ (Bokført egenkapital er oppgitt i parentes)

Egenkapitalfond/investeringsselskap	Type bransje	Disponibel kapital
Såkornfond Midt-Norge AS		250 mill kr ¹¹
Nordenfjeldske Investering AS		Lukket
SINAS		Lukket (27 mill kr)
Helgeland Vekst AS	Havbruk og fiskeri, maritim virksomhet, KIFT bedrifter	3,7 mill kr (54 mill kr)
Rana Invest AS	Verkstedindustri, marin sektor/havbruk, IKT, miljørelatert virksomhet, infrastruktur	18,5 mill kr (132 mill kr)
Narvik Kapital AS	Bedrifter med høy grad av kunnskap og teknologi	19,5 mill kr (19,5 mill kr)
Hålogaland Kapital AS	Ingen bestemte bransjer er utpekt så langt	17,5 mill kr (17,5 mill kr)
KapNord Fond AS		250 mill kr ⁸
Salten Invest AS		18,5 mill kr (18,5 mill kr)
NorInnova Såkornfond	Teknologiske og forskningsbaserte nyetableringer	30 mill kr (58 mill kr)
Nytt såkornfond etableres i Tromsø		255 mill kr ¹²
Sparebank 1 Nord-Norge Invest ASA	Generalist	180 mill kr (180 mill kr)
Målselv Invest AS	Innovasjonsprosjekter, alle typer bransjer	1 mill kr (1 mill kr)
Hammerfest Næringsinvest AS	Fiskeri og havbruk, energi og eiendom	4,6 mill kr ¹³ (38,9 mill kr)
Indre Finnmark Investeringsselskap AS	Bedrifter som har potensial for vekst og lønnsomhet	15 mill kr (20 mill kr)
Origo Kapital AS	IT/IKT, sjømat, reiseliv	49,5 mill kr (82,5 mill kr)
Pro Barents AS	Olje- gass og energirelaterte virksomheter	12 mill kr (22 mill kr)
Investeringsfond for nordvest Russland	Bedrifter som tilhører underleverandørsindustrien olje og gass, fiskeribransjen	160 mill kr
Tilskuddsfond, nærings samarbeid m/Nord-vest Russland	Bedrifter fra underleverandørsindustrien olje og gass, fiskeribransjen	6 mill kr
Investeringsfondene for Russland og SUS-landene		70 mill kr

¹⁰ Disponibel kapital betegnes her som bankinnskudd og kontanter hentet fra balanseregnskapet. Tallene som er ment å oppgi disponibel kapital må taes med forbehold.

¹¹ Fondet er i ferd med å etableres.

¹² Fondet forventes å være operativt i 2007. Investeringsprofilen forventes å være lik den profilen NorInnovas fond har.

¹³ Det jobbes med en emisjon i nærmeste fremtid for å hente inn 20 mill kroner.

Tabell 11 presenterer egenkapitalfondene som har betydning for næringsrettet virksomhet i de fire nordligste fylkene og Nordvest Russland med hensyn til bransje som prioriteres og kapital som er disponibel. Som oversikten viser så er ingen av fondene spesialister på en bestemt bransje. Pro Barents AS er det selskapet som synes å ha den mest presise profilen med hensyn til bransje, og er bedrifter tilknyttet olje- og gass relaterte virksomheter. Videre så prioriterer investeringsfondet for nordvest Russland underleverandør bedrifter til olje og gass, og fiskeri.

Tabell 12. Offentlige fond: Fokus med hensyn til bransje

Type fond	Type bransje
Argentum Fondsinvestering AS	Fond som investerer i fond som fokuserer på: Teknologi/IKT, marin sektor, bioteknologi, energi, miljø, maritim, helse/medisin
Fondet for forskning og nyskaping	Marin sektor, IKT, medisin og helse, energi og miljø
Fiskeri- og havbruksnæringens forskningsfond (FHF)	Havbruk og fiskeri
Landbrukets utviklingsfond (LUF)	Landbruket

Tabell 12 viser hvilke bransjer som prioriteres av de fire offentlige fondene. Argentum som er det eneste av de fire som fungerer som et kommersielt investeringselskap går inn i fond som investerer i en rekke bransjer. Fondet for forskning og nyskaping som forvaltes av forskningsrådet, bevilger penger til næringsrettet forsknings innenfor en rekke bransjer. To av fondene er bransjespesifikke, et fond retter seg mot havbruk og fiskeri og et retter seg mot landbrukssektoren.

7 SENTRALE AKTØRERS PERSPEKTIV PÅ FINANSIERINGSKILDER I NORD-NORGE OG NORD- TRØNDELAG

For å få noen synspunkter på hvordan finansieringsordninger og kapitaltilgang fungerer, ble det foretatt totalt 5 intervjuer med utvalgte aktører som representerer hvert av fylkene. Personene som har blitt intervjuet representerer fylkeskommunen, NHO, investeringsselskap, bedriftsrådgivningsbransjen og industriklynge. Det ble utarbeidet en intervjuguide som ble brukt som et utgangspunkt til intervjuene. Intervjuguiden er presentert i vedlegg E.

7.1 Nord-Trøndelag

Virkemiddelaktører

Innovasjon Norge er den viktigste virkemiddelaktøren for næringsutvikling i fylket, og er en viktig finansieringskilde for landbrukssektoren, spesielt etter at BU-midlene ble kanalisert via Innovasjon Norge og ikke via fylkesmannen. Erfaringen er at Innovasjon Norge har vært flink til å tilpasse sine programmer til landbrukssektorens behov. Men de økonomiske rammene til landbrukssektoren er for små. Det er ikke tilstrekkelige midler til å dekke behovet for investering og utviklingsprosjekter. Landbruket har begrenset med tilgang på finansiering fra andre kilder. Bank har vært meget reservert med hensyn til å gi lån til landbrukssektoren i de senere år. Landbruket har tradisjonelt ikke hatt noen avkastning og har derfor heller ikke vært en interessant sektor for privatkapitalmarkedet. Det er nå en tendens til industrialisering av landbruket og det forventes at sektoren vil gi avkastning på sikt, og dermed bli interessant for andre finansiører. Flere aktører innen landbrukssektoren går sammen (samdrift), en form for organisering som gir stordriftsfordeler. SkatteFUNN-ordningen har så langt ikke vært tilpasset landbrukssektoren.

Landbrukssektoren har så langt ikke benyttet (evt. i liten grad) seg av Norges forskningsråds programmer. Sektoren preges av småskala, og det mangler per i dag en organisering av aktørene som er nødvendig for å kunne gå inn i en dialog med en stor aktør som Norges forskningsråd. Norges forskningsråd har i senere år blitt bedre til å gjøre regionale tilpasninger. Reiselivsbransjen i fylket domineres av en småskalastruktur bestående av mange aktører. Potensialet i denne bransjen til å utvikle seg er ikke tilstrekkelig utnyttet. Behovet for markedsfremmende tiltak på vegne av alle aktørene gis ikke tilstrekkelig oppmerksomhet fra virkemiddelaktørene.

Privatkapital

Det virker som om at bedrifter som er teknologiintensive har lettere tilgang på egenkapitalfinansiering enn bedrifter innen tradisjonelle næringer.

Flaskehalser i dagens finansieringssystem

Tilgang på privatkapital er meget begrenset i Nord Trøndelag. Det jobbes med å få på plass lokale egenkapitalfond. Egenkapitalfondenes lokalisering er viktig fordi geografiske nærhet er sentralt for å få kunnskap om en regions strukturer og rammebetingelser. Det er store variasjoner mellom ulike geografiske områder. Når det gjelder virkemiddelapparatet så fremstår det fortsatt som ganske fragmentert. Brukerne må forholde seg til ulike aktører, og dermed også flere beslutningstakere. For brukerne oppleves virkemiddelapparatet som byråkratisk. Videre så oppleves størrelsen på bevilgede midler som for små, summer som bevilges monner ofte ikke til å ”løfte” litt større prosjekt. Innovasjon Norge har begrenset størrelsen på tilskudd som gis.¹⁴ Det blir nå også stilt krav om at prosjekter som det søkes penger til skal bære preg av innovativ aktivitet. Det er også en veg å gå for å få til en fruktbar dialog mellom praktikerne ute i bedriftene og akademikerne i universitets- og høyskolesystemene, noe som er viktig for å lykkes med å få til prosjekter som retter seg mot forskningsrådet.

7.2 Nordland

Virkemiddelaktører

Innovasjon Norge er den viktigste virkemiddelaktøren i Nordland. Innovasjon Norge støtter opp om aktiviteter innen flere ulike næringer. Innovasjon Norge er den første aktøren man går til når man ønsker finansiering til et prosjekt. Det er lettere for et prosjekt som har fått positivt tilslag hos Innovasjon Norge å få støtte hos andre finansiører som bank. Etter at næringslivet i Nordland har blitt bedre kjent med SkatteFUNN ordningen benytter flere bedrifter seg av denne ordningen. Terskelen til Norges forskningsråd har begynt å bli mindre. Det har tidligere vært en svak kobling mellom næringslivet og forskningen i Nordland fylke. Som et ledd i å styrke denne koblingen har fylkeskommunen inngått en avtale med forskningsrådet. Forskningsrådets representant i Bodø jobber nå blant annet aktivt for å få til forskningsaktivitet relatert til programmer som setter fokus på olje, gass og energi.

Det er en stor utfordring å få til et tett samarbeid mellom næringsaktører lokalisert utenfor universitetsbyene og FoU miljø tilknyttet universitetene. Næringsstrukturen i Nordland består av mange små aktører og noen store. De store er gjerne eid av konsern som har FoU enheter lokalisert i andre deler av landet. Derfor mangler det tunge FoU miljø i de byene som ikke har universitetsmiljø. Det er en utfordring å få til et samarbeid mellom næringsaktører og FoU miljø noe som er en forutsetning for å utarbeide søknader som kan rettes mot forskningsrådet.

¹⁴ Dette er blant annet et resultat av EØS regler som sier at det er en maksimumsgrense for størrelsen på tilskudd som kan gis direkte til bedrifter.

Investeringer og utviklingsprosjekter som innebærer nyskaping får gjerne mer oppmerksomhet fra virkemiddelaktører enn investeringsbehov som er et resultat av omstillinger innen tradisjonell industri. Omstillinger er gjerne et resultat av endrede rammebetingelser som i noen sammenhenger genererer nyskaping og knoppskyting.

Fylkeskommunen har kommet mer på banen de siste årene. Den har blitt mer bevisst næringsstrukturen i fylket. Fylkeskommunen førte en god dialog med sentrale aktører i fylket og fordelingen av RDA midlene ble gjort på en god måte.

Privatkapital

Det er begrenset med privatkapital i fylket. Etableringen av de nye fondene i Bodø og Tromsø betraktes som positivt, og det forventes at disse vil være en kilde til egenkapital finansiering i Nordland. Det påpekes at lokalisering av fond er viktig, geografisk forankring er viktig, og det er behov for investeringselskap som er lokalisert i Nordland. Det er behov for fond med en viss størrelse. Rana Invest kan gå inn i mindre prosjekt, men har ikke kapasitet til å gå inn i større prosjekt.

Flaskehalsen i dagens finansieringssystem

Det er gjerne gründerne som har for lite tilgang på risikokapital som trengs for å etablere bedriften etter at forretningsideen er utviklet. Det er mulig en rekke gode forretningsideer og prosjekter ikke får utviklet seg på grunn av mangel på privatkapital som retter seg mot tidlig fase i en bedriftsetablering.

Styrken med dagens finansieringssystem

Det er lett å komme i kontakt med de ulike aktørene, miljøet er oversiktlig noe som gjør at det er lett å etablere en dialog.

7.3 Troms

Virkemiddelaktører

Innovasjon Norge er en viktig virkemiddelaktør, spesielt etter regionaliseringen av institusjonen; at beslutninger taes på et regionalt nivå. Organisasjonen bærer preg av at beslutninger og programmer er politisk styrt, at distriktpolitikk er et underliggende prinsipp. Organisasjonen er en god forvalter men mangler faglig og forskningsmessig kompetanse på en rekke områder. Norges forskningsråd har den faglige kompetansen, men beslutninger taes sentralt. Det gjør det mer byråkratisk og det krever mer ressurser til reisevirksomhet for å holde seg orientert om prioriteringer og beslutninger som taes. Det vil være en stor fordel om Norges forskningsråd i likhet med Innovasjon Norge regionaliserer sin virksomhet, at ressurser og beslutninger i kombinasjon med fagkompetanse

desentraliseres til det regionale nivå. En regionalisering av forskningsmessige beslutninger er viktig fordi geografisk nærhet og kunnskap om problemstillinger i en region er viktig. En regionalisering av beslutningstaking og ressurser er spesielt viktig med hensyn til det økte fokus og aktiviteter som knytter seg til nordområdene. Geografisk nærhet er viktig. Dialogen mellom sentrale aktører vil bli lettere hvis beslutninger og ressurser er lokalisert på et regionalt nivå. Videre så er det en utfordring å få til en god dialog mellom næringsaktører og høyskole og universitetet som er en forutsetning for å kunne nyttiggjøre seg Norges forskningsråds finansieringsordninger.

Fylkeskommunen samarbeider med en rekke aktører innen fylket med å utvikle Regional utviklingsplan. Men fylkene i den nordligste landsdelen bør bli bedre til å samarbeide på tvers av fylkesgrensene. Politikere bør vektlegge utviklingen av logistikk og infrastruktur, fordi det er avgjørende for hvor finansierer velger å investere. Likeså er det viktig med bransjeoverskridende samarbeid. Turisme er en sektor som trenger å samle sine ressurser på tvers av fylkesgrensene. Det er et behov for å avansere kvaliteten på de produktene og tjenestene som denne næringen leverer for å tiltrekke seg turister. Petroleumsindustrien bør også styrke samarbeidet på tvers av fylkesgrensene, slik at den kan styrke sin posisjonering mot aktuelle oppdrag i nordområdene.

Politiske aktører ikke like oppmerksomme på nye næringer som de er på etablerte og tradisjonelle næringer. De mangler ofte kunnskap om hvilke potensial som ligger i nye næringer med hensyn til å utvikle nye arbeidsplasser og verdiskaping. Det er eksempler på at veletablerte bedrifter får overført store summer for å redde arbeidsplasser, mens etableringer innen nye næringer som har et vekstpotensial ikke får en liknende oppmerksomhet.¹⁵ Det mangler også en bevisst innovasjonspolitik, og kunnskap om hvilke forutsetninger som må være tilstede for at forskningsbaserte resultater skal kunne realiseres.

MABIT og NT programmene betraktes som viktige fordi disse programmene er tilpasset regionens behov samt at beslutninger taes på regionalt nivå. Det er lite byråkrati knyttet til disse ordningene. Forsknings- og innovasjonsfondet i Troms fylke – FIFT¹⁶ – er også en viktig finansieringskilde utviklingsprosjekter i næringslivet. SkatteFUNN ordningen er vellykket, bedrifter i Troms har lært seg å bruke den. Videre så er Innovasjon Norges ordninger med investeringsstøtte i tidlig fase og etablererstipend viktige. Programmene i Innovasjon Norge er relativt tradisjonelle, og de bør endre seg i takt med nye behov.

¹⁵ Det er ca 25000 nyetablering årlig i Norge, men bare 4-5 % av disse har et potensial som vekstbedrifter.

¹⁶ FIFT ordningen ble etablert som et resultat av RDA midlene.

Det mangler en verifiseringsordning som har tilstrekkelig med midler, som kan bidra med 75 % finansiering i form av tilskudd til verifisering av patenter og teknologi. FORNY programmet har midler til å finansiere verifisering men disse midlene har blitt redusert over tid fordi de har blitt fordelt på flere aktører. Det trengs programmer som setter fokus på kompetanseutvikling, deriblant kulturforståelse og design (innpakning av produkter). Nivået på markedskompetanse er relativt lav blant næringsaktører, og kompetanseheving på dette feltet er viktig. Det er også et stort behov for å utvikle kompetanse innen petroleums rettet næring. Utdanningsinstitusjoner bør innrette sine undervisningstilbud til de kompetansebehovene som er i næringslivet.

Privatkapital

Det har generelt sett vært et problem å få nok tilgang på såkornfond. Dette bedrer seg ved etableringen av to nye såkornfond, et som har forretningsadresse i Bodø (KapNord) og et såkornfond som det nå jobbes med å reise kapital til med forretningsadresse Tromsø. Sparebank 1 Nord-Norge Invest som er nylig etablert med en kapitalbase på 180 mill kroner bidrar til at den totale investeringsrammen i Nord-Norge styrkes. Men det mangler industrielle investorer som kan ta de store finansielle løftene som gjerne kreves for å videreføre et prosjekt fra tidligfaseinvestering til neste fase, oppstart- og tidlig ekspansjonsfasen. De fondene som er i regionen i dag har ikke tilstrekkelig kapitalbase til å investere i store prosjekt. Det er et spørsmål om eierskapet til bedrifter som krever store egenkapitalinnskudd. Venturekapitalfondene som kan gå inn med store egenkapitalinnskudd er lokalisert i den sørlige delen av landet (totalt på ca 25 mrd). Et annet alternativ er børsnotering.

Oppdrettsnæringen har hatt det lettere med å tiltrekke seg finansiering enn nyetableringer og nye høyteknologiske bedrifter. Aktører og prosjekter innen KIFT-sektoren får ikke den oppmerksomheten fra finansieringsordninger som de burde. Dette er en sektor hvor humankapitalen er spesielt viktig. Det er en generell vegring for å gå inn i nye næringer, noe som kan forklares med at det innebærer en høyere risiko samt at potensielle investorer mangler kompetanse på bransjer innen nye næringer.

Flaskehalsen i dagens finansieringssystem

Finansieringen er god for de bedriftene som har lav risiko. Bankvirksomhet vegrer seg for å gå inn i prosjekter med risiko. Det er eksempler på gode prosjekter som har problemer med å få gjennomslag hos finansører. Ulempen med sentralisering av bankvirksomhet er at beslutninger skjer sentralt, og beslutningstakere mangler ofte kunnskapen om lokale forhold samt kunnskap om hvem entreprenørene er. Det mangler en kobling mellom idé og kapital, noe som kan forklares med mangel på gode forvaltningsmiljø som kan gjøre kvalifiserte

vurderinger av potensielle investeringsprosjekter. Det trengs en oppgradering av kompetansen til personer som sitter i ulike styrever, deriblant utskiftinger for å få inn nye perspektiver og ny kompetanse.

Det mangler investorer som kan gjøre større investeringer i en bedrifts senere utviklingsfase. Det er et behov for en regionalisering av forskningsmidlene, og det er behov for verifiseringsmidler som innebærer 75 % tilskudd og en enkel saksbehandling. Det mangler også ordninger/finansieringer som retter seg mot oppdrett av nye arter (hvitfisk). Det trengs tilgang på kapital og langsiktighet for å lykkes med denne utviklingen. Det er et problem å etablere spesialiserte fond i nord, det er for få aktører innen hver bransje.

Styrken med dagens finansieringssystem

Etableringen av såkornfondene i Bodø og Tromsø er en styrke. Innovasjon Norges rolle slik det er organisert i dag – regionalisering av beslutninger - er en styrke. Programmene MABIT, NT og FIFT er tilpasset de behovene som brukerne har. Etableringen av SFIene i Nord-Norge er viktig fordi de trekker til seg nasjonale FoU-midler, og disse miljøene vil over tid få oppmerksomhet fra potensielle industrielle partnere.

7.4 Finnmark

Virkemiddelaktører

Barentssekretariatet i Kirkenes betraktes som å ha en viktig rolle med hensyn til å bidra til næringsutvikling i Finnmark samt bidra til næringsetablering i Nordvest Russland. Sekretariatet har over tid opparbeidet seg høy kompetanse på Nordvest Russland. Sekretariatet får overført mellom 22 og 28 mill kroner årlig fra Utenriksdepartementet og Kommunal- og regionaldepartementet, og disse bevilges som tilskudd til støtteverdige prosjekter deriblant næringsrettede tiltak. Søknader om midler til prosjekter bør skje i samarbeid med andre finansierer/programmer som Interregmidler. En annen viktig aktør er NOPEF (Nordisk prosjektsportfond) som er en av fire nordiske finansieringsinstitusjoner med hovedkontor i Helsinki. Fondets formål er å støtte små og mellomstore bedrifter i Norden som ønsker å satse på virksomhet i land utenfor EU og EØS området.

Innovasjon Finnmark gir i økende grad oppmerksomhet til Nordvest Russland, men har fortsatt begrenset kompetanse på russiske forhold. Det forventes at regionkontoret i Finnmark vil spille en større rolle med hensyn til å støtte opp om tiltak rettet mot Nordvest Russland. Norges forskningsråd mangler tilstedeværelse i regionen, rådet har ikke vært aktiv med hensyn til å informere om hva de har å tilby regionen.

Det er et potensial for at det kan bli et fruktbart samarbeid mellom Innovasjon Finnmark i Vadsø, Barentssekretariatet i Kirkenes og Innovasjon Norges representant for forvaltningen av fondene som retter seg mot Nordvest Russland. En slik stilling er utlyst og det forventes besatt i løpet av 2007. Personen som ansettes vil være fondets representant i regionen. Et slikt samarbeid vil kunne bidra til å utvikle kompetanse på et regionalt nivå.

Det har i den siste tiden vært et godt tilfang på gode prosjekter angående bedriftsetableringer i Nordvest Russland. Innovasjon Norge kan tilby tilskudd og egenkapital ved hjelp av de fondene de forvalter, men denne finansieringskilden er ikke tilstrekkelig til å imøtekomme det tilfanget av prosjekter som nå kommer. Fokuset er nå i økende grad mot underleverandører av olje og gass industrien, og disse underleverandørene kan omfavne et vidt spekter av bransjer fra catering til leveranse og vedlikehold av teknologiske installasjoner.

De bedriftene som har vært i kontakt med NT-programmet har god erfaring med programmet. NT-programmet har vist stor interesse for de prosjektene som har søkt om støtte, og har vist fleksibilitet med hensyn til å tilpasse prosjektene slik at de bidrar med støtte der kravene kan oppfylles.

Virkemidlene som eksisterer per i dag bør innrettes på en ny måte slik at de tilpasser seg de behovene som er i regionen i dag. Innovasjon Norge mangler i dag program og verktøy som er tilpasset næringsrettet virksomhet som retter seg mot Nordvest Russland. Det kreves spesielle tiltak for å styrke bedrifter som har et potensial til å være underleverandører til olje- og gassindustrien, spesielt for de som ønsker å operere på den russiske siden. Det bør blant annet etableres kompetanseprogrammer som bidrar til å utvikle kompetanse på russisk markedsforhold. En aktuell tilnærming er å etablere hospiteringsprogram som innebærer at ledere får hospitere hos en bedrift i Russland slik at hun/han kan lære seg om russisk lederskap, russiske markedsforhold og om russisk kultur generelt.

En problemstilling som ikke gis tilstrekkelig oppmerksomhet er at næringsstrukturen i Finnmark består primært av små aktører, noe som innebærer at de mangler både menneskelige og økonomiske ressurser til å påta seg krevende næringsrelaterte aktiviteter.

Fylkeskommunen spiller en viktig rolle både som en finansiell aktør og som en politisk aktør i regionen. Blant annet har fylkeskommunen inngått bilaterale avtaler med politiske aktører som i Murmansk og i Arkhangelsk. Det avholdes regelmessige møter mellom aktørene for å diskutere relevante problemstillinger.

Privatkapital

Fondene som i dag er lokalisert sentralt i Innovasjon Norge bør få sin plassering i Kirkenes. Etablering av en stilling i Kirkenes kan være et steg i den retningen. Det er viktig at de som forvalter fondene er så nær som mulig det markedet de skal investere i. Per i dag har de nordnorske fondene liten betydning for næringslivet i Finnmark. Det er behov for et lokalt fond som har Øst Finnmark som sitt geografiske nedslagsfelt. Private aktører bør reise et slikt fond og det bør forvaltes av profesjonelle aktører.

Flaskehals i dagens finansieringssystem

Virkemiddelordningene som finnes per i dag har gått ut på dato. Det er behov for å innrette ordningene slik at de er tilpasset dagens behov. Interreg ordningen er dårlig tilpasset behovene i Finnmark.

Styrker i dagens finansieringssystem

Barentssekretariatet og NOPEF er i dag viktige aktører. Innovasjon Finnmark kan bli en viktig aktør hvis de tilpasser sine programmer og ordninger.

8 "NORDOMRÅDEFOND"; TRENGER VI ET NYTT FOND, EVENTUELT UTVIDE FINANSIERINGSKAPASITETEN TIL ETABLERTE FOND?

Følgende kapitler presenterer noen problemstillinger som kan danne et utgangspunkt til å drøfte hvorvidt det er behov for å etablere ytterligere fond, eventuelt utvide dagens finansieringsordninger. Som kartleggingen viser så følger det ikke bare penger med finansieringsordninger, men også kompetanse både i form av rådgivning, oppfølging og kunnskapsutvikling. Styrker ved dagens system samt utfordringer er presentert for hver av de fire fylkene.

8.1 Nord-Trøndelag

Kartleggingen viser at det per i dag ikke er noen operative fond med lokalisering i Nord-Trøndelag. Det er i ferd med å bli etablert et regionalt fond med lokalisering i Namsos med en kapitalbase på 250 mill kroner, og med geografisk nedslagsfelt Midt-Norge, inklusive Nord-Trøndelag. Fondet skal øke tilgangen på kapital i distriktene til små vekstbedrifter og mellomstore bedrifter i en tidlig fase. Nord-Trøndelag mangler egenkapitalfond som har et lokalt fokus. Landbrukssektoren er viktig i Nord-Trøndelag, og finansieringskilden er primært Innovasjon Norge som bevilger midlene som kommer fra Landbruks- og utviklingsfondet. Innovasjon Norge har vært flink til å tilpasse programmene til landbrukssektorens behov. Men finansieringen fra Innovasjon Norge er ikke tilstrekkelig til å "løfte" større prosjekt. Avkastningen fra landbrukssektoren har vært dårlig, men det forventes at den vil endre seg til det positive over tid blant annet fordi størrelsen på brukene øker, gjennom sammenslåing og samdrift. Skatte-FUNN ordningen bør tilpasses landbrukssektoren.

Aktørene innen landbrukssektoren har så langt ikke etablert en fruktbar dialog med Norges forskningsråd, noe som er en forutsetning for å kunne utarbeide prosjektsøknader rettet mot forskningsrådet. Virkemiddelaktører og ulike ordninger oppleves som fragmentert og lite samkjørt av de som er brukere.

8.2 Nordland

Kartleggingen viser at seks egenkapitalfond/investeringselskap har forretningsadresse i Nordland, og er som følger: Helgeland Vekst AS, Rana Invest AS, Narvik Kapital AS og Salten Invest, KapNord og SINAS. I tillegg kommer Kunnskapsfondet Nordland som skiller seg fra de andre da det tilbyr tilskudd og operer dermed ikke med avkastningskrav. Størrelsen på egenkapitalbasen til de fondene som har et begrenset geografisk fokus innen fylket varierer fra 18,5 mill kroner (Salten Invest) til 132 mill kroner (Rana Invest).

To av fondene har Nord-Norge som sitt geografiske nedslagsfelt; KapNord har en kapitalbase på 250 mill kroner, og SINAS har en kapitalbase på 27 mill kroner. Det sistnevnte er lukket. Innovasjon Norge er en viktig finansiør. Hvis en bedrift har fått tilslag på en søknad hos Innovasjon Norge er det lettere å finansiere hos bank. Bedrifter i Nordland gjør bruk av SkatteFUNN ordningen, og ordningen betraktes som vellykket.

Koblingen mellom næringslivet i Nordland og Norges forskningsråd har så langt vært svak. Men dette er i ferd med å endre seg. Fylkeskommunen har inngått en avtale med Norges forskningsråd, og forskningsrådets representant for Nordland jobber aktivt for å styrke denne koblingen. Det er en utfordring å få til et samarbeid mellom næringsaktører lokalisert utenfor universitetsbyene og FoU miljø tilknyttet universitetene, noe som er en forutsetning for å kunne utarbeide søknader som retter seg mot Norges forskningsråd.

Det er begrenset med privatkapital i fylket. Etableringen av nye fond i Bodø og Tromsø betraktes som positivt, men lokalisering av fond er viktig. Geografisk nærhet er viktig for å utvikle god kunnskap om næringsstrukturen. Det er behov for fond med en viss størrelse. Fondene lokalisert i Nordland er for små til å kunne bidra med investeringer i større prosjekt.

8.3 Troms

Fem egenkapitalfond har forretningsadresse i Troms, fire er operative og et forventes å være operativt i 2007. Tre av de fem fondene har Nord-Norge som sitt geografiske nedslagsfelt, mens to av dem har et mer begrenset geografisk fokus. Målselv Invest AS har en egenkapitalbase på 1 mill kroner og fokuserer primært på Midt-Troms, mens Hålogaland Kapital AS som fokuserer på sør Troms og nordre del av Nordland har en egenkapitalbase på 17,5 mill kroner. Størrelsen på de nordnorske fondene varierer fra 27,3 mill kroner (SINAS) til 250 mill kroner (KapNord). Det nye såkornfondet vil få en egenkapitalstørrelse lik KapNord. Tilgang på såkorn bedres betraktelig med opprettelsen av fondene i Bodø og Tromsø. Etableringen av Sparebank 1 Nord-Norge Invest bidrar til at den totale kapitalbasen i Nord-Norge styrkes ytterligere. Men det mangler aktører som kan ta større finansielle løft.

Innovasjon Norge er en viktig virkemiddelaktør fordi beslutninger taes på et regionalt nivå. Men organisasjonen mangler faglig og forskningsmessig kompetanse på en rekke områder. Norges forskningsråd har den faglige kompetansen, men beslutninger taes sentralt. Det vil styrke virkemiddelordningen hvis Norges forskningsråd i likhet med Innovasjon Norge regionaliserer sin virksomhet. Regionalisering av forskningsmessige beslutninger

er viktig fordi geografisk nærhet og kunnskap om regionen er viktig for å kunne ta gode beslutninger.

8.4 Finnmark og Nordvest Russland

Finnmark har fire egenkapitalfond/investeringselskap som fokuserer på investeringsobjekter med forretningsadresse i Finnmark. Alle fondene har et begrenset geografisk nedslagsfelt innen Finnmark fylke. Origo Kapital AS fokuserer primært på Vest Finnmark, IFI fokuserer på indre Finnmark (Tana, Nesseby, Karasjok og Porsanger), Hammerfest Næringsinvest AS fokuserer på regionen nær Hammerfest (vurderer å inkludere Barentsregionen), og Pro Barents AS fokuserer på Barentsregionen. Egenkapitalbasen varierer mellom 20 mill kroner (IFI) og 82,5 mill kroner (Origo Kapital).

Det påpekes at det bør reises et egenkapitalfond av private aktører som har Øst Finnmark som sitt geografiske nedslagsfelt. Geografisk nærhet er viktig med hensyn til å utvikle kunnskap om næringsstrukturen. Fondene som per i dag har Nord-Norge som sitt geografiske nedslagsfelt har liten betydning for Finnmark. Innovasjon Norge forvalter fond sentralt som retter seg mot norske næringsetableringer i Nordvest Russland. Etableringen av en stilling i Kirkenes skal fungere som et medlem av forvaltningsteamet ved Innovasjon sentralt. Å være geografisk nær det markedet som det skal investeres i er viktig, og etablering av denne funksjonen i Kirkenes er et skritt i riktig retning med hensyn til å utvikle kompetanse om det russiske marked. Tilfanget av gode prosjekter er økende, men dagens finansieringskilder er ikke tilstrekkelige til å imøtekomme den økte etterspørselen.

Barentssekretariatet i Kirkenes er en viktig aktør for næringsutvikling i regionen. Det samme er NOPEF (Nordisk prosjektexportfond), som gir støtte til små og mellomstore bedrifter i Norden som ønsker å satse på virksomhet i land utenfor EU og EØS området. Innovasjon Finnmark har ikke tilpasset sine ordninger til de behov som har kommet som et resultat av økt aktivitet mot Nordvest Russland. Innovasjon Finnmark har begrenset kompetanse på russiske forhold. Innovasjon Finnmark kan styrke sin rolle i regionen hvis ordninger tilpasses behovene. Det er behov for å utvikle kompetansen om russiske markedsforhold. Etablering av hospiteringsordninger, som innebærer at norske næringsutøvere får et opphold i russiske bedrifter, er en type ordning som bør drøftes.

Bedrifter som har vært i kontakt med NT-programmet har god erfaring med programmet. Det har en god evne til å tilpasse seg behovene hos søker. Norges forskningsråd er ikke tilstede i regionen. Forskningsrådet har ikke vært aktiv med hensyn til å informere om hva de har å tilby regionen.

9 AVSLUTTENDE KOMMENTARER

Kartleggingen indikerer en rekke forhold som kan drøftes med tanke på å videreutvikle/styrke den finansieringsordningen som er i de fire nordligste fylkene. Tre forhold peker seg ut: Omfanget av egenkapitalfond/investeringselskap og lokalisering; virkemiddelaktørers rolle på regionalt nivå; og Finnmark og Nordvest Russland.

9.1 Omfanget av egenkapitalfond/investeringselskap og lokalisering

Lokale egenkapitalfond er viktig. Geografisk nærhet er viktig for å utvikle kunnskap om næringslivets behov. Slike fond kan fungere som viktige rådgivere i sin region slik at næringsaktører blir mer bevisst på hva som kreves for å oppnå avkastning som kommersielle investorer krever, samt spille en sentral rolle med å tiltrekke kapital fra andre aktuelle investeringsselskap. Egenkapitalfondets forvaltningsselskap vil inngå i et større nettverk med andre forvaltningsmiljø, og vil på den måten utvikle en kompetanse som kan komme næringslivet til egenkapitalfondets region til gode. Med fondenes investeringer følger også rådgivning, tilgang på nettverk, oppfølging og oppfølingsinvesteringer hvis prosjektet imøtekommer forventninger om fremdrift. Investeringselskapene søker eierandeler som sikrer styreposisjon i selskapene det investeres i. Kartleggingen peker på at Nord-Trøndelag og Finnmark bør få styrket investeringsrammen på egenkapitalsiden gjennom å etablere lokale fond.

De største fondene som er operative i dag er på ca 250 mill kroner. Det er i ferd med å etableres nye fond, et i Midt-Norge med en kapitalbase på 250 mill kroner. Et er nylig blitt operativt med lokalisering i Bodø, det også med en kapitalbase på 250 mill kroner, og et forventes å være operativt i 2007 med en kapitalbase på 250 mill kroner med lokalisering i Tromsø. Sparebank 1 Nord-Norge Invest med en kapitalbase på 180 mill kroner bidrar ytterligere til at investeringsrammen har blitt betydelig bedre. De andre fondene bærer preg av å være relativt små (se tabell 11), og det begrenser størrelsen på eierandelen som et egenkapitalfond kan gå inn med i et investeringsprosjekt. Det påpekes at det mangler investorer som kan gå inn i større investeringsprosjekt. Egenkapitalfondene lokalisert i de fire nordligste fylkene kan betegnes som generalister; ingen er spesialister på bestemte bransjer.

Argentum fondsinvestering som eies av Nærings- og handelsdepartementet ble etablert i 2001 med det formål å investere i fond. Et av regjeringens formål med å etablere Argentum fondsinvestering er at det skal tilføre venturekapital til bransjer og prosjekter med høyt verdiskapingspotensial, bidra til å styrke aktivt eierskap i Norge, bidra til å utvikle kompetente forvaltningsmiljøer i Norge, samt

trekke utenlandsk kapital til norsk næringsliv. Et av kriteriene for å investere i et fond er at kapitalbasen på fondet må være på minimum 300 mill kroner. Fondet investerer ikke i såkorn fond. Avkastningskravet er på 14 %. Det stilles blant annet krav om at fondet det investeres i må ha et visst omfang av tilgang på investeringsmuligheter. Per i dag har ingen fond med forretningsadresse i de fire nordligste fylkene en kapitalbase på 300 mill kroner. Argentum fondsinvesteringer har per i dag ikke eierandel i noen av egenkapitalfondene som er lokalisert i de fire nordligste fylkene, foruten Viking Venture AS. Hvis det er slik at Nærings- og handelsdepartementet har som mål at Argentum fondsinvestering skal bidra med kapital til egenkapitalfond lokalisert i hele landet, samt bidra til å utvikle forvaltningsmiljø, også i hele landet, bør innretningen på fondet revurderes.

9.2 Virkemiddelaktørers rolle på regionalt nivå

Innovasjon Norge betraktes som den viktigste virkemiddelaktøren i Nord-Trøndelag, Nordland og Troms. Dette fordi beslutninger taes på et regionalt nivå. Det påpekes at Innovasjon Finnmark bør tilpasse sine ordninger til de behovene som har vokst frem på grunn av økt aktivitet mot Nordvest Russland. Norges forskningsråd har en jobb å gjøre når det gjelder å komme i dialog med næringsaktører lokalisert utenfor universitetsbyene. Norges forskningsråd mangler tilstedeværelse i Finnmark fylke. Innovasjon Norge er en god forvalter men mangler gjerne nødvendig fag- og forskningskompetanse. Norges forskningsråd har fagkompetanse, men beslutninger taes sentralt noe som vanskeliggjør dialogen. En regionalisering av Norges forskningsråd vil bidra til en forenklet dialog mellom ulike aktører, og vil også bidra til at forskningsrådet får utviklet sin kompetanse om regionale problemstillinger. En regionalisering vil bidra til at programmer og ordninger tilpasses regionens behov.

Det er en utfordring å få til samarbeid mellom næringsaktører lokalisert utenfor byene hvor universitet og tilknyttede FoU miljø er lokalisert. Samarbeid mellom næringsaktører og FoU miljø er en forutsetning for å kunne utarbeide søknader som retter seg mot Norges forskningsråd. Det er fortsatt en veg å gå for å få etablert en god dialog mellom praktikerne ute i bedriftene og akademikerne ved høyskoler og universitet. Nyskaping og teknologiintensive næringer får stor oppmerksomhet, og gis prioritet i en rekke programmer. Men det mangler ofte kompetanse om nye næringer blant viktige beslutningstakere.

9.3 Finnmark og Nordvest Russland

Det er en rekke problemstillinger som bør drøftes med hensyn til hvordan virkemiddel- og finansieringsordninger er organisert i Finnmark. Fordi

investeringsaktivitetene mot Nordvest Russland er økende på grunn av økt aktivitet innen petroleum og gass bør dagens innretning av virkemiddelordninger, kompetansemiljø og finansieringskilder drøftes: Er de miljøene som jobber med næringsrettet virksomhet mot Nordvest Russland organisert på en slik måte at både finansieringsordninger og kompetanse utnyttes på en best mulig måte? Og hvilke grep bør gjøres for å styrke kapitaltilgangen til næringsrettet virksomhet samt utvikle kompetanse om det russiske markedet?

Det er etablert kompetanse på Nordvest Russland hos ulike aktører. En av aktørene er Barentssekretariatet i Kirkenes som har opparbeidet kompetanse på russiske forhold, og Barentsregionen siden det ble opprettet i 1993. SIVA har fått en sentral rolle i forbindelse med utviklingen av bedriftsmiljø rettet mot olje- og gassaktivitetene i nordområdene. SIVA styrker sine aktiviteter i Nordvest Russland med det formål å fremme norsk næringsutvikling i regionen. SIVA er i gang med byggingen av en næringspark i Murmansk hvor det skal etableres et norskrussisk innovasjonssenter for olje og gass. Et innovasjonssenter i Arkhangelsk er under planlegging. Formålet med disse etableringene er å tilrettelegg for bedrifters muligheter til å delta som underleverandør på russisk side. Kompetansen som SIVA har utviklet gjennom sin tilstedeværelse i Nordvest Russland bør nyttiggjøres.

Investeringsfond for Nordvest Russland, investeringsfond for Russland og SUS-landene, og tilskuddsfond, er tre fond som ble opprettet i 1996/97 med det formål å bidra med å øke norsk investeringsaktivitet i Russland. Fondene forvaltes av Innovasjon Norge sentralt. Det har så langt vært gjort få investeringer. Det har vært en utfordring å finne de gode prosjektene, blant annet påpekes det at investeringsklimaet i Russland er vanskelig. Investeringsfondet og tilskuddsfondet for Nordvest Russland prioriterer i økende grad bedrifter i underleverandørsindustrien til olje og gass. Det stilles krav om at de bedriftene som det investeres i har kompetanse på Russland. En stilling tilknyttet disse fondene skal etableres i Kirkenes. Geografisk nærhet til det markedet som det skal investeres i betraktes å være av kritisk betydning. Etablering av en slik stilling kan betraktes som et riktig grep med hensyn til å bygge opp kompetanse om investeringsmuligheter og markedsforhold i Nordvest Russland. Utvidelse av investeringsfondet for Nordvest Russland bør drøftes.

Å inngå tett samarbeid med andre forvaltningsmiljø som har høy kompetanse og lang erfaring i det russiske markedet bør vurderes. NORUM er et privat forvaltningsselskap som har hatt ansvar for å forvalte *the North West and West Russia Regional Venture Fund I and II* på vegne av European Bank for Reconstruction and Development, med en størrelse på 88 mill USD. Forvaltningsselskapet har operert i det russiske markedet siden 1995, og har

investert i 25 prosjekter. Et team på 8-9 personer som har ansvar for markedsanalyser og rådgivning er lokalisert i St. Petersburg, og har derfor opparbeidet seg en førstehåndskunnskap om det russiske næringsliv og om russiske markedsforhold.

10 REFERANSER

<http://www.fiskerifond.no/>

Tilleggsproposisjon 2006 – Budsjettet fra A-Å,

AID – St.prp. nr. 69 (2004-2005) Om jordbruksoppkjøret 2005 – endringer i statsbudsjettet for 2005 m.m. Vedlegg 1 Jordbruksforhandlingene 2005 Sluttprotokoll fra forhandlingsmøte 13. mai

Kapitalmarkedet for nyetablerte foretak. En studie av etterspørsels- og tilbudssiden. Rapport avlevert 1. november 2002. Nærings- og handelsdepartementet

ECON Analyse: Private Equity i Norge. Notat 2004-059

LMD – Vedtekter for Landbrukets utviklingsfond

UD – Norge – Russland: Økonomisk og regional utvikling i nord, oktober 2002

Inst.S.nr.80 (2005-2006) Innstilling fra næringskomiteen om forslag fra stortingsrepresentantene Jan-Henrik Fredriksen og Øyvind Korsberg om at Investeringsfondet for Nordvest-Russland flyttes og legges til Kirkenes.

Årsrapport 2005: SIVA – Selskapet for industrivekst SF

Nyhetsbrev fra Bergen næringsråd, Finansbyen Bergen, nr. 1, februar 2005, 5 årgang

Powerpointpresentasjon Tromsø 17.02.05, ved Odd-Helge Skog: "Investering i marin sektor

Pressemeldinger:

Utenriksdepartementet: Dato 15.04.05: Stortingsmeldingen om muligheter og utfordringer i nord. Styrket nærings samarbeid med Russland i Nord.

Nærings- og handelsdepartementet: Dato 14.02.06: Styrker samspill og innovasjon gjennom SIVA

Nærings- og handelsdepartementet: Dato 18.06.04: SIVA videreføres som innovasjonsselskap

Stortingsmeldinger:

Nærings- og handelsdepartementet: St.meld. nr 46 (2003-2004) SIVAs framtidige virksomhet

Kommunal- og regionaldepartementet: St.meld. nr 25 (2004-2006) Om regionalpolitikken

Annet:

Kommunal- og regionaldepartementet: Regional og distriktspolitikken. Kap.551, post 60 Tilskot til fylkeskommunar for regional utvikling.

Makt- og demokratiutredningens rapportserie, ISSN 1501-3065. Rapport 76, august 2003, ISBN 82-92028-84-6 Globalisering, regionalisering og distriktspolitikk, av Tom Johnstad, Jan Erling Klausen og Jan Mønnesland.

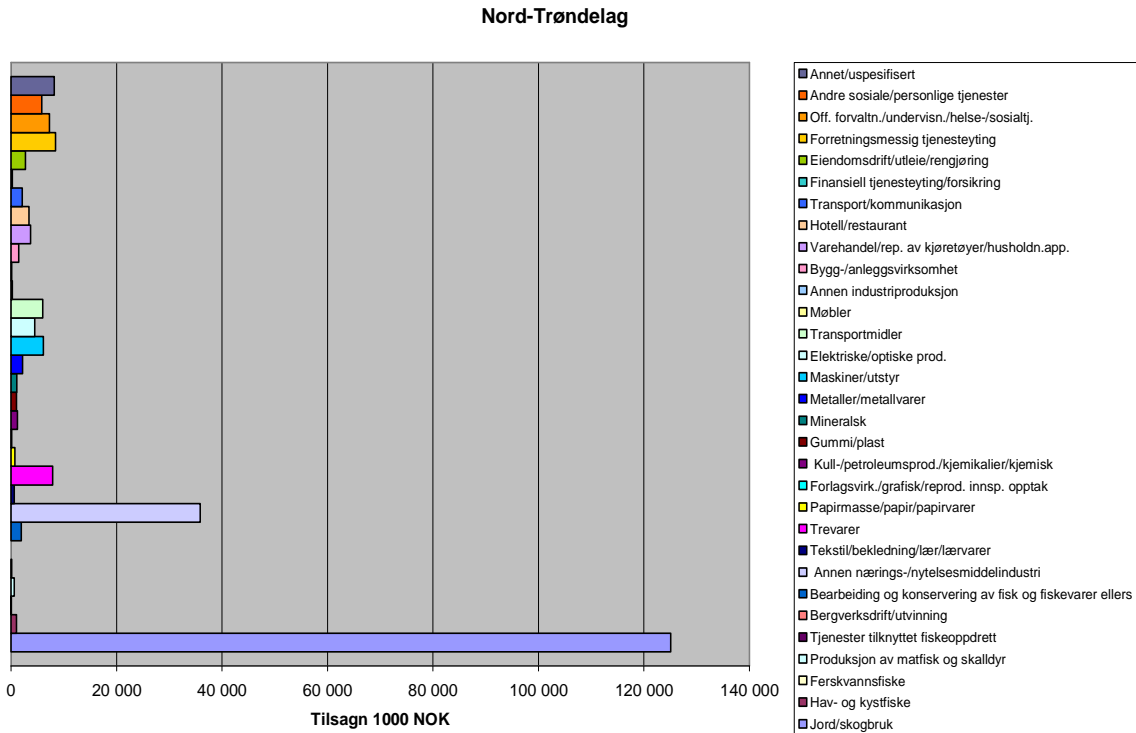
Kommunal- og regionaldepartementet: Regional og distriktspolitikken. Kap. 551, post 60 Tilskot til fylkeskommunar for regional utvikling.

Utkast til retningslinjer for kap. 551, post 60 ”Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling” vedlegg II

11 VEDLEGG

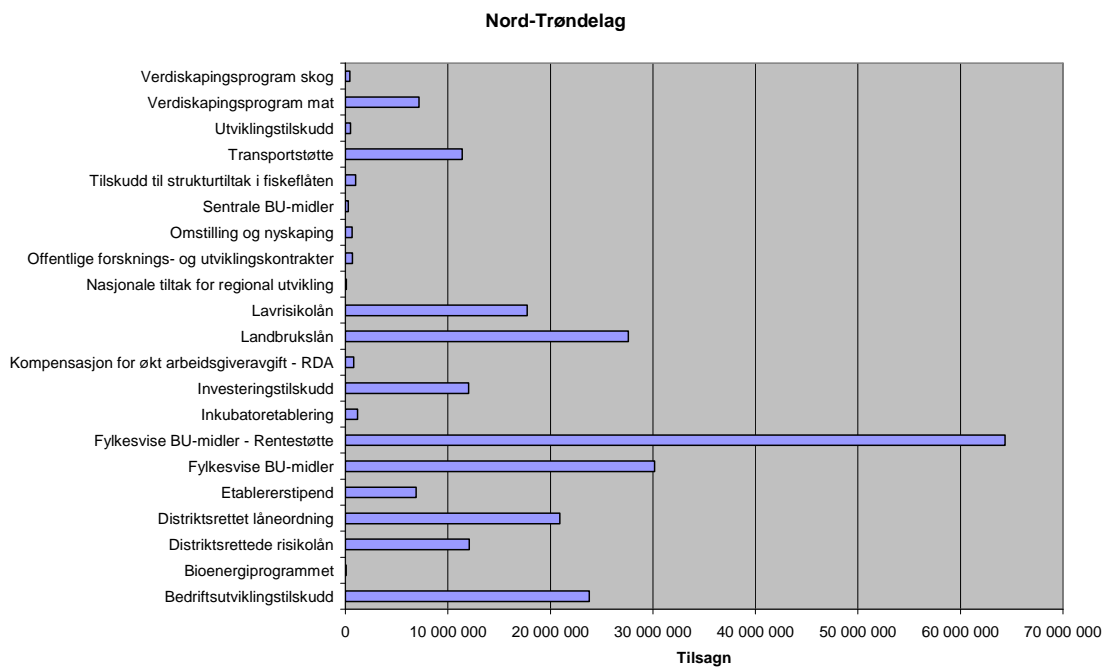
Vedlegg A:

Figur 1.

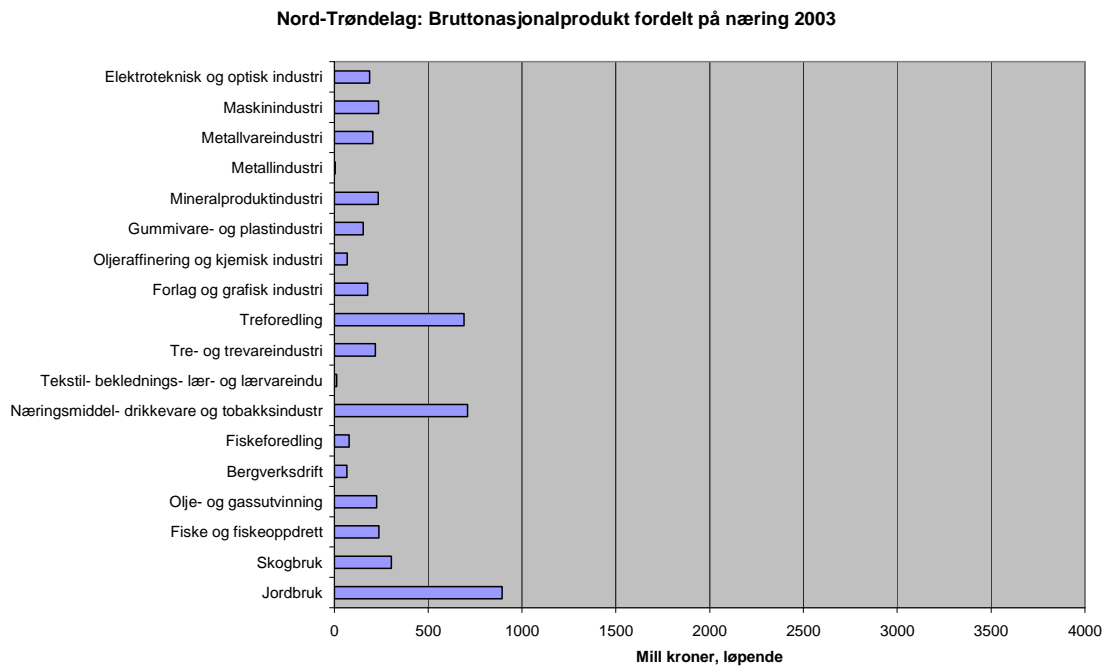
Kilde: Innovasjon Norge

Figur 2.

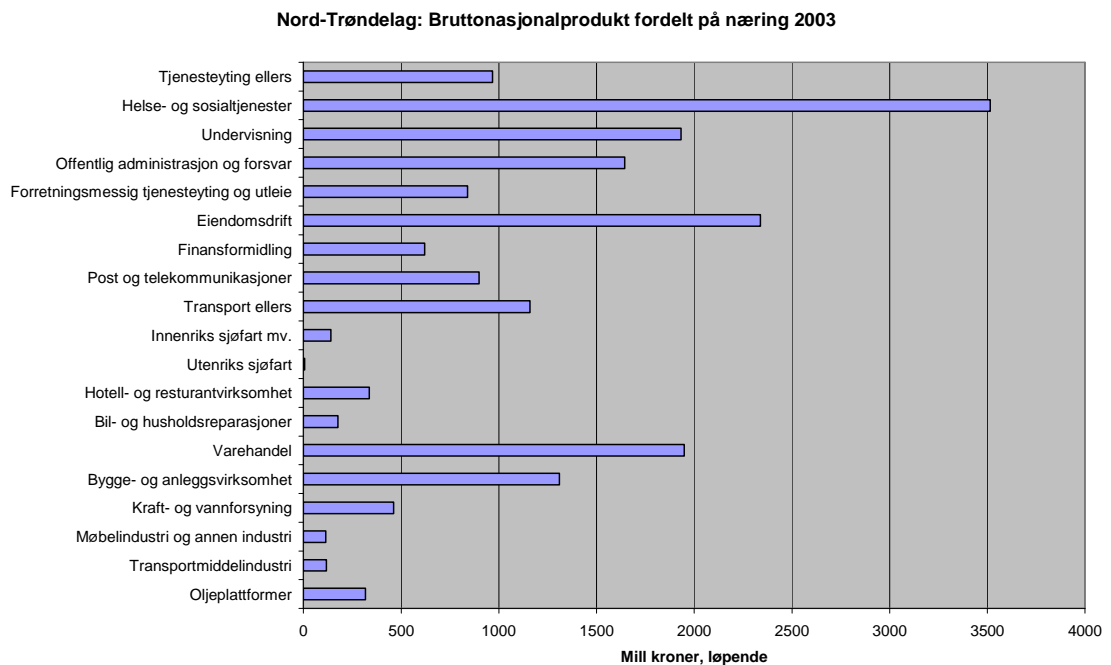
Kilde: Innovasjon Norge

Figur 3a.

Kilde: Statistisk sentralbyrå

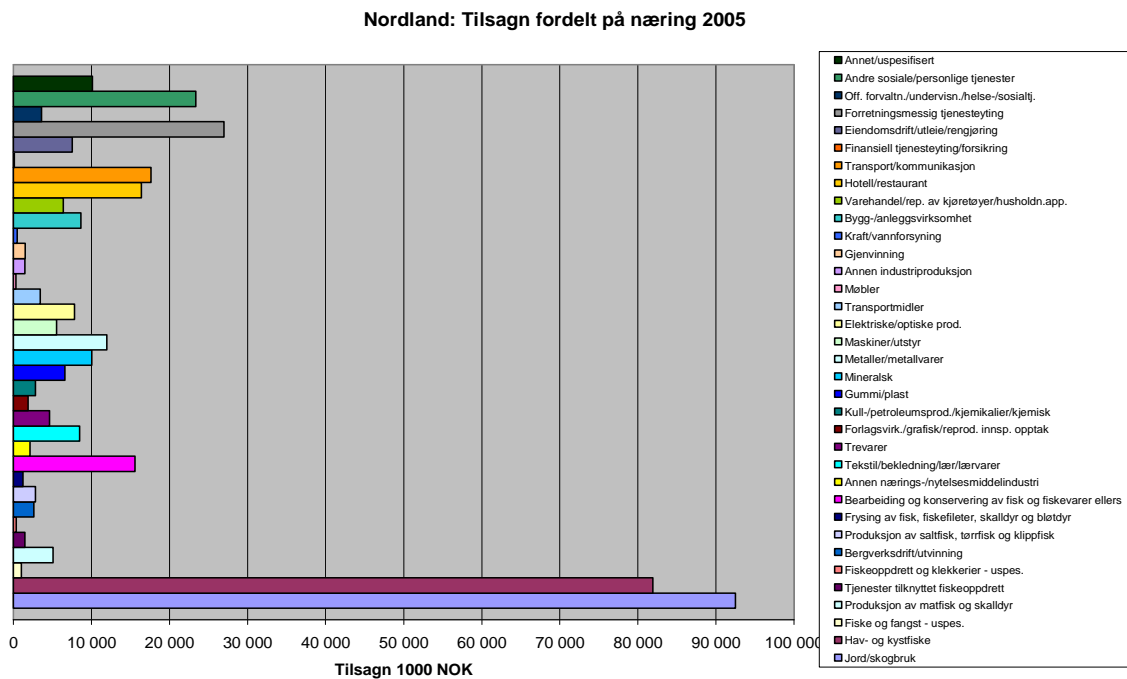
Figur 3b.

Kilde: Statistisk sentralbyrå

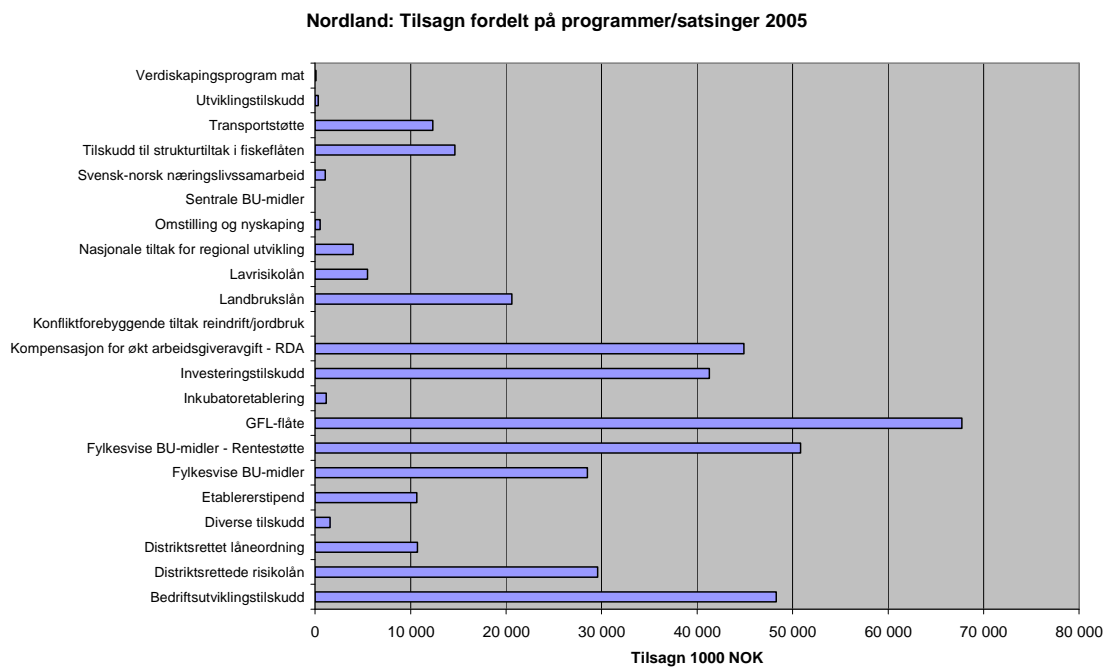
Vedlegg B:

Figur 4.

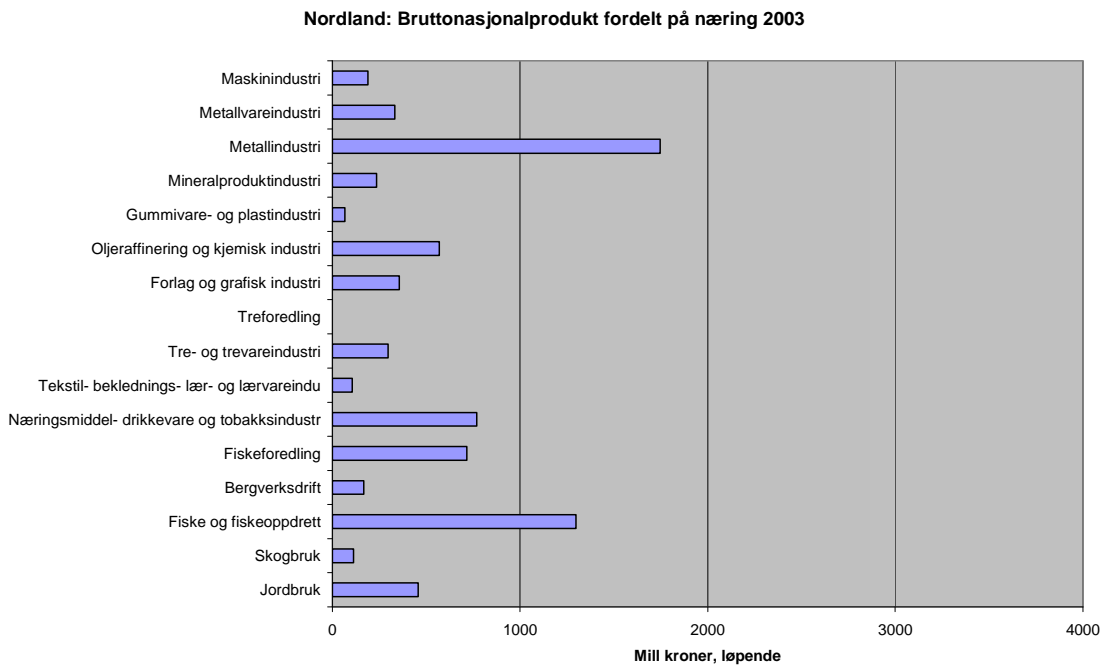
Kilde: Innovasjon Norge

Figur 5.

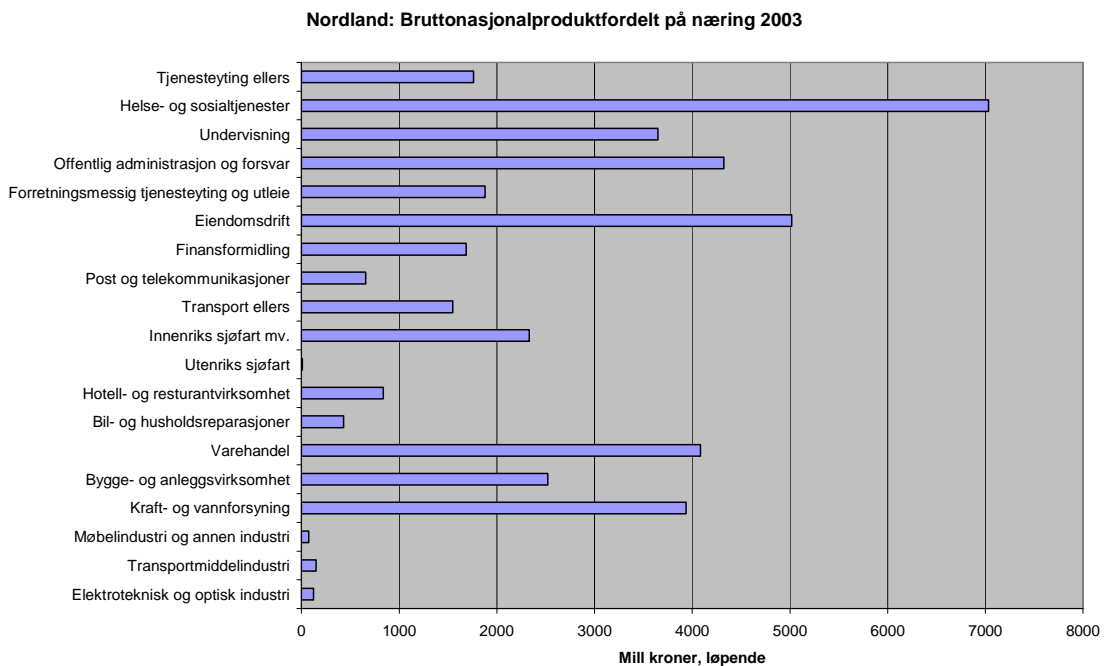
Kilde: Innovasjon Norge

Figur 6a.

Kilde: Statistisk sentralbyrå

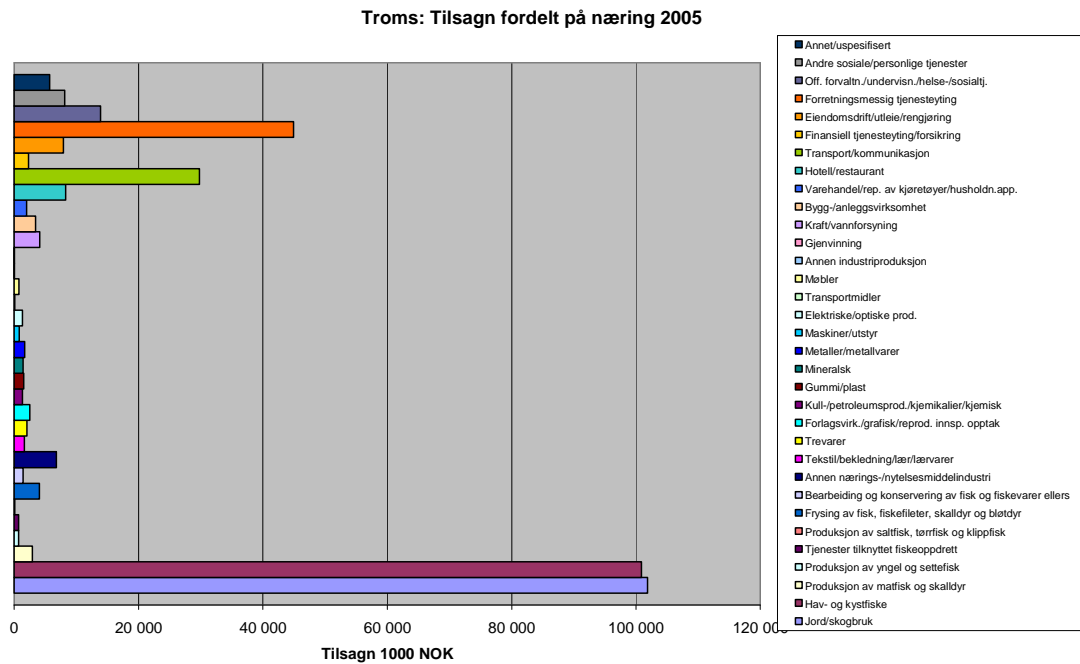
Figur 6b.

Kilde: Statistisk sentralbyrå

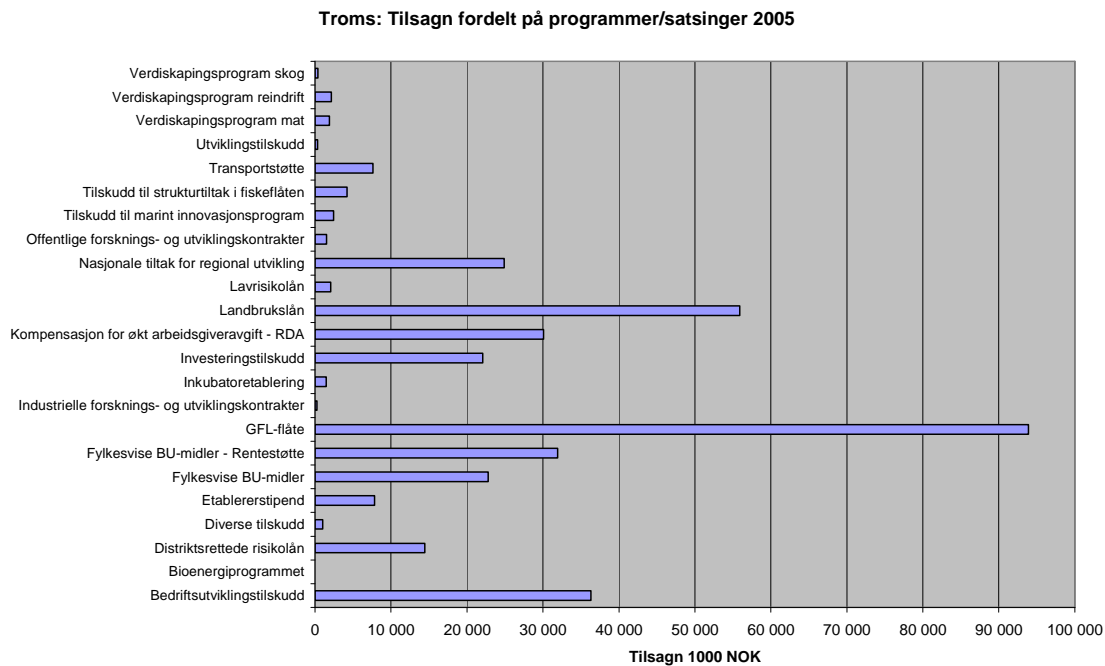
Vedlegg C:

Figur 7.

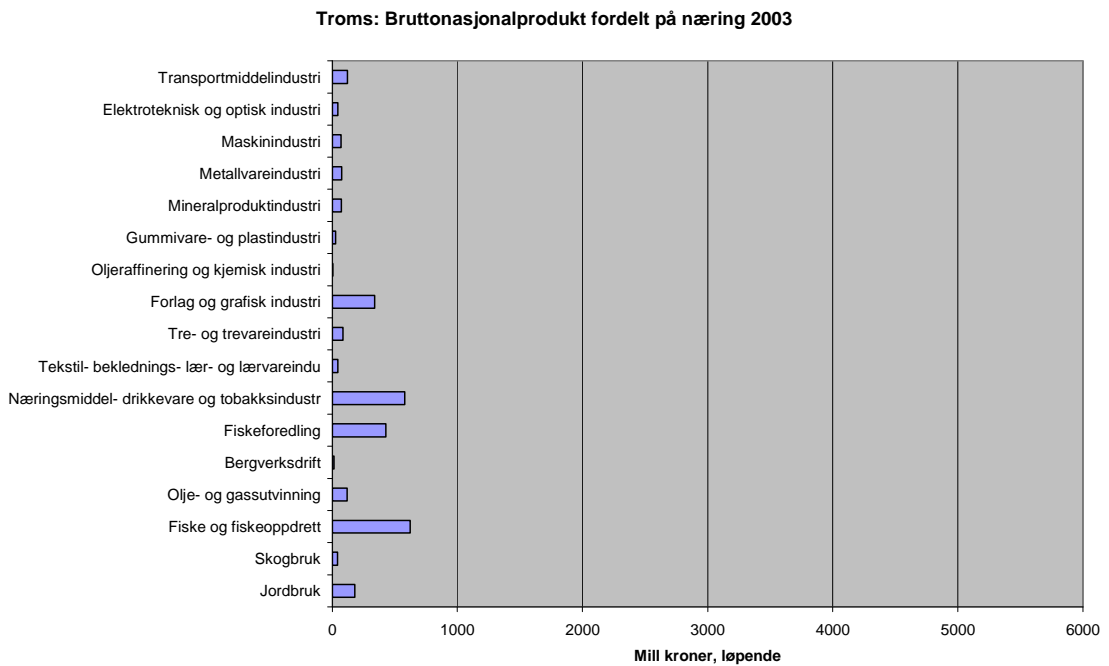
Kilde: Innovasjon Norge

Figur 8.

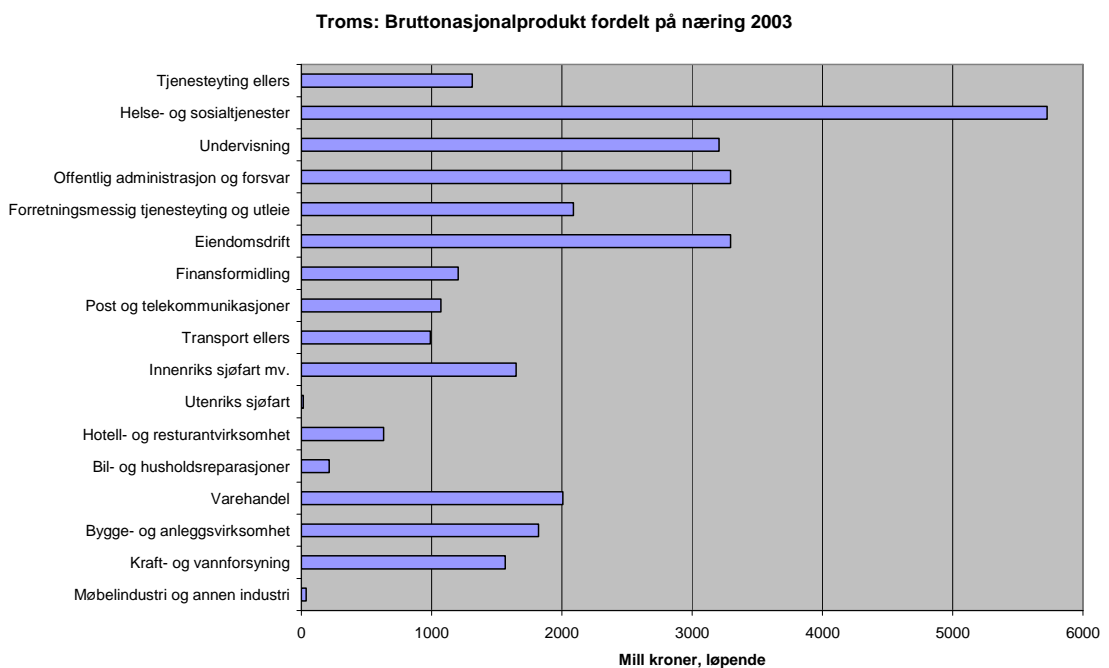
Kilde: Innovasjon Norge

Figur 9a.

Kilde: Statistisk sentralbyrå

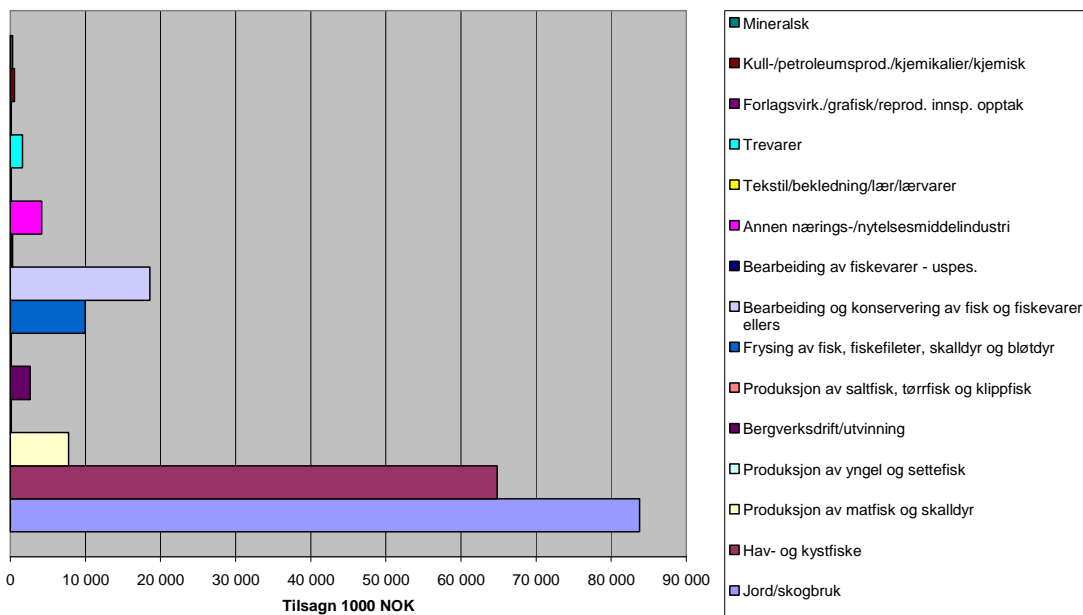
Figur 9b.

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Vedlegg D:
Figur 10a

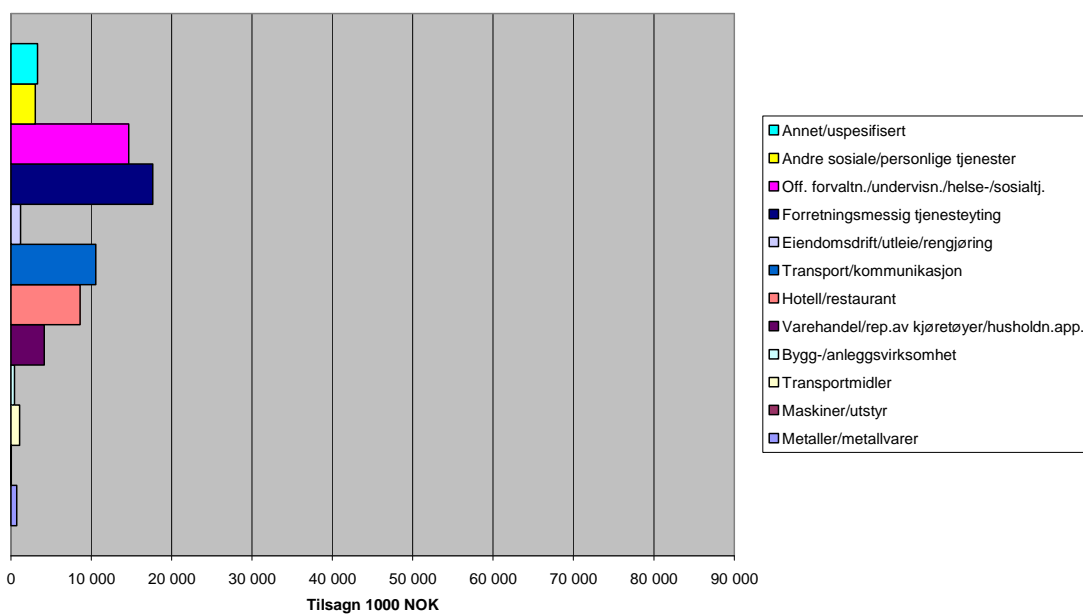
Finnmark: Tilsagn fordelt på næring 2005

Kilde: Innovasjon Norge

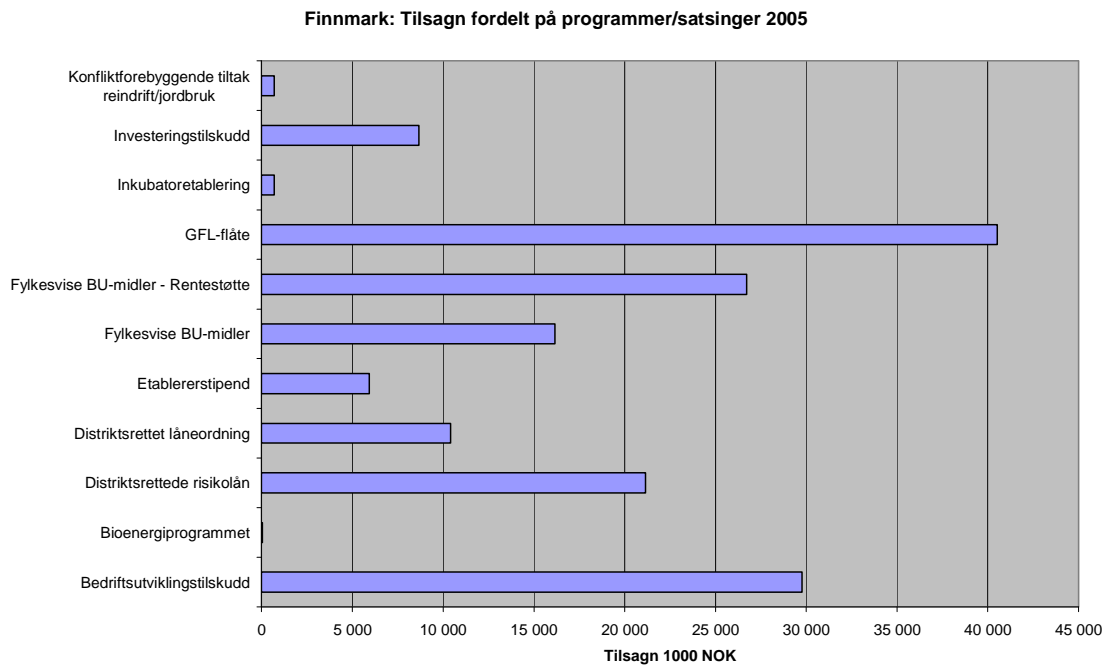
Figur 10b

Finnmark: Tilsagn fordelt på næring 2005

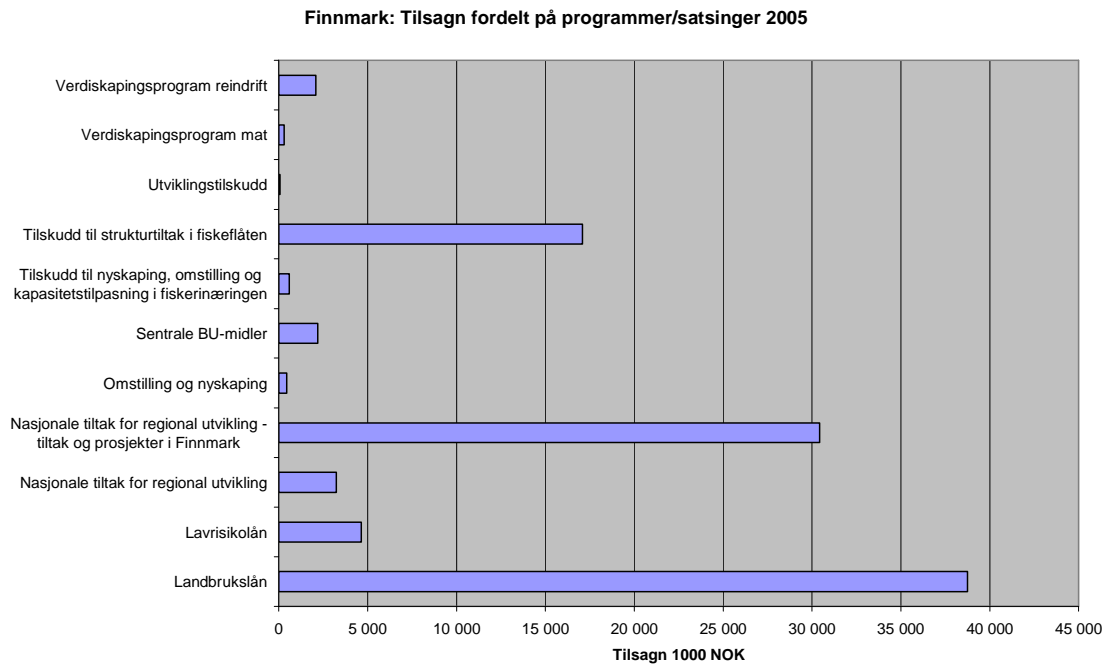
Kilde: Innovasjon Norge

Figur 11a

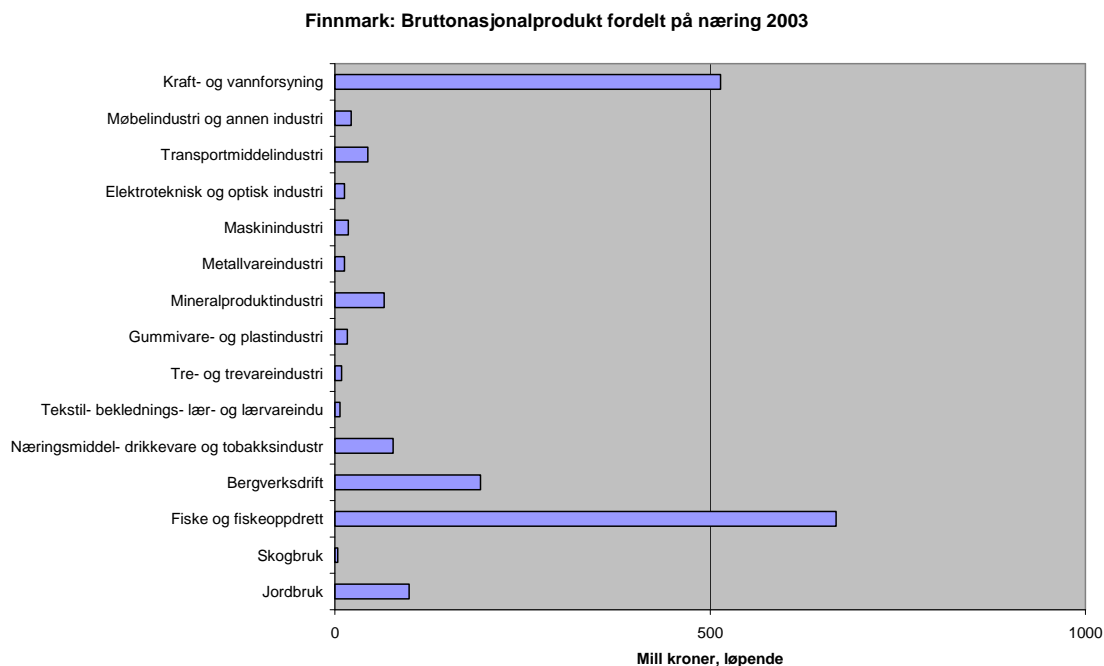
Kilde: Innovasjon Norge

Figur 11b

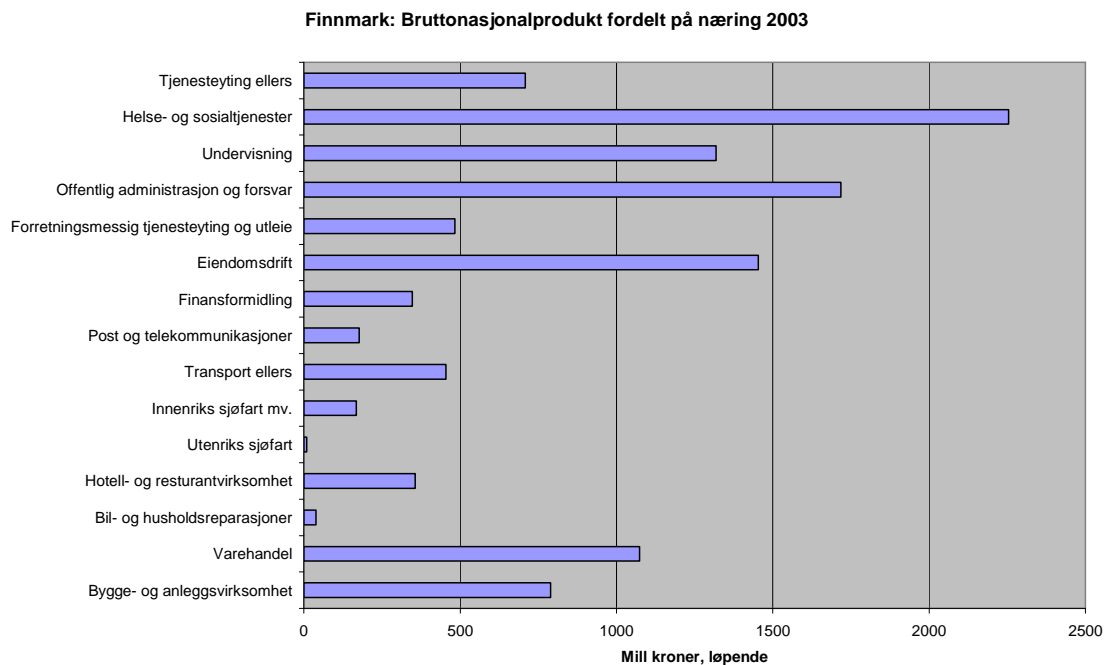
Kilde: Innovasjon Norge

Figur 12a.

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Figur 12b.

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Vedlegg E: Intervjuguide

Hva er din oppfatning av den finansieringsordningen som finnes for bedrifter som har behov for finansiering:

Finansiering som formidles primært via virkemiddelaktører.

1. Hvilke virkemiddelaktører har en spesiell betydning for bedrifter som ønsker å etablere seg/videreutvikle og ekspandere sin virksomhet?

Som for eksempel:

a) Norges forskningsråd, er det noen programmer som skiller seg ut, er det noen som er spesielt viktige?

b) Innovasjon Norge, noen programmer som skiller seg ut, er det noen som er spesielt viktige?

2. Er det noen programmer som mangler?

a) Er det noen bransjer, eventuelt type næringsaktivitet, som ikke blir gitt tilstrekkelig oppmerksomhet av virkemiddelaktørene?

b) Er det noen problemstillinger tilknyttet næringslivet i regionen som ikke blir gitt tilstrekkelig oppmerksomhet av virkemiddelaktørene?

3. Hva er erfaringen med fylkeskommunen som en utviklingsaktør?

Egenkapitalfond/investeringselskap

4. Hva er din erfaring med hensyn til tilgang på egenkapital når nye bedrifter skal etableres, eventuelt at bedrifter ønsker å ekspandere?

5. Har noen bransjer/typer bedrifter lettere tilgang på egenkapitalfinansiering enn andre? Hvilke og hvorfor?

6. Er det noen bransjer/typer bedrifter som har et potensial til å utvikle seg, men som ikke får tilgang på finansiering? Hvilke og hvorfor?

7. Hva er den største flaskehalsen med dagens finansieringssystem?

8. Hva er styrken med dagens finansieringssystem?

Andre kommentarer.

12 FORKORTELSER

IN, Innovasjon Norge

NFR, Norges forskningsråd

NHD, Nærings- og handelsdepartementet

KRD, Kommunal- og regionaldepartementet

LMD, Landbruk- og matdepartementet

FKD, Fisk- og kystdepartementet